

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG HATÁROZATAI

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG HIVATALOS LAPJA

TARTALOM

8/2015. (IV. 17.) AB határozat	a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 104. § (1) bekezdésével és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 102. § (1) bekezdésével kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról és bírói kezdeményezés elutasításáról	480
3072/2015. (IV. 23.) AB határozat	bírói kezdeményezés elutasításáról	501
3073/2015. (IV. 23.) AB határozat	bírói kezdeményezés elutasításáról	510
3074/2015. (IV. 23.) AB végzés	alkotmányjogi panasz visszautasításáról	526
3075/2015. (IV. 23.) AB végzés	alkotmányjogi panasz visszautasításáról	529
3076/2015. (IV. 23.) AB végzés	alkotmányjogi panasz visszautasításáról	533
3077/2015. (IV. 23.) AB végzés	alkotmányjogi panasz visszautasításáról	536
3078/2015. (IV. 23.) AB végzés	alkotmányjogi panasz visszautasításáról	539
3079/2015. (IV. 23.) AB végzés	alkotmányjogi panasz visszautasításáról	541
3080/2015. (IV. 23.) AB végzés	alkotmányjogi panasz eljárás megszüntetéséről	546

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG TELJES ÜLÉSÉNEK A MAGYAR KÖZLÖNYBEN KÖZZÉTETT HATÁROZATAI ÉS VÉGZÉSEI

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 8/2015. (IV. 17.) AB HATÁROZATA

a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 104. § (1) bekezdésével és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 102. § (1) bekezdésével kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról és bírói kezdeményezés elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítása iránti bírói kezdeményezés tárgyában – *dr. Juhász Imre, dr. Pokol Béla és dr. Varga Zs. András* alkotmánybírók párhuzamos indoklásával, valamint *dr. Czine Ágnes, dr. Salamon László és dr. Szívós Mária* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 104. § (1) bekezdése és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 102. § (1) bekezdése alkalmazásakor az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a bíróság a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén hivatalból vizsgálja az előzetes bírósági mentesítés lehetőségét, és arról az ítéletben rendelkezzen.
2. Az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 104. § (1) bekezdése „előzetes” szövegrésze, valamint a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 102. § (1) bekezdése „előzetes” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezést az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése és XXVIII. cikk (1) bekezdés tekintetében elutasítja.
3. Az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezést egyebekben visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

I n d o k o l á s

I.

- [1] A Pesti Központi Kerületi Bíróság bírāja (a továbbiakban: indítványozó) 2014. október 17-én kelt, 13.R.VII.12.131/2014/2. számú végzésével az előtte folyamatban lévő büntető ügyben az eljárást felfüggesztette, és kezdeményezte az Alkotmánybíróságnál a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) 104. § (1) bekezdése és a hatályos Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 102. § (1) bekezdése „előzetes” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.
- [2] A Pesti Központi Kerületi Bíróság 2013. június 5-én kelt, és még ezen a napon jogerőre emelkedett ítéletével a vádlottat 1 rendbeli súlyos testi sértés büntetének kísérlete miatt 8 hónapi szabadságvesztésre ítélte, amelynek végrehajtását 2 évi próbaidőre felfüggesztette. Az ítélet kihirdetését követően azt az ügyész, a vádlott és a kirendelt védő is tudomásul vette, vagyis az eljárás arra jogosult résztvevői a jogorvoslati jogukkal nem éltek, így az ítélet azonnal jogerőre emelkedett.

- [3] A jogerősen elítélt vádlott a büntetett előlethez fűződő hátrányok alóli előzetes mentesítés iránti kérelmét – a határozat jogerőre emelkedésének megállapítását követően – nyomban előterjesztette. Az eljáró bíró nyilatkozta a jelenlévő ügyészt, aki az elítélt mentesítését nem ellenezte.
- [4] A Pesti Központi Kerületi Bíróság az elítélt kérelmét különleges eljárás keretében, a Be. 577. § (1) bekezdése alapján eljárva elbírálta, és a 2013. év június hó 12-én meghozott végzésével az elítéltet a büntetett előlethez fűződő hátrányos következmények alól mentesítette. A végzést az ügyész, a vádlott és a védő is tudomásul vette, így az 2013. június 13-án jogerőre emelkedett.
- [5] Az ügyészség 2013. október 7-én kelt indítványában a Pesti Központi Kerületi Bíróság mentesítésről rendelkező végzésének a hatályon kívül helyezését indítványozta, arra hivatkozással, hogy az ítélet jogerőre emelkedése után törvényben kizárt, hogy a végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélet a bíróság előzetes mentesítésben részesítse. A Pesti Központi Kerületi Bíróság ezt a beadványt 2013. november hó 6. napján kelt és november hó 21-én jogerőre emelkedett végzésével elutasította.
- [6] Az ügyészség 2014. május 26-án – változatlan ténybeli alapból kiindulva és azonos jogi indokolás mellett – újabb indítványt terjesztett elő az elsőfokú bíróság mentesítésről rendelkező végzésének a hatályon kívül helyezése iránt. Az elsőfokú bíróság az ügyészség beadványát legutóbbi, elutasító végzése elleni fellebbezésnek minősítette, és elkészttség miatt elutasította. Az ügyészség ez ellen a törvényes határidőben fellebbezést nyújtott be, és megismételte a korábbi indítványát a mentesítésről rendelkező végzés hatályon kívül helyezésére.
- [7] A Fővárosi Törvényszék 2014. augusztus 15-én kelt végzésével a Pesti Központi Kerületi Bíróságnak az ügyészség indítványát elutasító, legutóbbi végzését hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 577. § (4) bekezdése szerinti különleges eljárás lefolytatására, vagyis a mentesítést megállapító határozat hatályon kívül helyezésére utasította.
- [8] A bíró indítványában kifejtette, hogy a mentesítés felülvizsgálatával összefüggő, előtte folyamatban lévő eljárásban a Be. 577. § (4) bekezdése alapján köteles korábbi, mentesítést engedélyező határozata hatályon kívül helyezésére. A büntető jogszabályok és az azok értelmezésére vonatkozó, egységesnek tekinthető bírói gyakorlat szerint ugyanis a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt személy az ítélet jogerőre emelkedését követően nem részesíthető előzetes bírósági mentesítésben. Az indítványozó bíró álláspontja szerint ez a megoldás ellentétes az Alaptörvényből fakadó követelményekkel. Úgy véli, hogy a jogalkotó a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt javára indokolatlan és egyoldalú előnyt biztosít azzal, hogy számukra lehetővé teszi az érdemesség utólagos vizsgálatát, és a törvényi mentesülési idő felének eltelte után a bírói mentesítést, ezzel szemben a felfüggesztett szabadságvesztés büntetésre ítélt ilyen kedvezményben nem részesülhetnek.
- [9] Az indítványozó álláspontját egy példával is alátámasztotta. Eszerint az, akit 1 év szabadságvesztésre ítélt a bíróság, amelynek a végrehajtását 5 évi próbaidőre felfüggesztette, a próbaidő leteltének napján, vagyis 5 év múlva mentesül az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól abban az esetben, ha a bíróság nem részesítette előzetes mentesítésben. Ezzel szemben az, akit 1 év végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt, a büntetés kitöltését követően, a törvényi várakozási idő – a törvényi mentesülési idő felének – eltelte után, vagyis 2 év 6 hónap múlva már kérhet bírói mentesítést. Ennek következtében a társadalomra kevésbé veszélyes cselekményért felelősségre vont, végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés büntetéssel sújtott elítéltek jóval később mentesülhetnek az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól, hosszabb ideig kénytelenek elszenvedni az azzal járó stigmatizációs hatásokat, mint azok, akiket a bíróság súlyosabb szankcióra ítélt.
- [10] Az indítványozó bíró szerint a kifogásolt törvényi rendelkezések sem szükségességi, sem arányossági indokokkal nem magyarázhatók, diszkriminációt valósítanak meg, ezáltal sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot, és ellentétesek a hátrányos megkülönböztetés tilalmával. Úgy véli, hogy a régi Btk. és a Btk. hivatkozott rendelkezései az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésébe, Q) cikk (3) bekezdésébe, T) cikk (3) bekezdésébe, XV. cikk (1) és (2) bekezdésébe, XXIV. cikk (1) bekezdés első és második fordulatába, XXVIII. cikk (1) bekezdésébe, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én, Rómában kelt Egyezményt és nyolc jegyzőkönyvét kihirdető 1993. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikkének 1. bekezdésébe (Tisztességes tárgyaláshoz való jog), valamint 14. cikkébe (Megkülönböztetés tilalma) ütköznek.

II.

[11] Az Alkotmánybíróság eljárása során az alábbi jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe.

[12] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„Q) cikk (3) Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”

„T) cikk (3) Jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

„XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

[13] 2. A régi Btk. érintett rendelkezései:

„A törvényi mentesítés

102. § (1) A törvény erejénél fogva áll be a mentesítés

a) közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás és kiutasítás esetén – foglalkozástól eltiltás vagy járművezetéstől eltiltás esetén a foglalkozás vagy a járművezetés gyakorlásának joga kivételével – az ítélet jogerőre emelkedésének napján;

b) felfüggesztett szabadságvesztés esetén a próbaidő leteltének napján;

c) gondatlan vétség miatt kiszabott szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltésének, illetőleg végrehajthatósága megszűnésének napján;

d) szándékos bűncselekmény miatt kiszabott, egy évet meg nem haladó szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését, illetőleg végrehajthatóságának megszűnését követő három év elteltével;

e) szándékos bűncselekmény miatt kiszabott, egy évet meghaladó, de öt évnél nem hosszabb szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését, illetőleg végrehajthatóságának megszűnését követő öt év elteltével;

f) szándékos bűncselekmény miatt kiszabott, öt évet meghaladó, határozott tartamú szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését, illetőleg végrehajthatóságának megszűnését követő tíz év elteltével.

(2) Az (1) bekezdés b) pontja esetében a mentesítés nem áll be, illetőleg hatályát veszti, ha a büntetés végrehajtását elrendelik. Ilyenkor a mentesítésre a fel nem függesztett büntetés szabályai az irányadók.

(3)

A bírósági mentesítés

103. § (1) A bíróság a szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltet, kérelemre, mentesítésben részesítheti, ha erre érdemes, és a szabadságvesztés kiállításától, illetőleg végrehajthatósága megszűnésétől a 102. § (1) bekezdésének d), e), illetve f) pontjaiban meghatározott idő fele már eltelt.

(2) Az érdemesség elbírálásánál figyelembe kell venni az elítéltnak a büntetés kitöltése óta folytatott életmódját, továbbá azt, hogy – amennyiben erre módja volt – jóvátette-e a cselekményével okozott sérelmet.

104. § (1) A bíróság előzetes mentesítésben részesítheti az elítéltnet, ha a szabadságvesztés végrehajtását a 89. § alapján felfüggeszti, és az elítélt a mentesítésre érdemes.

(2) Az előzetes mentesítés hatályát veszti, ha a felfüggesztett büntetés végrehajtását elrendelik.”

[14] 3. A Btk. érintett rendelkezései:

„A törvényi mentesítés

100. § (1) E törvény erejénél fogva áll be a mentesítés

- a) elzárás, pénzbüntetés és közérdekű munka esetén az ítélet jogerőre emelkedésének napján,
- b) foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás és sportrendezvények látogatásától való eltiltás esetén az ítélet jogerőre emelkedése napján,
- c) kiutasítás esetén a büntetés végrehajtásának befejezése vagy végrehajthatóságának megszűnése napján,
- d) felfüggesztett szabadságvesztés esetén a próbaidő leteltének napján,
- e) gondatlan vétség miatt kiszabott szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltésének vagy végrehajthatósága megszűnésének napján,
- f) szándékos bűncselekmény miatt kiszabott, egy évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését vagy végrehajthatóságának megszűnését követő három év elteltével,
- g) szándékos bűncselekmény miatt kiszabott, egy évet meghaladó, de öt évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését vagy végrehajthatóságának megszűnését követő öt év elteltével,
- h) szándékos bűncselekmény miatt kiszabott, öt évet meghaladó, de tíz évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését vagy végrehajthatóságának megszűnését követő nyolc év elteltével,
- i) szándékos bűncselekmény miatt kiszabott, tíz évet meghaladó tartamú, határozott ideig tartó szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését vagy végrehajthatóságának megszűnését követő tíz év elteltével.

[...]

(3) Az (1) bekezdés *d)* pontja esetében a mentesítés nem áll be, illetve hatályát veszti, ha a szabadságvesztés végrehajtását elrendelik. Ilyenkor a mentesítésre a végrehajtandó szabadságvesztésre vonatkozó mentesítési szabályok az irányadók.

A bírósági mentesítés

101. § (1) A bíróság az elítéltet kérelemre mentesítésben részesítheti, ha erre érdemes, és a szabadságvesztés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a 100. § (1) bekezdés *f)–i)* pontjaiban meghatározott idő fele már eltelt.

(2) Az érdemesség elbírálásánál figyelembe kell venni az elítéltnak a büntetés kitöltése óta folytatott életmódját, továbbá azt, hogy – ha erre módja volt – jóvátette-e a bűncselekménnyel okozott sérelmet.

102. § (1) A szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén a bíróság előzetes mentesítésben részesítheti az elítéltet, ha arra érdemes.

(2) Az előzetes mentesítés hatályát veszti, ha a felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtását elrendelik.”

[15] 4. A Be. érintett rendelkezései:

„577. § (1) A büntetett előlélethez fűződő hátrányok alóli utólagos bírósági mentesítést az elítélt, illetőleg törvényes képviselője az alapügyben első fokon eljáró bíróságnál kérheti. Több elítélés esetében a magasabb hatáskörű bíróság, ennek hiányában az a bíróság jár el, amely a legsúlyosabb büntetést szabta ki. Ha a büntetések azonos súlyúak, a bíróságok bármelyike eljárhat.

[...]

(3) A bíróság a kérelem elbírálása előtt beszerzi az ügyész nyilatkozatát. Ha a mentesítés törvényi előfeltételei hiányoznak, a bíróság a kérelmet elutasítja, egyébként érdemben elbírálja.

(4) A bíróság a mentesítést kimondó határozat hatályon kívül helyezéséről az ügyész indítványára vagy hivatalból utólag határoz, ha a mentesítés hatályát veszítette [Btk. 100. § (3) bekezdés, 102. § (2) bekezdés], vagy utóbb megállapítják, hogy a mentesítésnek törvényi akadálya volt.”

III.

[16] 1. Az indítványozó a régi Btk. 104. § (1) bekezdése, valamint a Btk. 102. § (1) bekezdése „előzetes” szövegrésze alaptörvény-ellenességének a megállapítását és a megsemmisítését kezdeményezte.

[17] Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy a bírói kezdeményezés megfelel-e a törvényben előírt feltételeknek. Az Abtv. 25. §-a szerint a bíró – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – abban az esetben

kezdeményezheti az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b*) pontja alapján az Alkotmánybíróságnál a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását, ha az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította.

- [18] A régi Btk. és a Btk. lényegében azonos szabályokat tartalmaz az időbeli hatály tekintetében. Ezek értelmében a bűncselekményt az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni, azonban ha a cselekmény az elbírálásakor hatályban lévő új büntető törvény szerint enyhébben bírálendő el, akkor az új büntető törvényt kell alkalmazni.
- [19] Az alapul fekvő ügyben eljáró bíró mind a régi Btk., mind a Btk. kifogásolt rendelkezése alkotmányossági vizsgálatát kérte. Az Alkotmánybíróság hatásköre nem terjed ki annak a kérdésnek a tisztázására, hogy az eljáró bíró az alapul fekvő eljárást a régi vagy az új büntető törvény szabályai szerint fogja-e folytatni. Erre tekintettel a régi Btk. 104. § (1) bekezdése, valamint a Btk. 102. § (1) bekezdése tekintetében is lefolytatta az alkotmányossági vizsgálatot.
- [20] 2. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor megállapította, hogy a bírói kezdeményezés csak részben felel meg az Abtv. 52. § (1) és (1b) bekezdéseiben előírt, a határozott kérelemmel szemben támasztott feltételeknek. Az indítványozó bíró ugyanis a támadott rendelkezés alaptörvény-ellenességét érintő álláspontját elsődlegesen az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése szerinti általános jogegyenlőség követelményével összefüggésben fejtette ki. Indokait továbbá az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes eljáráshoz való jog összefüggésében tartotta vizsgálhatónak. Úgy ítélte meg ugyanakkor, hogy az indítvány nem tartalmaz indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezések miért ellentétesek az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, Q) cikk (3) bekezdésével, T) cikk (3) bekezdésével, XV. cikk (2) bekezdésével, XXIV. cikk (1) bekezdésével, továbbá az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésével és 14. cikkével, holott ezt az Abtv. 52. § (1b) bekezdés *e*) pontja előírja.
- [21] Az Alkotmánybíróság ezért az indítványt ezen részeiben – figyelemmel az Abtv. 64. § *d*) pontjára, az indítvány törvényi feltételeknek nem megfelelő tartalma miatt – visszautasította.

IV.

- [22] Az indítvány nem megalapozott.
- [23] 1. Az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálata a bírói kezdeményezés azon állításán alapul, miszerint a régi Btk. és a Btk. támadott szabálya ellentétes az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésével és XXVIII. cikk (1) bekezdésével.
- [24] Az Alkotmánybíróság először az indítvány tartalmával, vagyis a bírói mentesítéssel összefüggő hazai jogi szabályozást és annak elméleti hátterét tekintette át.
- [25] 1.1. A büntetett előélethez fűződő joghátrányok sokrétűek, az élet majdnem minden területén jelentkeznek. Hatásuk az elítéléstől kezdve a büntetés kitöltése alatt és a büntetés kitöltése után is érvényesül, függően a büntetés nemétől és mértékétől. Ezeket a negatív jogkövetkezményeket részben a büntetőjogi, részben egyéb jogszabályok rögzítik. Ez utóbbi körbe tartozó, tehát a büntetőjogon kívül érvényesülő joghátrányok széles körben megjelennek, így például a munkajog (pl. a közoktatásban alkalmazás feltétele az, hogy az alkalmazott büntetlen előéletű legyen), a polgári jog (pl. hivatásos gondnok csak büntetlen előéletű személy lehet), vagy a gazdasági jog területén is (pl. közbeszerzési eljárásban nem lehet ajánlattevő, aki a büntetett előélethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesült).
- [26] A büntetőjogi szabályozás értelmében „[a] mentesítés folytán – törvény eltérő rendelkezése hiányában – az elítélt mentesül a büntetett előélethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól”.
- [27] A mentesítés, azaz a rehabilitáció olyan jogkövetkezményekre terjed ki, amelyeket jogszabály fűz az elítéléshez. Beállít követően a rehabilitált személyt ebben a körben büntetlen előéletűnek kell tekinteni, és nem tartozik számon adni olyan elítéléséről, amelyre nézve mentesítésben részesült. A rehabilitáció azonban nem terjed ki azokra a hátrányos jogkövetkezményekre, amelyeket az újabb bűncselekmények miatti felelősségre vonás esetére a büntető törvény fűz az elítéléshez [lásd: 20/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [34]–[35]].

- [28] A rehabilitáció a büntetőjogi felelősségre vonás rendszerében az egyik olyan jogintézmény, amely az egyént az állam túlhatalmával szemben védi. „Alkotmányossági szempontból ez azt is jelenti, hogy ennek beállításától fogva a jogrendszeren belül nem vehetők igénybe olyan általános eszközök, amelyek az elkövető tényleges kriminalitására tekintet nélkül – például a büntetőjogi jogkövetkezmények időbeli határainak egyetemes meghosszabbításával – a büntetőjogi felelősségre vonáshoz kapcsolt további, a büntetőjogon kívül is ható alapjogi korlátozást jelentenek.” [144/2008. (XI. 26.) AB határozat, ABH 2008, 1107, 1156.] A mentesítés tehát a büntetőjogi felelősségre vonáshoz kapcsolt joghátrányok alkalmazásának végső tartományát jelenti. A terhelt legkésőbb a mentesítés bekövetkeztével büntetlen előéletűnek tekintendő, és nem tartozik számot adni olyan elítéltetéséről, amelyre nézve mentesült. „A »büntettes« státus a Btk. rendelkezései folytán a mentesítéssel megszűnik, így ahhoz – általános következményként – a továbbiakban nem kapcsolódhatnak a terhelti állapothoz fűződővel azonos tartalmú alapjogi korlátozások.” [144/2008. (XI. 26.) AB határozat, ABH 2008, 1107, 1156–1157.; lásd még 20/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [35]]
- [29] A mentesítés alapjogi forrása az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében az emberi méltósághoz való jog. „Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltósághoz való jogból következik, hogy az elítélteknek lehetőséget kell biztosítani a rehabilitációra, arra, hogy jogsértés nélkül helytálljanak egy szabad társadalom feltételei között. A reszocializáció pedig megköveteli, hogy az arra objektív szempontok alapján érdemesült elkövető számára egy későbbi, büntetéstől mentes életvitel feltételeit a jog megteremtse. Ez nem csupán a terhelt érdeke, hanem a társadalomé is, minthogy a büntetőjogon kívüli megszorítások megszűnésével, a büntetlen előéletűket megillető tisztségek ellátására, állások betöltésére való új lehetőségek megnyílása növeli elhelyezkedési esélyeiket, ami pedig csökkenti a társadalmi gondoskodás költségeit, lehetővé teszi az elítélt számára a bűnisméltés elkerülését.” [144/2008. (XI. 26.) AB határozat, ABH 2008, 1107, 1132.]
- [30] 1.2. A mentesítésnek a régi Btk. és a Btk. is három típusát alkalmazza, ezek: a törvényi, a bírósági és a kegyelmi mentesítés.
- [31] Bírósági mentesítésre – a törvényi mentesítéstől eltérően – nem a törvény erejénél fogva, hanem kérelemre, a bíróság határozata alapján kerülhet sor. A bírósági mentesítés lehet utólagos, valamint előzetes.
- [32] Utólagos bírósági mentesítésnek szándékos bűncselekmény miatt kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés esetén, az elítélt kérelmére lehet helye, ha erre az elítélt érdemes, és a szabadságvesztés kitöltésétől, illetve végrehajthatósága megszűnésétől a törvényi mentesítésre megállapított várakozási idő fele már eltelt.
- [33] A Btk. 101–102. §-hoz fűzött indokolás szerint „[a]z utólagos bírósági mentesítés körébe olyan büntetések tartoznak, amelyeknél a bűncselekmény tárgyi súlya, illetve az elkövető veszélyessége jelentősebb fokú, így az elítélt mentesítésének nem lehet egyetlen feltétele a várakozási idő felének sikeres eltöltése. Ezért kell – a bírósági mentesítés tárgyi feltételén túl – az érdemességet mint alanyi feltételt vizsgálni.”
- [34] Előzetes mentesítésben azt részesítheti a bíróság, akit végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, ha úgy véli, hogy arra érdemes.
- [35] Az előzetes mentesítést a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. törvényerejű rendelet 20. §-a iktatta be az akkor hatályos büntető törvénykönyv, a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény 81/A. §-ába. A jogszabály indokolása szerint a módosítás oka a gondatlan és a szándékos bűncselekmények miatt kiszabott szabadságvesztés alóli mentesítés összhangjának a megteremtése volt.
- [36] A Btk. indokolása az előzetes bírósági mentesítés kapcsán rögzíti, hogy „[a] törvény – a hatályos Btk.-val (értsd: régi Btk.) egyezően – egy esetben teszi lehetővé, hogy bírói döntéssel, a törvényi mentesítés szabályaihoz hasonlóan, az ítélet jogerőre emelkedésének napján álljon be a mentesítés. A törvény kizárólag a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén jogosítja fel a bíróságot arra, hogy a bűnösséget megállapító és büntetést kiszabó ítéletben mentesítse az elítéltet a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól. Az előzetes mentesítés szubjektív, alanyi feltétele – az utólagos mentesítéshez hasonlóan – a terhelt érdemessége. Az érdemesség mérlegelése során több körülményt kell vizsgálni, így különösen a bűncselekmény tárgyi súlyát, a bűnösség fokát, az elkövető személyiségét, életvezetését, a bűncselekmény elkövetése és az elítélés ideje között tanúsított magatartását, a cselekményével okozott sérelem jóvátételét, a sértett felróható közrehatását.”
- [37] Az érdemesség fogalmát, illetőleg annak tartalmát a jogalkotó sem a régi Btk.-ban, sem a Btk.-ban nem határozta meg, annak tartalmára vonatkozóan a jogszabály indokolása ad némi iránymutatást. A fogalom valóságos tartalmát a bírói gyakorlat munkálta ki (lásd például: BH1986.92.). Nem rögzít továbbá a jogszabály az előzetes mentesítéssel összefüggő eljárási szabályokat sem, így nem ad iránymutatást arra vonatkozóan, hogy az azzal

összefüggő bírói döntéshozatalt ki, mikor, milyen eljárási rendben kezdeményezheti. A Btk. 101–102. §-ához fűzött indokolás csupán annyit mond ki, hogy a bíróság az előzetes mentesítésről a bűnösséget megállapító és büntetést kiszabó ítéletben rendelkezhet. Ennél jóval egyértelműbb a vonatkozó bírói gyakorlat, amely szerint az előzetes mentesítés kizárja a hátrányos következmények hatályának beálltát, vagyis az elítélt az ítélet jogerőre emelkedésének napján mentesül. Az egységes és elfogadott bírói gyakorlat szerint ebből az következik, hogy az ítélet jogerőre emelkedését követően az elítélt előzetes mentesítésben részesítése fogalmilag kizárt (lásd: BH1996.238.).

- [38] A jelen indítvánnyal érintett jogintézményt, az előzetes bírósági mentesítést a régi Btk. és a Btk. tartalmilag közel azonosan szabályozza. A Btk. 101–102. §-ához fűzött indokolás szerint „[a] törvény – a hatályos Btk.-val egyezően” teszi lehetővé, hogy bírói döntéssel az ítélet jogerőre emelkedésének napján álljon be a mentesítés. Ezen tartalmi egyezés okán az Alkotmánybíróság további megállapításait mind a régi Btk., mind a Btk. előzetes bírói mentesítéssel összefüggő szabályaira irányadónak tekinti.
- [39] 2. Az indítványozó bíró érdemi kifogásait az Alaptörvény XV. cikkének megsértésére alapította, beadványában egyaránt megjelölte a XV. cikk (1) és (2) bekezdését. Indítványában arra hívta föl a figyelmet, hogy a büntető jogszabályok és az azok értelmezésére vonatkozó, egységesnek tekinthető bírói gyakorlat szerint a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt személy az ítélet jogerőre emelkedését követően nem részesíthető előzetes bírósági mentesítésben. Az indítványozó bíró ezt a megoldást azért tartja ellentétesnek az Alaptörvényből fakadó követelményekkel, mert úgy véli, hogy ezzel a jogalkotó indokolatlan és egyoldalú előnyt biztosít a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt javára, holott az alkalmazott szankcióból arra lehet következtetni, hogy ők jellemzően súlyosabb megítélésű, nagyobb tárgyi súlyú bűncselekményt követtek el. Az Alkotmánybíróság az indítványozó érvelését úgy értelmezte, hogy az tartalmilag a támadott szabálynak az általános jogegyenlőség követelményébe ütközését feltételezi. Ezért az Alkotmánybíróság vizsgálatát az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdését érintően folytatta le.
- [40] Az Alkotmánybíróság legutóbb a 3206/2014. (VII. 21.) AB határozatában fejtette ki részletesen az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének értelmezésében kialakított gyakorlatát {3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [23]; lásd még 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [28]}. Abból kiindulva az Alkotmánybíróság az alábbi általános megállapításokat teszi.
- [41] 2.1. Az Alkotmánybíróság értelmezésében az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése tartalmazza az általános jogegyenlőségi szabályt, amely a jogrend valamennyi szabálya tekintetében azért biztosítja az egyenlő kezelés követelményét, mert az egyenlőség végső alapja az egyenlő méltóság. Valamely szabályozás abban az esetben nem felel meg az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt mércének, ha végső soron az emberi méltósághoz fűződő jogot sérti.
- [42] A jogegyenlőség klauzulája a közhatalmat gyakorlók számára azt az alkotmányos parancsot fogalmazza meg, hogy valamennyi személyt egyenlő méltóságúként kezeljenek, és egyéni szempontjaikat egyenlő mércével és méltányossággal vegyék figyelembe. Ez a követelmény az egész jogrendre kiterjed, a közhatalmat gyakorlók kötelesek egyenlő elbánást biztosítani a joghatóságuk alá tartozó minden személy számára. A jogegyenlőség elve ugyanakkor nem bármifajta különbségtételt, hanem csupán az emberi méltóságot sértő megkülönböztetéseket tilalmazza. Alaptörvény-ellenes, vagyis emberi méltóságot sértő megkülönböztetés abban az esetben alapítható meg, ha a különbségtétel önkényes.
- [43] A hátránnyal járó különbségtétel az általános mérce szerint akkor minősül önkényesnek, ha nincs ésszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka. Önkényes megkülönböztetés esetén a jogalkotó azáltal nem kezeli az érintetteket egyenlő méltóságú személyként, hogy egyéni szempontjaikat nem azonos körülményekkel és méltányossággal veszi figyelembe.
- [44] Ennek ellenőrzéséhez elsődlegesen az intézkedés legitim célját szükséges vizsgálni. Ez alatt azt az alkotmányosan megengedett célt kell érteni, amely a jogalkotó szándékának megfelelően a vizsgált szabályt áthatja, azt az igazolást, amely a szabály mögött áll.
- [45] Ezen kívül szükséges értékelni egyfelől azt, hogy az intézkedés alkalmas-e a legitim cél elérésére, másfelől pedig azt is, hogy az elérni kívánt, legitim cél által kijelölt személyek köre egybeesik-e az intézkedéssel érintett személyek körével. A szabályok fogalmi eleme ugyanis, hogy olyan általános előírásokat rögzítenek, amelyek címzettek és magatartások meghatározott körére vonatkoznak, ezáltal minden szabály létrehoz csoportokat. Valamennyi szabály kapcsán felvethető ezért az a kérdés, hogy mi a csoportképző ismérv, a jogalkotó milyen

ismérvekkel határozta meg a csoportba tartozás szempontjait. A szabály akkor optimális, ha mindazokra és csakis azokra vonatkozik, akiket az intézkedés legitim célja kijelöl.

- [46] Mindezen szempontok nyújtanak lehetőséget annak eldöntéséhez, hogy egy különbségtétel önkényesnek, ésszerű indokot nélkülözőnek tekinthető-e.
- [47] 2.2. A konkrét ügyben az Alkotmánybíróság vizsgálata a bírói mentesítés jogintézmény céljából indult ki, mivel a támadott jogszabályi rendelkezések annak egyik típusát, az előzetes bírói mentesítést szabályozzák. Az indítványozó a hátrányos megkülönböztetést az előzetes és az utólagos bírói mentesítésre jogosult személyek helyzetét érintően, előbbieket, vagyis az előzetes mentesítésben részesíthetők hátrányára tartja megállapíthatónak a bírói mentesítéssel járó kedvezmények szempontjából.
- [48] A mentesítés célja a törvény szerint nem más, mint a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények érvényesülésének időbeni korlátozása. Beálltát követően a rehabilitált személy nem tartozik számot adni azon elítéléséről, amelyre nézve mentesítésben részesült. A törvényi mentesítés jelöli ki a hátrányos jogkövetkezmények érvényesülésének végső pontját. Ehhez képest a bírói mentesítés mindkét típusa kedvezményt jelent, mivel a törvényi mentesítési idő elteltét megelőzően lehetővé teszik ezen időtartam lerövidítését, sőt akár kiiktatását. Utólagos bírói mentesítésre a büntetés kitöltését vagy végrehajthatósága megszűnését követően van lehetőség. A kedvezmény alapján az elítélt nem köteles kivárni a törvényi mentesítés időpontját, hanem – érdemesség esetén – a törvény szerinti várakozási idő felének az elteltével mentesíthető. Ehhez képest az előzetes mentesítés eleve kizárja a hátrányos következmények hatályának beálltát, vagyis az elítélt az ítélet jogerőre emelkedésének napján mentesül. A bírói mentesítés nyújtotta kedvezményeket a jogalkotó eltérő elítélti csoportok számára eltérő szabályok szerint teszi elérhetővé. Az utólagos mentesítést a törvény kizárólag a szándékos bűncselekmény miatt határozott tartamú végrehajtandó szabadságvesztésre ítétek esetében rendeli alkalmazni, míg előzetesen mentesíthetők azok, akik esetében az akár szándékos, akár gondatlan bűncselekmény miatt kiszabott szabadságvesztés végrehajtását a bíróság próbaidőre felfüggesztette.
- [49] Mivel a bírói mentesítés kedvezményére jogosult két elítélti csoport megkülönböztetése a kiszabott szankción alapul, az Alkotmánybíróság mindkét szankciót megvizsgálta abból a célból, hogy feltárja a jogalkotói csoportképzés szempontjait és indokait.
- [50] Végrehajtandó szabadságvesztés kiszabásakor az elítélt büntetés-végrehajtási intézetben tölti le a büntetését. A jogalkotó meghatározott feltételek teljesülése esetén lehetővé teszi, hogy az elítélt feltételes szabadságra bocsátással a büntetés letöltése előtt szabaduljon. Az elítélt mindkét esetben a büntetésneként rá kiszabott időtartam elteltéig áll a büntetés hatálya alatt. A törvényi mentesítéshez előírt törvényi várakozási idő a kiszabott büntetés kitöltésekor – vagy adott esetben végrehajthatósága megszűnésekor – veszi kezdetét, tartama a letöltött szabadságvesztés büntetés hosszához igazodik.
- [51] A büntetés végrehajtásának felfüggesztése a büntetés-kiszabás keretei között a jogalkotó által biztosított kedvezmény. Alkalmazásával a jogalkotó alkalmat kíván adni a bűnelkövető számára a bűncselekmények elkövetésétől tartózkodó életvezetésre és a büntetés végrehajtásának elkerülésére. A kedvezmény – a Btk. 85. §-ához fűzött indokolás értelmében – abban áll, hogy a végrehajtásában felfüggesztett büntetés nem szakítja ki az elítéltet a megszokott közösségből, és ezzel elkerüli a rövid tartamú szabadságvesztés végrehajtásával járó hátrányokat. Alkalmazására a rövid tartamú, két évet meg nem haladó szabadságvesztés esetén van lehetőség akkor, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja a szabadságvesztés végrehajtása nélkül is elérhető. A felfüggesztés idejére a bíróság próbaidőt állapít meg. Az elítélt a próbaidő tartama alatt a büntetés hatálya alatt áll. A törvény értelmében a próbaidő egy évtől öt évig terjedhet, de nem lehet rövidebb a kiszabott szabadságvesztésnél. Az elítélt mentesítése a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól a törvény erejénél fogva a próbaidő leteltének napján áll be. A kedvezmény odaítélésekor a bíróság elsősorban az elkövető személyi körülményeire kell, hogy figyelemmel legyen.
- [52] A fentiek alapján a végrehajtandó szabadságvesztés az elkövetőre nézve nyilvánvalóan súlyosabb büntetés, mint végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés. A büntetés végrehajtásának a felfüggesztésével ugyanis a bíróság az elítéltet kedvezményben részesíti. Ezen kedvezmény alapján az elkövetőnek nem kell büntetését büntetés-végrehajtási intézetben letöltenie, életét szabad körülmények között élheti. Ennek ellentételezéseként a bíróság legalább a kiszabott szankció tartamát elérő, de azt akár jóval meghaladó tartamban próbaidőt állapít meg. A próbaidő alatt a bíróság – törvényben meghatározott esetekben – elrendelheti a szabadságvesztés végrehajtását. A büntetés a próbaidő leteltével ér véget, az elítélt mentesítése a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól a törvény erejénél fogva ezen a napon áll be.

- [53] Ha a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés büntetéssel érintett elítéltek helyzetét a büntetett előélet-hez fűződő hátrányos jogkövetkezmények időbeni érvényesülésének szempontjából összevetjük a végrehajtandó szabadságvesztéssel sújtott elítéltek helyzetével, látni kell, hogy a különbözőség alapvető. A végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés vonatkozásában a törvény nem állapít meg várakozási időt a törvényi mentesítésig, az a próbaidő leteltének, tehát a büntetés végrehajtása befejezésének a napján beáll. Ezzel szemben azon elítéltek esetében, akik a szabadságvesztést kitöltötték – vagy akik esetében a végrehajthatósága megszűnt – ekkor, tehát a büntetés befejezésekor kezdetét veszi a törvényi várakozási idő a törvényi mentesítést bekövetkezéséig. Az utólagos bírói mentesítést a jogalkotó ebben az időintervallumban, a büntetés kitöltését – vagy végrehajthatósága megszűnését – követő időszakban teszi elérhetővé, a kedvezmény a törvényi várakozási idő lerövidítését jelentheti.
- [54] Megállapítható, hogy a bírói mentesítéssel érintett két elítélt csoport helyzete a kedvezmények odaítélése szempontjából releváns körülmények tekintetében, a büntetés végrehajtásának befejezését követően alapvetően eltérő. Az Alkotmánybíróság ezért úgy ítélte meg, hogy a kifogásolt jogszabályi rendelkezések célja, vagyis a büntetett előlethez fűződő joghátrányok időbeni érvényesüléséhez kapcsolódó jogalkotói kedvezmények odaítélése szempontjából nem lehet a két elítélti kört homogén csoportként kezelni.
- [55] Az Alkotmánybíróság az indítványt az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt általános jogegyenlőség követelménye vonatkozásában a fentiekre tekintettel elutasította.
- [56] 3. Az Alkotmánybíróság a támadott jogszabályi rendelkezések alaptörvény-ellenességét ezt követően az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes eljáráshoz való jog összefüggésében vizsgálta. A vizsgálat az indítványozó bíró azon kifogásán alapul, hogy abban az esetben, ha a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztést kiszabó ítéletben a bíróság nem rendelkezik az elítélt előzetes mentesítéséről, arra utóbb, az ítélethozatalt követően nem kerülhet sor. Ennek következtében az elítélt ilyen esetben a törvényi mentesítés bekövetkezéséig nem részesíthető a bírói mentesítés kedvezményében.
- [57] Az Alkotmánybíróság jelen ügyben is figyelemmel volt az Alaptörvény negyedik módosításában (2013. március 25.), valamint a 13/2013. (VI. 7.) AB határozatában a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően rögzített szempontokra. Tekintettel arra, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály értelmezésekor – az Alkotmánnyal fennálló tartalmi és kontextuális egyezés okán – a 7/2013. (III. 1.) AB határozatban az Alkotmánybíróság irányadónak tekintette a tisztességes eljáráshoz fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírósági gyakorlatot {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]}, jelen ügy kapcsán is arra a megállapításra jutott, hogy a korábbi határozataiban szereplő érvek és megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya.
- [58] 3.1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt áttekintette az előzetes bírósági mentesítés szabályozásának tartalmát és jellegzetességeit.
- [59] A jogintézményt a régi Btk. és a Btk. is röviden, mindössze két mondatban szabályozza. Ahogyan arra az Alkotmánybíróság fentebb is utalt, a kedvezmény alkalmazásának objektív feltétele az, hogy az elítéltet a bíróság olyan szabadságvesztéssel sújtja, amelynek a végrehajtását felfüggesztette, szubjektív feltétele pedig a terhelt érdemessége. A jogszabály nem rögzít az előzetes bírósági mentesítéssel összefüggő eljárási szabályokat. A jogszabálysövegből mindössze az következik, hogy az előzetes bírósági mentesítés tárgyában a döntést az a bíróság hozza meg, amely a büntetőjogi felelősség kérdésben is ítélezik, valamint az, hogy a döntéshozatallal az ítélethozatallal egy időre kell esnie, nem követheti az ítélet kihirdetését. Nem ad ugyanakkor a jogszabály semmiféle iránymutatást arra vonatkozóan, hogy az előzetes bírósági mentesítés tárgyában a bírói döntéshozatalt ki, mikor, milyen eljárási rendben kezdeményezheti. A vonatkozó bírói gyakorlat értelmezése szerint abból, hogy előzetes bírósági mentesítés esetén a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények hatálya be sem áll, az következik, hogy „az ítélet jogerőre emelkedését követően az elítélt előzetes mentesítésben részesítése fogalmilag kizárt” (lásd: BH1996. 238. számú eseti döntés érvelése). A bírói gyakorlat ezt a megközelítést arra figyelemmel is fenntartja, hogy a Be. XVIII. fejezet II. címében, amely taxatív felsorolja azokat az egyes különleges eljárásokat, amelyek a büntetőeljárás jogerős befejezése után a törvény szerint lefolytathatók, nincs olyan eljárás, amelyben az előzetes mentesítés alkalmazható lenne. A Be. 577. §-ának (1)–(3) bekezdése csak az utólagos bírósági mentesítésre állapít meg eljárási szabályokat, az előzetes bírósági mentesítésre nem. A (4) bekezdés mindössze a mentesítést kimondó határozat hatályon kívül helyezésének az eljárási rendjét határozza meg mind az előzetes, mind az utólagos mentesítés tekintetében. „Mivel a Be. nem

ismer olyan különleges eljárást, amelynek tárgya az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt előzetes mentesítésben részesítése lehetne, csak a jogerős ítélet lehet az a határozat”, amely az elítélt előzetes bírósági mentesítését kimondja. (lásd: BH1996. 238. számú eseti döntés érvelése)

- [60] 3.2. Az Alkotmánybíróság ezt követően a régi Btk. 104. § (1) bekezdésének és a Btk. 102. § (1) bekezdésének alkotmányossági vizsgálata során a szabályozást a XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog garanciáival vetette össze.
- [61] Büntetőjogi tárgyú döntéseiben az Alkotmánybíróság következetesen hangsúlyozza, hogy a bűncselekménnyé nyilvánításnál és a büntetési rendszer kialakításánál a törvényhozó szabadsága széles körben érvényesül. A terheltek bizonyos csoportjainak eltérő kezelése, súlyosabb megbüntetésük elvi lehetőségének biztosítása vagy számukra kedvezmények nyújtása a büntetőpolitika körébe tartozó kérdés. Irányadónak tekinti jelen esetben az Alkotmánybíróság azt a korábbi álláspontját is, amely szerint „[a] bünteteskiszabásnak a büntető törvényben meghatározott szabályai minden esetben egy adott büntetőpolitika normatív megtestesülését jelentik.” [13/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 85, 90.] „Az Alkotmánybíróságnak nincs jogosítványa a büntetőpolitika által megfogalmazott szükségletek, követelmények és célok helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról határozattal dönteni. Az Alkotmánybíróság csak a normában testet öltött politikai döntés alkotmányosságáról vagy alkotmányellenességéről határozhat. [...] Az Alkotmánybíróságnak tehát arra van jogosítványa, hogy a büntetőpolitika alkotmányos korlátait állapítsa meg, de ne a politika tartalmáról döntsön, ennek során pedig különös tekintettel legyen az alapjogok védelmének alkotmányos büntetőjogi garanciáira.” {1214/B/1990. AB határozat, ABH 1995, 571, 573, 574.; lásd még: 23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [33]}.
- [62] Erre figyelemmel az Alkotmánybíróság a konkrét indítvány alapján nem vizsgálta az előzetes bírósági mentesítésnek a büntetőjogi szabályozásban betöltött helyét, funkcióját, valamint alkalmazásának alaptörvényi indokait, csupán azt értékelte, hogy a jogintézmény működésnek jogszabályi feltételei megfelelnek-e az Alaptörvényből fakadó követelményeknek.
- [63] 3.2.1. A büntető igazságszolgáltatás alkotmányos garanciarendszerét az Alaptörvény XXVIII. cikke rögzíti. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének értelmezésével nevesíthetők a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmát kitöltő ún. részjogosítványok. Ezek különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás tisztességessége, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság kívánalma, továbbá az ésszerű időn belüli elbírálás. A szabály *de facto* nem rögzíti, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége.
- [64] A tisztességes eljáráshoz való jog lényegéről kialakított álláspontját az Alkotmánybíróság elvi jelentőséggel először a 6/1998. (III. 11.) AB határozatában foglalta össze. A tisztességes eljárás (*fair trial*) az Alkotmánybíróság ezen döntésében kimunkált alkotmányos mérce szerint „olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes.” [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.] A tisztességes eljárás követelménye által meghatározott garanciák, „[...] a bírósághoz való jog megannyi konkrét feltételét tartalmazzák, amelyek nem abszolútak abban az értelemben mint például az említett ártatlanság védelme, de amelyek az általános szabály szerinti mérlegelésnek mégis abszolút korlátai. Nincs olyan szükségesség, amely miatt a tárgyalás tisztességes voltát arányosan ugyan, de korlátozni lehetne; hanem a tisztességes tárgyalás fogalmán belül alakítandó ki olyan ismérrendszer, amely annak tartalmát adja, s csak ezen belül értékelhető bizonyos korlátozások szükséges és arányos volta.” [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 99.]
- [65] Az Alkotmánybíróság értelmezésében a tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye. Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat. {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]; 8/2011. (II. 18.) AB határozat, ABH 2011, 49, 80–81.} Az indokolt bírói döntéshez fűződő jog ebből következően az Alaptörvény XXVIII. cikk

(1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerén belül jelentkezik. Az alkotmányos előírás ugyanakkor kizárólag az eljárási törvényekben foglaltak szerint kötelezheti a bíróságot. Irányadó ez a megállapítás mind a bíróság döntésének a tartalmára, mind a döntés alapjául szolgáló indokok bemutatására. Ebből következik, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény e szabályát mindig együtt olvassa a jogvita jellege és az adott ügy típusa által kijelölt konkrét eljárásjogi szabályokkal {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [33]}.

- [66] 3.2.2. Az előzetes bírósági mentesítés jogintézmény megalkotásakor a jogalkotó lehetőséget teremtett a felfüggesztett szabadságvesztés büntetéssel sújtott elítélteknek arra, hogy már az ellenük folyó büntetőeljárásban kezdeményezzék a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól való mentesülésüket, így arról a bíróság már az ítéletben rendelkezhet. A konkrét eljárási szabályok megalkotásával tehát a jogalkotó biztosítani kívánta a bírósághoz fordulás jogát az elítéltek meghatározott, adott típusú büntetéssel érintett csoportjának. Az Alkotmánybíróság szerint a támadott rendelkezések megalkotásával a jogalkotó ezt a célt megvalósította. Sem a régi Btk. 104. § (1) bekezdése, sem a Btk. 102. § (1) bekezdése nem tartalmaz olyan korlátozást az érintett alanyi kör vonatkozásában, amely közülük bárkit is kizárna vagy akadályozna a kedvezménnyel kapcsolatos igény érvényesítésében. A bírói jogvédelem lehetőségét tehát a támadott rendelkezések megteremtik.
- [67] Az előzetes bírósági mentesítés támadott szabályozásának további vizsgálatával azonban az Alkotmánybíróság több, alkotmányossági problémát felvető jogalkalmazási bizonytalanságot azonosított. Ahogyan arra az Alkotmánybíróság fentebb is utal, a vonatkozó jogszabályi rendelkezések mind a hatályos, mind pedig a hatályon kívül helyezett, ám konkrét eljárásokban még alkalmazandó büntető törvényben igen szükségesek. A jogalkotó sem a büntető, sem a büntetőeljárási törvényben nem határozott meg a kedvezménnyel kapcsolatosan eljárási szabályokat. Azok egy részét a bírói gyakorlat kimunkálta, ám jelen bírói indítvány is példázza, hogy a szabályok alkalmazása a gyakorlatban bizonytalan. A kifogásolt jogszabályszövegből mindössze az következik, hogy az előzetes bírósági mentesítés tárgyában a döntést az a bíróság hozza meg, amely a büntetőjogi felelősség kérdésben is ítélezik, valamint az, hogy a döntéshozatalnak az ítélethozatallal egy időre kell esnie, nem követheti az ítélet kihirdetését.
- [68] Az érdemesség megítélésének szempontjait a bírósági gyakorlat az utólagos bírósági mentesítéssel összefüggésben alapvetően kimunkálta, amelyet az előzetes bírósági mentesítésről döntést hozó bíróságok is alkalmaznak, az számukra az elítéltek eltérő helyzetéből fakadó különbözőségek figyelembe vétele mellett iránymutatásul szolgál. Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg ugyanakkor, hogy a régi Btk. és a Btk. vonatkozó rendelkezései alapján nem lehet megállapítani, hogy az előzetes bírósági mentesítés tárgyában a bírói döntéshozatal a büntetőeljárás mely alanyai jogosultak a terhelt érdekében kezdeményezni. Hasonló módon nem tartalmaz iránymutatást a törvényi szabályozás azzal összefüggésben, hogy az igénynek mikor lehet érvényt szerezni. A gyakorlatban az azért jelenthet különös nehézséget, mert a kedvezmény alkalmazásának egyik feltétele, vagyis adott típusú szankció, a felfüggesztett szabadságvesztés büntetés kiszabása nyilvánvalóan csak az ítélet kihirdetésekor válik ismertté az eljárás alanyai előtt. Az előzetes bírósági mentesítésről ugyanakkor a bíróság szintén az ítéletben rendelkezik. Nem egyértelmű tehát, hogy az igényt mely időponttól és különösen, hogy meddig lehet a bíróság előtt érvényesíteni. Nem állapíthatóak meg továbbá a vizsgált rendelkezések alapján azok a részletszabályok sem, amelyek a kérelem előterjesztésének a módját határoznák meg, így például nem tudni, hogy a kérelmezőnek minimálisan milyen tartalmi követelményekre figyelemmel kell kérelmét előterjesztenie vagy előadnia. Végül a hatékony bírói jogvédelem követelménye ellen hat, hogy a támadott szabályok értelmében a bíró döntéséről az ítéletben nem köteles rendelkezni, így az elítélt számára nem válik ismertté, hogy kezdeményezésének elbírálása ténylegesen sor került-e.
- [69] Kérdés, hogy a támadott szabályokban rejlő jogalkalmazási bizonytalanságok kizárják-e, vagy gátolják-e a hatékony bírói jogvédelem követelményének érvényesülését. A továbbiakban ezért az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy van-e a támadott rendelkezéseknek olyan, az Alaptörvény követelményeivel összhangban álló értelmezése, amellyel a jogalkalmazás fenti bizonytalanságai kiküszöbölhetők.

- [70] 3.2.3. A jogalkotó belátásán múlik, hogy valamely jogintézmény szabályait milyen részletességgel határozza meg. Ezen jogalkotói belátásnak az Alaptörvényből fakadó követelmények szabnak határt. Amennyiben a szabályozás hiányossága olyan fokú, a részletszabályok meghatározása annyira nagyvonalú, hogy az gátat szab az Alaptörvényből fakadó követelmények érvényesülésének, helye van az alaptörvény-ellenesség megállapításának. Ezen hiányosságok feltárásakor ugyanakkor a szabály szövegével együtt vizsgálni szükséges a szabály alkalmazásának a gyakorlatát is. A jogalkotó által nyitva hagyott kérdéseket ugyanis gyakran megválaszolja a joggyakorlat, amely a szabály értelmezésével kitölti a jogalkotó által meghagyott hézagokat.
- [71] Ha a jogszabályi rendelkezés alkotmányossága a szabályozásban rejlő jogalkalmazási bizonytalanságok miatt kérdéses, az Alkotmánybíróság kifejezetten is megállapíthatja az alkotmányos értelmezés tartományát, vagyis meghatározhatja azokat az alkotmányos követelményeket, amelyeknek a norma értelmezéseinek meg kell felelnie. A felhatalmazást ehhez az Abtv. 46. § (3) bekezdése biztosítja. Az Abtv. ezen rendelkezése értelmében az Alkotmánybíróság hatáskörei gyakorlása során folytatott eljárásában határozattal állapíthatja meg azokat, az Alaptörvény szabályozásából eredő és az Alaptörvény rendelkezéseit érvényre juttató alkotmányos követelményeket, amelyeknek a vizsgált, illetve a bírósági eljárásban alkalmazandó jogszabály alkalmazásának meg kell felelnie. Ha tehát a vizsgált jogszabálynak van olyan értelmezése, amely az Alaptörvényből fakadó követelményeknek megfelel, az Alkotmánybíróság a hatályos jog kíméletével jár el, és elkerüli a jogszabályi rendelkezés megsemmisítését. Ilyenkor az Alkotmánybíróság alkotmányos követelménnyel határozza meg azoknak az értelmezéseknek körét, amelyek teljesülése esetén a szabály összhangban van az Alaptörvénnyel. [Lásd részletesebben: 38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256, 266–268.]
- [72] A jelen ügyben támadott jogszabályi rendelkezések, vagyis a régi Btk. 104. § (1) bekezdése és a Btk. 102. § (1) bekezdése alkalmazása kapcsán az Alkotmánybíróság észlelte, hogy a jogalkalmazásban tapasztalt bizonytalanságok megkérdőjelezhetővé teszik, hogy a terhelt tud-e élni egy olyan kedvezmény odaítélésének a lehetőségével, amelyet a jogalkotó a büntető törvényben biztosít számára. A szabályozás hiányosságai miatt a terhelt olyan helyzetbe kerül, amelyben kétséges, hogy az eljárás tisztességes jellegét biztosító garanciák köre, azok közül különösen a bírósághoz fordulás joga érvényesülhet.
- [73] Az Alkotmánybíróság vizsgálata során úgy ítélte meg ugyanakkor, hogy a régi Btk. és a Btk. támadott rendelkezéseinek létezik olyan értelmezése, amely iránymutatásul szolgálhat a jogalkalmazás számára, és amely által a támadott rendelkezések és az Alaptörvény összhangja biztosítható. Abban az esetben ugyanis, ha a bíró a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén hivatalból vizsgálja az előzetes bírósági mentesítés lehetőségét, és arról az ítéletben rendelkezik, kizárható mindazon bizonytalanságok érvényesülése, amelyeket az Alkotmánybíróság fentebb feltárt. Ilyen módon kiszámíthatóvá válik a jogalkalmazás és biztosítható a tisztességes eljárással összefüggő garanciák érvényesülése.
- [74] A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény a régi Btk. 104. § (1) bekezdése és a Btk. 102. § (1) bekezdése alkalmazásánál, hogy a bíró a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén hivatalból vizsgálja az előzetes bírósági mentesítés lehetőségét, és arról az ítéletben rendelkezzen.
- [75] Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a fenti alkotmányos követelmény meghatározásával biztosítható, hogy a régi Btk. 104. § (1) bekezdésének és a Btk. 102. § (1) bekezdésének alkalmazása az Alaptörvénnyel összhangban álljon. Ezért az Alkotmánybíróság a régi Btk. 104. § (1) bekezdésének és a Btk. 102. § (1) bekezdésének „előzetes” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezést az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése vonatkozásában is elutasította.
- [76] 4. Az Alkotmánybíróság a határozat Magyar Közlönyben történő közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján, az alkotmányos követelmény megállapítására és az ügy elvi jelentőségére tekintettel rendelte el.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Lenkovics Barnabás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévay Miklós s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [77] Támogatom a határozat érdemi részét, de az indokolásban az Alaptörvény diszkrimináció tilalmára vonatkozó rendelkezésének parttalanná tágítását nem tudom elfogadni {lásd az indokolás IV. részének 2.1. pontját (Indokolás [41]–[46])}. Ez a rendelkezés az Alaptörvény XV. cikkének első két bekezdésében található, mely a diszkrimináció tilalmának alapjait lefekteti, és a cikk következő három bekezdése ezt részletezi azzal, hogy a (3) bekezdés kiemelten megismétli a nők és a férfiak egyenjogúságát, a (4) és az (5) bekezdés pedig néhány társadalmi csoport és intézmény számára a fokozott sérülési lehetőségük miatt külön intézkedéssel pozitív diszkrimináció lehetőségét fekteti le. A diszkrimináció tilalmának alapját azonban az első két bekezdés rögzíti, és így csak együtt lehet e tilalom értelmét pontosan feltárni.
- [78] A XV. cikk (1) bekezdése kimondja a törvény előtti egyenlőséget, amely a felvilágosodás folyamán az addigi származási, vallási, vagyoni, születési, családi jogállási, nemzeti hovatartozási szempontok szerinti egyenlőtlen-séggel szemben jött létre. Mivel azonban az elmúlt kétszáz évben már bővültek az embernek azok az alaptulajdonságai és személyiségének jellemzői, melyekben a különbségeket a társadalmi közvélemény elfogadja, ezért ma már nem elégséges pusztán rögzíteni a törvény előtti egyenlőséget, hanem ennek tartalmát pontosítani szükséges. Ezt teszi a cikk (2) bekezdése, és miután az (1) bekezdés deklarálta a törvény előtti egyenlőséget, ez a bekezdés rögzíti, hogy ezt az egyenlőséget az alapvető jogok vonatkozásában követeli meg, és részletesen felsorolja, hogy mely szempontok szerinti megkülönböztetéseket tilt meg. Ezek fedik a felvilágosodás idején az elvvel együtt létrejött megkülönböztetések tilalmát, de ezeken túl néhány más szempontot is bevesz ez a felsorolás. Így előírja, hogy az alapvető jogokat megkülönböztetés nélkül kell biztosítani fajra, színre, nemre, fogyatékosagra, nyelvre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra és vagyoni helyzetre tekintet nélkül. Ezek az ember megváltoztathatatlan tulajdonságait jelentik, vagy személyiségének azokat a tartósabb jellemzőit, melyek egy szabad társadalom működése szempontjából a tolerálást és a szabad megnyilvánulást követelik meg, és mivel ilyenekhez hasonló további jellemző is felmerülhet, az alkotmányozó követte azt a bevett szövegezési szokást, hogy egy nyitottságot hagyott a felsorolásban, és az „egyéb helyzet” szerinti megkülönböztetést is megtiltotta az alapvető jogok vonatkozásában. Az „*ejusdem generis*” értelmezési kánon szerint az „egyéb” szó természetesen nem tetszőleges nyitottságot iktatott be ide, hanem csak olyan bővítést enged ez meg, amely a felsoroláshoz hasonló szempontot hoz be. Vagyis az ember megváltoztathatatlan alaptulajdonságaira, vagy a személyiség tartós elemére vonatkozhat a kitágítás is. Ennek révén, miközben a mindenkorai demokratikus kormánytöbbség törvényhozása az állampolgárok milliói szavazata alapján a politikai céljait tetszés szerint ültetheti át törvényekbe, és egy sor szempontból megkülönböztetéseket tehet embercsoportok, foglalkozási ágak, intézmények, lakóhely szerint, stb., addig az Alaptörvényben foglalt diszkrimináció tilalma megálljt parancsol ennél, és az alapvető jogok vonatkozásában, illetve a felsorolt emberi alaptulajdonságbeli különbségeknél megtiltja minden politikai erőnek, hogy a törvényhozási többséggé válva politikai céljait ezekbe ütköző megkülönböztetésekkel próbálja megvalósítani. Ennek révén egyrészt működni tud a politikai pluralizmus adta váltógazdaság számára a szabadság a más és más megkülönböztetésekre és tagolásokra épített politikák megvalósítására, és a mindenkorai kormánypártváltással új megkülönböztetésekre és tagolásokra épített politikák megvalósítása, másrészt a váltógazdaságon felül álló alkotmányos keret érinthetlensége is biztosítást kap: az alapvető jogok és az ember alapvető tulajdonságai tekintetében egyetlen törvényhozási többség sem hozhat létre megkülönböztetéseket.

- [79] Ezzel az értelmezéssel szemben azonban a hazai alkotmánybíráskodás – különösen az első időszakának aktívista (alkotmánytól elszakadó) éveiben – egy sor tágítást hajtott végre a diszkrimináció tilalmán, és a legmélyebben sértve a politikai váltógazdaság demokratikus törvényhozási többségeit az alapvető jogokon túl az egész jogrendszerre kiterjesztette a megkülönböztetések ellenőrzését. Ezen túl a felvilágosodásban kialakult alapvető szempontokon túl bármely szempontból való megkülönböztetést az embercsoportok, foglalkozási ágak, intézmények, stb. között úgy fogott fel, mint a diszkrimináció tilalmába ütközőt. Az utóbbi időkből ez egy olyan elnevezést kapott, hogy ez az „általános egyenlőségi jog”, és alkalmanként hozzátételre kerül az ezekre vonatkozó alkotmánybírói határozatokban – mint itt is –, hogy nem minden megkülönböztetés tilos, hanem csak azok, melyek az ember méltóságát is sértik. Azonban a méltóság-sértést úgy kitágították – az eredeti megalázás tilalma helyett –, hogy ebbe minden belefér, amit egy tetszőleges alkotmánybírói többség ennek akar felfogni. Ebben a felfogásban ugyanis az emberi méltóságot az sérti, ha egy megkülönböztetés – bármely – önkényes és nem ésszerű. Ennek eldöntésére azonban nincsenek objektív szempontok, és a mindenkorai alkotmánybírói többség véletlen állása dönti el, hogy mikor tekint egy megkülönböztetést ésszerűnek, és így nem önkényesnek, vagy éppen fordítva –, szemben azzal, ha az emberi méltóság sérthetlenségét a megalázás tilalmával azonosítjuk, mert erre az elterjedt társadalmi konszenzusok többé-kevésbé határozott mércéket adnak.
- [80] A diszkrimináció tilalmának ezzel a kitágításával az Alkotmánybíróság óriási módon kiterjesztette a demokratikus törvényhozás felett az ellenőrzését, és ezzel a milliók által választott törvényhozási többség helyett néha egy vagy kétfős alkotmánybírói többség tetszőleges döntése veszi át az ország sorsának meghatározását. Így ez amellet, hogy beleütközik a XV. cikk nyilvánvaló értelmébe – és így ez már nem értelmezést jelent, hanem az Alaptörvény félretételét –, még a demokratikus jogállami rendszerünk alapjait is sérti. Látni kell még, hogy az Alaptörvény rendelkezéseinek aktivista kitágításai, mint ez is, nemcsak azt hozzák magukkal, hogy az Alkotmánybíróság mértéktelen módon megnöveli ezekkel a törvényhozás ellenőrzésének a terjedelmét, hanem ezzel létrehoz a mindenkorai ellenzék soraiban és mögöttes szellemi táboraikban egy olyan várakozást, amely a kormánytöbbség törvényeinek sűrű megsemmisítésére irányul. Egy olyan alkotmánybírói többség, amely döntéseiben és érveléseiben fenntartások nélkül elfogadja a hazai alkotmánybírói gyakorlatban eddig létrehozott aktivista döntési formulákat – melyekből a törvények tucatjai megsemmisítésének kellene következnie –, ám csak a legkritikábban hoz ilyen megsemmisítéseket, óhatatlanul magára vonja a „kormánykatona” nehezen kivédhető minősítését. Ára van tehát annak, ha a többség – sokszor jórészt a régi alkotmánybírói rutin bénító hatása miatt – nem kíván szakítani a múlt aktivista döntési formuláival.
- [81] Ez a belátás is arra ösztökél, hogy mindig megismételve álláspontomat kiálljak az aktivista érvelési formulák ellen, mint most az „általános egyenlőségi jog” formulája kapcsán is teszem.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

- [82] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

- [83] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleménye

- [84] Nem értek egyet a határozattal, mert álláspontom szerint az Alkotmánybíróságnak ki kellett volna mondania a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet.
- [85] Véleményem szerint az előzetes mentesítés jogintézményével kapcsolatosan az alkotmányos követelmény megállapítása nem elegendő, és a jogszabály-módosítás a következő indokok miatt szükséges.
- [86] 1. A Btk. 85. §-ának (1) bekezdése szerint a két évet meg nem haladó szabadságvesztés próbaidőre történő felfüggesztésére akkor kerülhet sor, ha a büntetés célja annak végrehajtása nélkül is elérhető. A felfüggesztett szabadságvesztés tehát – a próbaidő sikeres letöltése esetén – különösebb joghátránnyal nem jár, kivéve azt a „mellékhatast”, hogy tiszta erkölcsi bizonyítványhoz nem juthat az elítélt, így a munkavállalási, a tanulási, illetve bizonyos tisztségek betöltéséhez kapcsolódó lehetőségei leszűkülnek.
- [87] Ezek a büntetőjogon kívüli hátrányos jogkövetkezmények lehetnek: alkotmányjogiak, közjogiak (pl. kormányzati szolgálati jogviszony csak büntetlen előéletű magyar állampolgárral létesíthető és tartható fenn a közsolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 39. § (1) bekezdése alapján), munkajogiak (pl. a közoktatásban alkalmazás feltétele az, hogy az alkalmazott büntetlen előéletű legyen), polgári jogiak (pl. hivatásos gondnok csak büntetlen előéletű személy lehet), de a gazdasági jog területén is található ilyen rendelkezés (pl. közbeszerzési eljárásban nem lehet ajánlattevő, aki a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesült).
- [88] Tekintettel arra, hogy a próbaidő egy évtől akár öt évig is terjedhet, így az említett „mellékhatast” nem elhanyagolható körülmény egy kisebb súlyú bűncselekményt elkövető és egyébként szokásos életvitelt folytató személy esetében. Többek között ez az egyik oka annak az ítélkezési gyakorlatban tapasztalható körülménynek, hogy a hivatalos személyekkel szemben alkalmazott felfüggesztett szabadságvesztés esetén az eljáró bíróság szinte sosem feledkezik el arról, hogy az előzetes mentesítés kérdésében állást foglaljon. Ellenkező esetben ugyanis az elítéltek a szabadságvesztés mellett egy burkolt foglalkozástól eltiltás büntetésben is részesülnének.
- [89] A Btk. indokolása egyértelművé teszi, hogy a szabadságvesztés büntetés felfüggesztésének a célja, hogy ne szakítsa ki az elítéltet megszokott közösségéből, így a próbaidő alatt is a korábbi életét folytathassa a társadalom szabad tagjaként. Ennek következtében önként adódik az indítványozó bírő által felvetett azon kérdés, hogy abban az esetben, ha a büntetést kiszabó bíróság ítélete – valamilyen okból – nem szól az előzetes mentesítésről, illetve utóbb, a próbaidő tartama alatt merül fel egy olyan – tanulási vagy munkavállalási – lehetőség, amely az elítélt rehabilitációját, mielőbbi beilleszkedését javítaná, akkor az érintett miért nem folyamodhat bírői mentesítésért.
- [90] Álláspontom szerint az indítvány vizsgálata során nemcsak az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt általános egyenlőségi szabály megsértését, hanem a (2) bekezdésben foglalt alapjogi diszkrimináció megsértésének lehetőségét is át kellett volna tekinteni.
- [91] A csoportképzés tekintetében a felfüggesztett és a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt helyzetének összevetése helyett a felfüggesztett szabadságvesztés kedvezményében részesülő, de még a jogerős ítélet előtt álló, illetve a már jogerősen felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt két csoportját kellett volna egymás mellé helyezni, hiszen ezeknek a személyeknek ugyanolyan típusú a büntetésük és egyaránt a szabad társadalom tagjai maradnak.
- [92] Az elítéltek általában a társadalom sérülékeny csoportját képezik és a bélyeget ezek a személyek szociológiai értelemben még akkor is viselni fogják, amikor jogi szempontból már régen büntetlen előéletűek lesznek, tehát ez a tulajdonság tartósan kötődik majd a személyükhöz, így szerintem az „egyéb helyzet szerinti különbségtétel” ebben a körben értelmezhető lenne.
- [93] Milyen alapjogai sérülhetnek ezeknek az elítélteknek? Kézenfekvő lehet az Alaptörvény XII. cikkének (1) bekezdésében rögzített, a foglalkozás szabad megválasztásához való alapjog, vagy a XI. cikkből levezethető tanuláshoz való jog sérelme. Különösen hangsúlyos lehet a XII. cikk ebben a tekintetben. Közismert, hogy az elítéltek alkalmazása milyen komoly társadalmi előítéletbe ütközik. A felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt személyek által elkövetett cselekmény általában nem indokolja azt, hogy a foglalkozás szabad megválasztásában hosszú időre korlátozást szenvedjenek, hiszen a munkanélküliség a bűnelkövetés újabb forrása lehet és megfelelő megélhetés nélkül ezen személyekkel kapcsolatosan a társadalomra háruló anyagi terhek is fokozódhatnak.
- [94] Ezen túlmenően a XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz fűződő jogból származtatott bírósághoz fordulás jogának vizsgálatát is indokoltnak tartottam volna. Az ítélet előtt állók esetében ugyanis a

bíróság „előzetesen” megvizsgálhatja az érdemességet, ugyanezek a személyek elítéltté válásuk után „utólagosan” viszont nem fordulhatnak a bírósághoz mentesítésre irányuló kérelmükkel, holott a bírósági mentesítés fogalmi eleme, hogy az ítélet kiszabása után és a törvényi mentesítés előtt alkalmazható.

- [95] A különbségtétel szükségessége és arányossága tekintetében pedig visszatérhetünk a kiinduló kérdéshez, vagyis, hogy pontosan azok esetében indokolt-e ennek a kedvezménynek az „utólagos” kizárása, akiknél a legnagyobb esély lenne a rehabilitáció sikeres megvalósítására.
- [96] 2. Az alkotmányos követelmény kimondása a jogszabály 1971 óta, vagyis 44 éve fennálló értelmezési bizonytalanságának a megszüntetését célozza. Az indítványozó bíró egyébként az Alaptörvény B) cikkére is felhívta a figyelmet, de kellő indokolás hiányában az Alkotmánybíróság azt visszautasította.
- [97] A Btk. 101. § (1) bekezdése alapján megállapítható, hogy az „utólagos” mentesítés kérelemre történik. A Btk. egyébként nem használja a Be. 577. § (1) bekezdésével ellentétben az „utólagos” kifejezést. A határozat indokolása IV. részének 3.2.2. pontjából (Indokolás [66]–[69]) kitűnik, hogy az előzetes mentesítés esetében azonban nem egyértelmű, hogy ki, mikortól, meddig, milyen tartalommal és milyen eljárás szerint nyújthat be kérelmet.
- [98] A Btk. 102. § (1) bekezdésének megfogalmazása ugyanakkor úgy is értelmezhető, hogy az előzetes mentesítés lehetőségét a bíróság hivatalból köteles mérlegelni. Ebben az esetben azonban érdemes lenne azon elgondolkodni, hogy a büntetéskiszabás szempontjai mennyiben mosódnak össze a mentesítésre érdemesség mérlegelésével.
- [99] Meg kell említeni, hogy az indítvánnyal kapcsolatos megkeresésre adott válaszában az igazságügyi miniszter is kifejtette, hogy a Btk. 102. §-ának és a Be. 577. §-ának fogalomhasználata nem tekinthető következetesnek, mivel a Btk. kizárólag a mentesítés és az előzetes mentesítés fogalmát ismeri, a Be. viszont az utólagos mentesítés terminusát is alkalmazza, ugyanakkor az előzetes mentesítés nem kerül megjelenítésre. Ebből az a logikailag helyes következtetés is adódhat, hogy a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték esetében is helye lehetne utólagos, vagyis az ítélet jogerőssé válását követően benyújtott kérelemre elrendelt mentesítésnek.
- [100] A bíróságok pontosan az anyagi és az eljárásjogi fogalmi koherencia áthidalása, és az egységes joggyakorlat megteremtése érdekében értelmezték az előzetes mentesítés fogalmát. A bírói gyakorlat ugyanakkor következetesen azt az értelmezést követi, amely szerint a kérelemre történő, utólagos mentesítésre csak a végrehajtandó szabadságvesztés büntetésre ítélték esetén van lehetőség.
- [101] A fogalmi diszkrépancia és a bírói gyakorlat, valamint a logikai értelmezés közötti ellentétre tekintettel, a normavilágosság és az egyértelműség jogalkotási követelményeinek érvényesülése érdekében a Btk. és Be. vonatkozó rendelkezéseinek módosításával ez a csaknem fél évszázados, bírói és alkotmánybírósági értelmezést igénylő kérdéskör álláspontom szerint is megfelelően rendezhető lenne.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró különvéleménye

- [102] Álláspontom szerint a bírói kezdeményezés az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésére alapítottn az érintett törvényhelyekkel kapcsolatosan megalapozottn vet fel alkotmányjogi problémát, aminek kiküszöbölésére a magam részéről a jogalkotónak a mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítása melletti felhívását tartom a megfelelő eszköznek.
- [103] A határozat más jogi alapon, egyszersmind alkotmányos követelmény megállapításával kezeli az alkotmányjogi hiátust, amikkel – és ebből következően a rendelkező rész 1. és 3. pontjával – nem értek egyet.
- [104] 1. Az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontjában foglalt feltétel vizsgálata
- [105] Álláspontom szerint a kezdeményezés az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt, a diszkrimináció tilalmával kapcsolatos alkotmányjogi sérelem tekintetében megfelelő indokolást tartalmaz. Az eljáró bíró rövid okfejtést adott elő arra nézve, hogy a törvényi megoldásokat miért tartja alaptörvény-ellenesnek, és azt példával

is illusztrálta. Ez az érvelés véleményem szerint inkább az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt rendelkezés sérelmére épít, mint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésére.

- [106] Megjegyzem ugyanakkor, hogy nézetem szerint az Alaptörvény XV. cikk (1) illetve (2) bekezdésének rendelkezései között nincs éles határvonal. A XV. cikk (1) bekezdésének első mondata álláspontom szerint több jelentésű. A jogrendszer rendező elveként tartalmazza az általános jogegyenlőségi szabályt, kimondja az egyenlőséget sértő kiváltságok tilalmát, és a jogrendszer mindenkire vonatkozó azonos érvényesülését (ez utóbbi jogalkalmazói követelmény). Az általános jogegyenlőség követelménye az emberi méltósághoz való jogból – az emberek egyenlő méltóságából – ered, és ez elválaszthatatlan a diszkrimináció tilalmától. Ugyanígy a kiváltságok tilalma is – fordított megközelítéssel – a diszkrimináció tilalmát jelenti.
- [107] A kifejtettekre tekintettel nem értek egyet a határozatnak az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésével kapcsolatos visszautasítást tartalmazó rendelkezésével (a határozat rendelkező részének 3. pontjával, amely erre az indítványi elemre is kiterjed).
- [108] Nem értek egyet ugyanakkor azzal sem, hogy a kezdeményezés az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését illetően eleget tenne az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontjában előírt követelménynek. E tekintetben az indítvány semmilyen érdemi indokolást nem tartalmaz. Az eljáró bíró ugyan megnevezi a tisztességes eljárás elvét, hivatkozik az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmére, de ezen felül indítványa e tekintetben semmilyen okfejtést nem tartalmaz. Ezért álláspontom szerint a kezdeményezést az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére hivatkozását illetően vissza kellett volna utasítani.
- [109] 2. A tisztességes eljáráshoz való jog és a hatékony bírói jogvédelem összefüggése a jelen ügyben
- [110] Az előzőekben kifejtettektől függetlenül nem osztom a tisztességes eljáráshoz való jognak a jelen ügyben alkalmazott kiterjesztő értelmezését sem.
- [111] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése a tisztességes eljárás fogalmi körében a büntetőügyeket illetően ahhoz való jogról rendelkezik, hogy a vádlott ellen emelt vádat független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson ésszerű határidőn belül bírálja el. Álláspontom szerint – szűk értelemben véve – a vád elbírálásának fogalmába az esetleges bírói mentesítésről szóló döntés nem tartozik bele.
- [112] Az elítéltnak a büntetett előélet következménye alóli mentesülése – a rehabilitáció – valóban levezethető az emberi méltósághoz való jogból. A mentesülés formája azonban nem alkotmányjogi kérdés. Az emberi méltósághoz való jog akkor sem sérülne, ha a jogrendszer csak a törvényi mentesítés intézményét ismerné, és törvényi úton rendezné a rehabilitáció összes (ez esetben nyilván még árnyaltabban szabályozandó) feltételét. Még inkább igaz ez véleményem szerint az előzetes mentesítésre. Az előzetes mentesítés az azt intézményesítő törvénymódosításhoz fűzött miniszteri indokolás és a kijegecesedett bírói gyakorlat szerint fogalmilag az ítélet jogerőre emelkedése előtt igénybe vehető eszköz. Ebből következően az ítélet jogerőre emelkedése utáni előzetes mentesítés iránti jogról (lehetőségről) azért nem lehet beszélni, mert ilyen „előzetes” mentesítés nincs. Az ítélet jogerőre emelkedése után a jogalkotó csak a végrehajtható szabadságvesztésre ítéltnek adja meg a bírói mentesítéshez való jogot (lehetőséget). Nem létezik (létezett) tehát olyan jog (lehetőség), melyet a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt az ítélet jogerőre emelkedése után bírói mentesítésként igénybe vehetne (vehetett volna). Ez a jogi szabályozás a jogalkotó szabad belátásán alapul (alapult) – mivelhogy az előzetes mentesítés intézményének létezése nem alkotmányos követelmény –, és e jogalkotói szabadságnak csupán egyetlen alkotmányos korlátja van: a diszkrimináció tilalma (melyre a különvéleményem 3. pontjában visszatérek). Következésképpen az előzetes mentesítést illetően a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt tekintetében nem létezik olyan jog, melynek érvényesülése érdekében az elítélt bírósághoz fordulhatna, mellyel kapcsolatban a hatékony bírói jogvédelem számonkérhető lehetne. Így még tágabb értelemben sem lehet a tisztességes eljáráshoz való jog (és ezen belül a bírósághoz fordulás joga) sérelméről beszélni.
- [113] 3. A diszkrimináció kérdése
- [114] Álláspontom szerint a bírói kezdeményezéssel támadott törvényi rendelkezés sérti a hátrányos megkülönböztetés Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt tilalmát. A diszkrimináció ugyanakkor nézetem szerint a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt két csoportja; a jogerős ítélet meghozataláig előzetes mentesítésben részesíthetők, és a jogerős ítélet után bírói mentesítésben (előzetes mentesítésben) nem részesíthetők között áll fenn. Nincs ugyanis ésszerű indoka annak, hogy a jogerős ítélet meghozatala után ne részesülhessen bírói mentesítésben (előzetes mentesítésben) a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, miközben ez a kedvezmény a jogerős ítélet előtt előzetes mentesítés formájában nyitva áll a hasonló ítélet alá eső vádlott számára. Ez a

különbségtétel az ésszerű indok hiánya miatt sérti az ettől a lehetőségtől elzárt, felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték emberi méltóságát. Az alaptörvény-ellenesség azonban álláspontom szerint nem abból adódik, hogy a jogi szabályozás biztosítja (biztosította) az előzetes bírói mentesítés intézményét, hanem abból, hogy ennek igénybevételét a jogerős bírói ítélet után a felfüggesztett szabadságvesztésre ítéltet illetően nem teszi lehetővé.

- [115] Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdéséből természetszerűen következik, hogy a jogi szabályozás nem tartalmazhat diszkriminatív elemet. Mivel a szabályozás diszkriminatív jellege abból adódik, hogy az – anélkül, hogy ennek elfogadható indoka lenne – a mások számára biztosított jogot (lehetőséget) a hasonló helyzetben levőknek nem biztosítja, nézetem szerint e jogi szabályozást illetően az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdéséből következő jogalkotói kötelességgel kapcsolatos mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenes helyzet áll fenn. E mulasztás orvoslására a jogalkotót szükséges felhívni. Tekintettel arra, hogy az alkotmányjogi probléma kezelésére a fentiek szerint nem az alkotmányos követelmény megállapítását tartom adekvátnak, a határozat rendelkező részének 1. pontját nem támogatom.
- [116] A jogalkotással elhárítandó alaptörvény-ellenesség esetében a támadott rendelkezések megsemmisítésének nincs alapja, erre tekintettel – bár megközelítése és indokai eltérőek – a határozat rendelkező részének 2. pontjával egyetértek.
- [117] Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a hátrányos megkülönböztetés fennálltának alátámasztására irányuló indítványi érvelés részben eltér a különvéleményemben foglalt okfejtéstől. Ez az eltérés azonban a diszkrimináció fennálltának lényegét illetően nem olyan jelentőségű, hogy ez az alkotmányjogi probléma kezelésének eljárási akadályát képezne.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye

- [118] Nem értek egyet a határozat rendelkező részének 1. pontjában foglalt alkotmányos követelmény megállapításával, illetve az ahhoz fűzött indokolással, valamint a határozat rendelkező részének 2. pontjának azon rendelkezésével és az ahhoz fűzött indokolással sem, amely a bírói kezdeményezést – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét állító részében – elutasította.
- [119] Ugyanakkor a határozat rendelkező részének 2. pontjának azon rendelkezésével, amely a bírói kezdeményezést az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének sérelmét állító részben elutasította, illetve a rendelkező rész 3. pontjával egyetértek.

I.

- [120] 1. Álláspontom szerint a bírói kezdeményezés az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében garantált tisztességes eljáráshoz való jog tekintetében nem tartalmaz megfelelő indokolást. Az indítvány csupán megjegyzi, hogy a diszkriminatívnak tartott rendelkezések a tisztességes eljárás elvébe (is) ütköznek, valamint felsorolja az általa sérülni vélt alaptörvényi rendelkezések között a XXVIII. cikk (1) bekezdését is. Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata szerint az Alaptörvény felhívott rendelkezésének pusztá felsorolása nem tesz eleget az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontjában foglalt feltételnek {lásd például 3245/2013. (XII. 21.) AB végzés, Indokolás [8]}, így az Alkotmánybíróságnak a bírói kezdeményezést – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését sérelmező részében – vissza kellett volna utasítania.
- [121] 2. Az 1. pontban foglaltak alapján – mivel a tisztességes eljáráshoz való jog tekintetében határozott kérelem hiányában nem lett volna lehetőség a kezdeményezés érdemi vizsgálatára – az ügyben alkotmányos követelmény megállapításának sem lehetett volna helye.

II.

- [122] 1. A fentiekben kifejtetteken túl, nézetem szerint a határozat a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó alkotmányos követelmény megfogalmazásával az ügy érdemében sem jutott helyes következtetésre. A többségi határozat azzal az indokolással tartotta szükségesnek alkotmányos követelmény megállapítását, hogy az előzetes mentesítés rendelkezései igen szűkszavúak, azokból nem derül ki, hogy a kedvezményt a büntetőeljárás mely alanyai, pontosan milyen tartalmi követelményekkel és az eljárás mely szakaszában jogosultak kezdeményezni, valamint a támadott szabályok értelmében a bíró a döntéséről az ítéletben nem köteles rendelkezni, tehát az elítélt nem értesül arról, hogy kérelmének elbírálására ténylegesen sor került-e. A többségi döntés érvelése szerint a szabályozásból eredő bizonytalanságot a bírói gyakorlat sem zárta ki, ezért a régi Btk. 104. § (1) bekezdése és a Btk. 102. § (1) bekezdése alkalmazása kapcsán a jogalkalmazásban tapasztalt bizonytalanságok megkérdőjelezhetővé teszik, hogy a terhelt tud-e élni egy olyan kedvezmény odaítélésének a lehetőségével, amelyet a jogalkotó a büntető törvényben biztosít számára. Így – a többségi indokolás szerint – „[a] szabályozás hiányosságai miatt a terhelt olyan helyzetbe kerül, amelyben kétséges, hogy az eljárás tisztességes jellegét biztosító garanciák köre, azok közül különösen a bírósághoz fordulás joga érvényesülhet.”
- [123] 2. A többségi határozat is leszögezi, hogy az Alkotmánybíróságnak – amikor egy jogszabály Alaptörvénnyel való összhangjáról foglal állást – a kifogásolt jogszabály szövegével együtt az azt alkalmazó bírói gyakorlatot is vizsgálni szükséges, „[a] jogalkotó által nyitva hagyott kérdéseket ugyanis gyakran megválaszolja a joggyakorlat, amely a szabály értelmezésével kitölti a jogalkotó által meghagyott hézagokat.” Amennyiben az Alkotmánybíróság jelen ügyben elvégezte volna az előzetes mentesítéssel kapcsolatos bírói gyakorlat részletes vizsgálatát, álláspontom szerint nem juthatott volna a többségi döntésben kifejtett következtetésekre.
- [124] 2.1. Mindenekelőtt azt szeretném hangsúlyozni, hogy a (korábbi és hatályos) Btk. kifogásolt rendelkezéseit az irányadó bírói gyakorlat jelenleg is úgy értelmezi, hogy felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása esetén a bírónak hivatalból vizsgálnia kell, hogy a terhelt esetében fennáll-e az előzetes mentesítésre okot adó érdemesség feltétele. A normaszöveg azon megfogalmazás-módja ugyanis, amely az előzetes mentesítés alkalmazását nem kötelezettségként írja elő, hanem a lehetőségét teremti meg („mentesítheti”) nem azt jelenti, hogy a bíróság a hivatalból való vizsgálat lehetőségét is mérlegelheti. A bíróság mérlegelési lehetősége arra terjed ki, hogy maga dönthet arról, hogy a konkrét ügyben az érdemesség feltételei fennállnak-e vagy sem; e körben vizsgálatának lefolytatása azonban nem mellőzhető.
- [125] Az előzetes mentesítéshez kapcsolódó bírói gyakorlat alapján tehát megállapítható, hogy az előzetes mentesítésre – a többségi határozat indokolásában foglaltakkal szemben – nem kizárólag kérelemre kerülhet sor, hanem az elsőfokú bíróság a büntetés kiszabása során hivatalból is vizsgálja az előzetes mentesítés lehetőségét, az elsőfokú bíróság ítéletét pedig e körben a fellebbezés folytán eljáró bíróság erre irányuló kérelem hiányában is felülvizsgálja, adott esetben megváltoztatja (lásd például BH1987.342., BH1996.510. és BH1998.517. számú eseti döntéseket).
- [126] 2.2. Az előző pontban kifejtettek természetesen nem jelentik azt, hogy a büntetőeljárás során ne lenne lehetőség arra, hogy a bíróság előzetes mentesítés tárgyában hozandó döntését az arra jogosultak kérelemmel/indítvánnyal ösztönözzék, illetve előmozdítsák, vagy a meghozott döntés megváltoztatása céljából jogorvoslattal éljenek. Álláspontom szerint az előzetes mentesítéssel kapcsolatos bírói gyakorlat e körben is egyértelmű és aggálytalan iránymutatással szolgál a többségi határozatban felvetett, az előzetes mentesítés normaszövegének szűkszavúságából eredő kérdések vonatkozásában, az alábbiak szerint.
- [127] 2.2.1. Már az előzetes mentesítés intézményét meghonosító 1971. évi 28. törvényerejű rendelet javaslatához fűzött miniszteri indokolás is egyértelművé tette, hogy az előzetes mentesítésről történő rendelkezés kimondásának a bíróság ítéletében (és nem a különleges eljárás során hozott végzésében) van helye és kezdettől fogva következetes a joggyakorlat, hogy a terhelt előzetes mentesítésben részesítése az ítélet jogerőre emelkedését – tehát nem meghozatalát – követően kizárt (lásd például BH1988.437., BH1996.238., BH1997.467. számú eseti döntések). Mindebből következik, hogy az előzetes mentesítés iránti kérelmet olyan időpontban kell benyújtani, hogy azt – figyelemmel a Btk. és Be. vonatkozó rendelkezéseire is – a bíróság még az ítélet jogerőre emelkedését megelőzően elbírálhassa. Az ítélet jogerőre emelkedésének időpontja a fellebbezésre jogosultak nyilat-

kozataitól függ, így annak bekövetkeztére az első-, másod-, vagy bizonyos esetekben harmadfokú eljárás lezárásaként kerülhet sor. Másként fogalmazva, az előzetes mentesítés iránti kérelem a büntetőeljárás során az említett időpontot megelőzően tehát – elméletileg – bármikor benyújtható. Mindazonáltal a bírói gyakorlat elemzése alapján megállapítható, hogy az előzetes mentesítésre irányuló kérelmek benyújtására tipikusan az elsőfokú (bizonyos esetekben másodfokú) ítélet ellen benyújtott fellebbezés körében kerül sor, hiszen ekkor válik ismertté az előzetes mentesítés objektív körülményének, tehát a felfüggesztett szabadságvesztés büntetés (még nem jogerős) kiszabásának megtörténte (lásd például BH1984.51., BH1985.302., BH1989.503. számú eseti döntések, Csongrád Megyei Bíróság 1.Bf.192/2005/3. számú ítélete, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 2.Bf.170/2007/4. számú ítélete, Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.104/2007/6. számú végzése). A fellebbezések körében előterjesztett kérelemmel esik egy tekintet alá a másod-, illetve harmadfokú eljárás során előterjesztett kérelem is (lásd például Fővárosi Bíróság 22.Bf.7960/2009/6. számú ítélete, Somogy Megyei Bíróság 1.Bf.365/2009/4. számú ítélete). Az ítélezési gyakorlat alapján a büntetőeljárás elsőfokú döntéshozatalt megelőző részében is jól kirajzolódik egy olyan eljárási szakasz, amely megfelelő lehetőséget biztosít a kérelem benyújtására. Az előzetes mentesítésre irányuló kérelem/indítvány ugyanis gyakran az ítélethozatalt megelőzően elhangzó perbeszédekben, illetve a vádlotti felszólalásban – a büntetés kiszabására vonatkozó indítványokkal szoros összefüggésben – kerül előterjesztésre (lásd például Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 9.B.662/2007/6. számú ítélete, Pest Megyei Bíróság B.37/2009.14. számú ítélete).

- [128] 2.2.2. A fentiekből az is következik, hogy az előzetes mentesítés kérelmezésére/indítványozására mindazoknak joguk van, akik a büntetőeljárás fő kérdésében és annak következményeként a büntetőjogi szankció (illetve annak mellőzése) vonatkozásában egyébként jognyilatkozat tételére jogosultak. E személyek tehát a terhelt, a védő és az ügyész.
- [129] 2.2.3. Az eseti döntések alapján megállapítható továbbá, hogy – bár az előzetes mentesítés a büntetés kiszabás körén kívül eső intézkedés (lásd BH1987.394. számú eseti döntés) – a bíróságok az előzetes mentesítésről a büntetés kiszabásával (illetve annak másod-, illetve harmadfokú felülvizsgálatával) szoros összefüggésben rendelkeznek, illetve a büntetés kiszabása során értékelt szempontok körében adnak számot indokoltságáról vagy mellőzésének okairól, hiszen alkalmazására felfüggesztett szabadságvesztés büntetés kiszabása esetén, ahhoz kötődően nyílik lehetőség, illetve az érdemesség fennállásának megítélése során figyelembe veendő szempontok nagy része is megegyezik a büntetés kiszabása során is értékelendő körülményekkel. Az ítélezési gyakorlat tehát következetesnek tekinthető abban, hogy a különvéleményem II/2.2.1. pontjában (Indokolás [127]) említett eljárási szakaszokban benyújtott, előzetes mentesítés iránti kérelem mikénti elbírálásáról megfelelő részletességgel számot ad (lásd például a II/2.2.1. pontban hivatkozott döntéseket).
- [130] 2.2.4. Álláspontom szerint az ítélezési gyakorlat – az előzetes mentesítésről rendelkező jogszabályok értelmezését segítő miniszteri indokolások alapulvételével – megfelelő iránymutatással szolgál annak megítéléséhez is, hogy a bíróságok milyen szempontokat mérlegelnek az előzetes mentesítés alkalmazásához szükséges szubjektív feltétel, az érdemesség megállapíthatóságával kapcsolatban (lásd például BH1977.52., BH1978.60., BH1981.9., BH1981.308., BH1983.51., BH1984.51., BH1985.302., BH1987.342., BH1988.437., BH1992.3., BH1996.510., BH1998.517. számú eseti döntések). Megállapítható tehát, hogy e körben az érdemesség szempontjai mások, mint az utólagos mentesítés esetén, hiszen az előzetes mentesítés alkalmazása lehetőségének vizsgálata során a bíróság a cselekmény tárgyi súlyának, a bűnösség fokának, az elkövető személyiségének és életvezetésének tulajdonít jelentőséget, és a kedvezmény alkalmazását megalapozhatják a büntetés kiszabása körében enyhítő körülményként értékelt, vagy olyan indokok, amelyek a szabadságvesztés felfüggesztésére adnak lehetőséget. Mindebből következik, hogy az előzetes mentesítésre irányuló kérelemnek/indítványnak a bírói gyakorlat által kimunkált érdemesség fennállását alátámasztó körülmények megjelölését és igazolását kell tartalmaznia.
- [131] 2.2.5. A fentiekben kifejtettek összefoglalásaként az alábbiakat szeretném kiemelni.
- [132] Az előzetes mentesítéssel kapcsolatos, jelenleg érvényesülő ítélezési gyakorlat alapján – a többségi döntés indokolásával szemben – nézetem szerint egyértelműen megállapítható, hogy a büntetőeljárás mely szakaszaiban, a büntetőeljárás mely alanyai, milyen tartalommal jogosultak előzetes mentesítés iránti kérelmet/indítványt benyújtani, illetve a terhelt a bírósági ítélet indokolásából minden olyan esetben értesül az előzetes mentesítés-

ről rendelkező (akár azt alkalmazó, akár a kérelmet elutasító) döntés indokairól, amelyben a döntést a bíróság (bármely arra jogosult személy által benyújtott) kérelem/indítvány alapján hozta meg. A terhelt hasonló módon értesül a bíróság által hivatalból alkalmazott előzetes mentesítés indokairól is.

- [133] Megjegyezni kívánom továbbá, hogy a fentiek tükrében a többségi határozat tévesen értékelte az alapügyben kifejtett – az előzetes mentesítés iránti kérelem előterjesztésének időpontját, illetve az elbírálás eljárási szabályait érintő és az egységes ítélkezési gyakorlattal ellentétes – jogértelmezést olyan természetűnek, amely az eljárás tisztességes jellegét biztosító garanciák érvényesülésének kételyét felvető bírósági gyakorlat széles körben történő érvényesülésére utalna.
- [134] 3. Az ítélkezési gyakorlat elemzése alapján kétségtelenül megállapítható az is, hogy amennyiben az elsőfokú bírósági eljárás során előzetes mentesítés iránti kérelem/indítvány nem kerül benyújtásra és a bíróság hivatalból sem tartja indokoltnak a kedvezmény alkalmazását, a felfüggesztett szabadságvesztést kiszabó ítélet indokolása jellemzően nem tartalmaz az előzetes mentesítés mellőzésének okaira vonatkozó érvelést. Álláspontom szerint e körülmény ugyanakkor önmagában nem veti fel a bírósághoz fordulás jogának, illetve indokolt bírói döntéshez fűződő jognak a sérelmét.
- [135] 3.1. Egyfelől ugyanis a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó, bírói döntések tekintetében fennálló indokolási kötelezettség (a jogorvoslathoz való jog mellett) éppen azzal az alkotmányos igénnyel áll szoros összefüggésben, hogy a bíróság a benyújtott kérelmet és annak indokait megvizsgálja {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [32]}. Az itt vázolt esetben viszont sem a terhelt, sem más jogosult nem terjesztett elő kérelmet.
- [136] 3.2. Másfelől – ahogy különvéleményem II/2.2.1. pontjában (Indokolás [127]) ismertetésre került – az elsőfokú döntés közlését követő, a fellebbezés benyújtására nyitva álló (illetve a másod- és harmadfokú) eljárási szakasz tekinthető az előzetes mentesítés iránti kérelmek benyújtásának legtipikusabb időszakának. A terheltnek a bírósághoz forduláshoz való joga tehát megfelelően biztosított, hiszen lehetősége van a jogerőre még nem emelkedett ítéletben kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés büntetés tekintetében előzetes mentesítés iránti kérelmet benyújtani abban az esetben is, ha azt az eljárás korábbi szakaszában még nem tette meg.
- [137] 4. Az alkotmányos követelmény megállapításával tehát azért nem tudok egyetérteni, mert a többségi határozatban felvetett – jogszabály-értelmezésből adódó – és a bírósághoz fordulás jogának sérelmét felvető bizonytalanságokat az előzetes mentesítéssel kapcsolatos ítélkezési gyakorlat {a különvéleményem II/2. pontjában (Indokolás [123]–[133]) ismertettek szerint} megfelelően kiküszöböli. Ezenkívül, a többségi döntés rendelkező részének 1. pontjában megállapított alkotmányos követelmény megfogalmazása – álláspontom szerint – olyan kötelezettség-megállapítást is tartalmaz, amely nem vezethető le a bírósághoz fordulás jogából. Az alkotmányos követelmény ugyanis a bíróságokat arra kötelezi, hogy döntésüket – az előzetes mentesítés mellőzése tekintetében – abban az esetben is megindokolják, ha az ügyben nem került sor előzetes mentesítés alkalmazása iránti kérelem/indítvány benyújtásra. Ebben az esetkörben tehát éppen a bírósághoz fordulás jogának lényegi eleme, a benyújtott kérelem hiányzik (lásd különvéleményem II/3.1. pontját, Indokolás [135]), így a megállapított kötelezettség és a felhívott alapjog között hiányzik az alkotmányos összefüggés.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/1860/2014.
Közzétéve a Magyar Közlöny 2015. évi 53. számában.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG TELJES ÜLÉSÉNEK A MAGYAR KÖZLÖNYBEN KÖZZÉ NEM TETT HATÁROZATAI ÉS VÉGZÉSEI

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3072/2015. (IV. 23.) AB HATÁROZATA

bírói kezdeményezés elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 474. § (1) bekezdés első mondatában szereplő „valamint a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész (a továbbiakban együtt: katonai ügyész)” szövegrész alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezést – az Alaptörvény B cikkének (1) bekezdése, XV. cikkének (1) és (2) bekezdése, valamint XXVIII. cikkének (1) bekezdése tekintetében – elutasítja.

2. Az Alkotmánybíróság az indítványt egyéb vonatkozásban visszautasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2014. szeptember 26-án kelt, – és az Alkotmánybírósághoz 2014. november 27. napján érkezett – 42.(II)Kb.665/2014/12. számú jegyzőkönyvében foglalt 1. számú végzésével az előtte folyamatban lévő büntetőeljárást felfüggesztette és az Alkotmánybírósághoz fordult a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 474. § (1) bekezdés első mondatának második fordulata, a „valamint a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész (a továbbiakban együtt: katonai ügyész)” szövegrész alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése érdekében.
- [2] 2. Az indítványozó bíró kifejtette, hogy a Tatabányai Nyomozó Ügyészség 2013. május 27-én Nyom.185/2012. szám alatt vádiratot nyújtott be a Komáromi Járásbírósághoz az I. rendű vádlott ellen, akit a Büntető Törvénykönyv (a továbbiakban: Btk.) 238. § (1) bekezdésébe ütköző, de a (4) bekezdés első fordulata szerint minősülő, felbujtóként elkövetett hamis tanúzás büntetével, valamint a II. rendű vádlott ellen, akit a Btk. 238. § (1) bekezdésébe ütköző, de a (4) bekezdés első fordulata szerint minősülő, bűnsegédként elkövetett hamis tanúzás büntetével vádolt. Az ügyészség Nyom.185/2012. számú átiratában – amely 2013. július 18-án érkezett a Komáromi Járásbíróságra – a vádat módosította. A Komáromi Járásbíróság 2013. október 9-én jogerőre emelkedett 6.B.133/2013/6. számú végzésével – az I. r. vádlott terhére rótt cselekménynek a vádtól eltérő minősítése lehetőségére tekintettel – az ügyet hatáskör hiánya miatt a Tatabányai Törvényszékhez rendelte áttenni. A Tatabányai Törvényszék 2014. március 11-én kelt és jogerős, 4.B.402/2013/11-I. számú végzésével – ugyancsak a vádtól eltérő minősítés lehetőségére tekintettel – az ügyet hatáskör hiányában a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsához tette át.
- [3] A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa – 2014. szeptember 26-ára történő tárgyalás kitűzésével egyidejűleg – a Központi Nyomozó Főügyészség Budapesti Regionális Osztályát értesítette.
- [4] A Központi Nyomozó Főügyészség Budapesti Regionális Osztálya átiratában bejelentette, hogy a vádképviselket nem veszi át, mert azt a vonatkozó rendelkezések szerint a Tatabányai Nyomozó Ügyészség kijelölt ügyé-

sze látja el. Az eljáró ügyész a 2014. szeptember 26-i tárgyaláson bemutatta azt a határozatot, amelyben a legfőbb ügyész a Be. 474. § (1) bekezdése alapján a katonai büntetőeljárásban az ügyészi feladatok ellátására kijelölte.

- [5] Az indítványozó bíró a tárgyaláson az eljárást felfüggesztette és az Alkotmánybírósághoz fordult a Be. 474. § (1) bekezdés első mondatának második fordulata, a „valamint a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész (a továbbiakban együtt: katonai ügyész)” szövegrész alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése érdekében.
- [6] Az indítványozó bíró kifogásolta, hogy nem olyan ügyész került kijelölésre, aki a vád képviselőjéhez megfelelő eljárási jogosultsággal és szakértelemmel rendelkezik. Álláspontja szerint a legfőbb ügyész általánosságban ugyan kijelölhet valamely nem katonai ügyészt a katonai büntetőeljárásban történő eljárásra, de ezen ügyész az adott ügyben csak akkor járhat el, ha a legfőbb ügyész vagy a felettes ügyész az ügyész szolgálati helye szerinti ügyészséget is kijelölte vagy a hatáskörrel rendelkező katonai ügyészséghez a nevezett ügyészt kirendelte. Az indítványozó bíró hiányolta a Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztályának a Tatabányai Nyomozó Ügyészséget kijelölő határozatát, mivel a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa mellett működő ügyészség egyébként a Központi Nyomozó Főügyészség Budapesti Regionális Osztálya lenne. Jelezte továbbá, hogy a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Védőalkészítő Főosztályának Nf.3346/2013/31-V. számú átirata szerint a nyomozó ügyészek az általuk megkezdett ügyekben 2014. január elsejét követően csak a vádemelésig járhatnak el, jelen ügy azonban már a vádemelési szakban érkezett a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsához.
- [7] Az indítványozó bíró kifejtette, hogy a katonai ügyészekre eltérő jogi szabályozás vonatkozik az eljárás, a hatáskörök és a kinevezéshez szükséges feltételek tekintetében, így például kiemelte, hogy
- a legfőbb ügyész, az ügyészek és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról szóló 2011. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Üjt.) 11. § (1) bekezdésének második mondata szerint „[a] katonai ügyészi kinevezés további feltétele, hogy a kinevezendő személy a Magyar Honvédség hivatásos állományú tisztje legyen”;
 - a katonai ügyész kizárólagos felelőssége annak eldöntése, hogy az ügy parancsnoki jogkörben elbírálgatható-e, illetve több olyan kérdésben jogosult indítvány megtételére (pl. a terhelt szolgálatban megtartása, a szolgálati viszony felfüggesztése, az előzetes letartóztatás elrendelése, a cselekmény katonai szempontból helyes minősítése, a megfelelő katonai büntetés alkalmazása), amelyhez nélkülözhetetlen a katonai ügyekben alkalmazandó speciális jogi szakértelem.
- [8] Az indítvány szerint a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Védőalkészítő Főosztályának 3346/2013/31-V. számú átiratában a nyomozó ügyészek katonai büntetőeljárásra történő kijelölésének indokál felhozott „ügytorlódás” ellentétes az Alkotmánybíróság korábbi – az OBH elnökének ügyáthelyezési jogával összefüggésben hozott – határozatában foglaltakkal. {A határozat hivatkozott, teljes szövegrésze: „Eszerint »a bíróságok kiegyensúlyozott ügyterhelésének biztosítása« önmagában nem lehet alkotmányos alapja az ügyáthelyezésnek, ha az egyszersmind nem párosul az »ésszerű határidőn belüli bírói döntéshez való alapjog érvényesülésével.«” [36/2013. (XII.5.) AB határozat, Indokolás [36]}
- [9] Az indítványozó bíró szerint a jogállamiság és azon belül a jogbiztonság követelményét sérti, hogy az ügyeket hatáskörrel és illetékességgel nem rendelkező hatóságok bírálják el és e hatóságok a saját kényükre-kedvükre, indokolt határozat meghozatala nélkül dönthessék el, hogy melyik szerv járjon el. Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése vonatkozásában az indítvány hivatkozott az Alkotmánybíróság 36/2013. (XII. 5.) AB határozatára, amely az ügyeknek a bíróságok közötti áthelyezésével összefüggő szabályozásról szólt. Álláspontja szerint az Alkotmánybíróság azon állásfoglalása alapján, hogy az eljárás tisztességes volta az eljárás egészének figyelembe vételével ítélt meg, nemcsak a törvényes bírótól, de a törvényes ügyésztől, hatóságtól való elvonnás is tilos. Az indítványozó szerint, ha a katona terhelt ügyét az erre nem felkészített, kiképzetlen, a katonai életviszonyokat és jogi normákat nem ismerő „kvázi katonai ügyész” bírálja el, ez sérti a hátrányos megkülönböztetés alkotmányos tilalmát és a tisztességes eljárás elvét.
- [10] Az indítványozó bíró szerint ezért a Be. 474. § (1) bekezdés első mondatának második fordulata az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdésébe, R) cikkének (1)–(3) bekezdésébe, T) cikkének (3) bekezdésébe, I. cikkének (1) és (2) bekezdésébe, XV. cikkének (1) és (2) bekezdésébe, XXIV. cikkének (1) bekezdésébe, XXVIII. cikkének (1) bekezdésébe ütközik.
- [11] Az Alkotmánybíróság az ügyész katonai büntetőeljárásra történő kijelölésének gyakorlatával kapcsolatban megkereste a legfőbb ügyészt.

- [12] A legfőbb ügyész tájékoztatása szerint a jogszabály-változások következtében 2014. január 1-jén a Központi Nyomozó Főügyészségnek országosan mintegy 550 ügy nyomozását kellett volna azonnal átvennie. Ennek következtében vált szükségessé, hogy az addig csak elvétve előforduló kijelölést nagyobb számban alkalmazzák. A nyomozó ügyészségek katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyészei azonban olyan ügyekben jártak el, amelyek nyomozása a Be. módosítását megelőzően a hatáskörükbe tartozott és a kijelölés csak átmeneti intézkedésnek számított. 2014. január elsejét követően a katonai bűncselekmények miatt indult eljárásokban ugyanis a Központi Nyomozó Főügyészség katonai, illetve katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyészei járnak el. A legfőbb ügyész tájékoztatása szerint az ügyészek – köztük a katonai és a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyészek – rendszeres továbbképzését a Legfőbb Ügyészség kiemelt feladatként kezeli és ilyen tanfolyami képzésre 2014-ben is sor került.
- [13] Az ügyész katonai büntetőeljárásra történő kijelölésére a Legfőbb Ügyészség főosztályvezető ügyésze, a Fővárosi Fellebbviteli Főügyész, illetve a főügyészek kezdeményezésére a Legfőbb Ügyészség személyzeti ügyekben illetékes főosztályának előterjesztése alapján került sor. A kijelölés címzettje az ügyész, nem az ügyészi szerv, ahol az ügyész működik. A kijelölés nem határozatban történik, így indokolást nem tartalmaz.

II.

- [14] Az Alkotmánybíróság az eljárása során a következő jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe:
- [15] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„29. cikk (1) A legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádó az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

(2) A legfőbb ügyész és az ügyészség

a) törvényben meghatározottak szerint jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben;

b) képviseli a közvédat a bírósági eljárásban;

c) felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett;

d) a közérdek védelmezőjeként az Alaptörvény vagy törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

(3) Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, kinevezi az ügyészeket. A legfőbb ügyész kivételével az ügyész szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn.

(4) A legfőbb ügyészt az ügyészek közül a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja kilenc évre. A legfőbb ügyész megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

(5) A legfőbb ügyész évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek.

(6) Az ügyészek nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

(7) Az ügyészség szervezetének és működésének, a legfőbb ügyész és az ügyészek jogállásának részletes szabályait, valamint javadalmazásukat sarkalatos törvény határozza meg.”

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„R) cikk (1) Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.

(2) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.

(3) Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”

„T) cikk (3) Jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.”

„I. cikk (1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.

(2) Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

„XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

[16] 2. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvénynek az indítványozó által támadott rendelkezése:

„474. § (1) A katonai büntetőeljárásban az ügyész feladatát a katonai ügyész, valamint a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész (a továbbiakban együtt: katonai ügyész) látja el. A katonai ügyész a vádemelés feltételeinek megállapítása végett maga végez nyomozást, vagy nyomozást végeztet.”

III.

- [17] 1. Az indítványozó bíró a Be. 474. § (1) bekezdés első mondatában szereplő „valamint a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész (a továbbiakban együtt: katonai ügyész)” szövegrész alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kezdeményezte.
- [18] Az Alkotmánybíróságnak az indítvány alapján mindenekelőtt azt kellett vizsgálnia, hogy a bírói kezdeményezés megfelel-e a törvényi feltételeknek. Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) értelmében a bírói kezdeményezés az egyedi normakontroll eljárás egyik fajtája, amellyel a bíró akkor élhet, ha „az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli” [Abtv. 25. § (1) bekezdés]. Az eljáró bíró tehát csak azon jogszabály, illetve jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének a megállapítására tehet indítványt, amelyet a konkrét ügy elbírálása során kifejezetten alkalmaznia kell.
- [19] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy jelen ügy alapját a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa előtt folyó 42.(II)Kb.665/2014. számú katonai büntetőeljárás képezi, amelyben a kifogásolt rendelkezés alkalmazása szükséges.
- [20] 2. A bírói kezdeményezés továbbá akkor felel meg az Abtv. 52. §-ában meghatározott tartalmi követelményeknek, ha az indítvány határozott kérelmet tartalmaz. Az Abtv. 52. § (1b) bekezdése szerint a kérelem akkor határozott, ha egyértelműen megjelöli az indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabály, jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével, vagyis nem elegendő az Alaptörvény egyes rendelkezéseire hivatkozni, az indítványban meg kell indokolni, hogy az Alaptörvény egyes felhívott rendelkezéseit a megsemmisíteni kért jogszabály miért és mennyiben sérti. {Legutóbb: 3201/2013. (X. 31.) AB határozat, Indokolás [35]}
- [21] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az indítvány az Alaptörvény R) cikkének (1)–(3), T) cikkének (3) bekezdése, I. cikkének (1) és (2) bekezdése, valamint XXIV. cikkének (1) bekezdése tekintetében alkotmányjogi szempontból értékelhető, érdemi indokolást nem tartalmaz.
- [22] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy mivel a bírói indítvány a fentiekben kifejtett okokból nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontjaiban foglalt feltételnek, így e tartalmi követelmény hiányában – az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdése, XV. cikkének (1) és (2) bekezdése, valamint XXVIII. cikkének (1) bekezdése kivételével – érdemben nem bírálható el, ezért az Abtv. 64. § d) pontja alapján az indítványt ezen vonatkozásokban visszautasította.

IV.

- [23] A bírói kezdeményezés nem megalapozott.
- [24] 1. Az indítvány vizsgálata során az Alkotmánybíróság mindenekelőtt az ügyészség alkotmányos helyzetéből indult ki.
- [25] A jogállamiság egyik alapvető elve a hatalmi ágak megosztására vonatkozik. Az Alaptörvény 29. cikkének (1) bekezdése a legfőbb ügyészt és az ügyészséget a hatalommegosztás rendszerében helyezi el és deklarálja a függetlenségüket. A legfőbb ügyész függetlenségének alkotmányos biztosítéka, hogy az Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára az ügyészek közül a képviselők kétharmadának szavazatával kilenc évre választja [29. cikk (4) bekezdés]. A legfőbb ügyész az Országgyűlésnek évente beszámol a tevékenységéről [29. cikk (5) bekezdés] és nem lehet tagja pártnak, továbbá nem folytathat politikai tevékenységet, ahogyan a többi ügyész sem [lásd: 29. cikk (6) bekezdés]. A legfőbb ügyészt semmilyen szerv, még az Országgyűlés sem utasíthatja. Az országgyűlési képviselő a legfőbb ügyészhez kérdést intézhet, de interpellációt nem nyújthat be [7. cikk (1) és (2) bekezdés].
- [26] Mivel az ügyészi szervezet kizárólag a legfőbb ügyész vezetése és irányítása alatt működik, illetve a legfőbb ügyész nevezi ki az ügyészeket [29. cikk (3) bekezdés], ezért az ügyészi szervezet is független a többi hatalmi ágtól. E függetlenséget erősíti az Alaptörvény azáltal is, hogy – a többi alkotmányos szervhez hasonlóan – az ügyészségről is sarkalatos törvényt kell alkotni az országgyűlési képviselők kétharmados többségének szavazatával [29. cikk (7) bekezdés].
- [27] Az ügyészség azonban nem önálló hatalmi ág, hanem az igazságszolgáltatás része, és mint közvádoló az állam büntető igényének kizárólagos érvényesítője [29. cikk (1) bekezdés]. Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (a továbbiakban: Ütv.) ennek megfelelően rögzíti, hogy „az ügyészség független, csak a törvényeknek alárendelt önálló alkotmányos szervezet” [Ütv. 3. § (1)].
- [28] Az igazságszolgáltatás közreműködőjeként a legfőbb ügyész és az ügyészség alapvető feladata, hogy a nyomozással összefüggésben a törvényben meghatározott jogokat gyakorolja, a közvádat képviselje a bírósági eljárásban és felügyeletet gyakoroljon a büntetés-végrehajtás törvényessége felett [Alaptörvény 29. cikk (2) bekezdés a)–c) pontok]. Ezt az alaptörvényi rendelkezést az Ütv. 2. § (1) bekezdése, valamint III. Fejezetének 1. címe, illetve a büntetőeljárás vonatkozásában a Be. rögzíti. Az ügyész leglényegesebb feladatai ennek megfelelően a vádemelés feltételeinek megállapítása végetti nyomozás vagy nyomoztatás; a nyomozás törvényessége feletti felügyelet, illetőleg a nyomozással összefüggésben a törvényben meghatározott egyéb jogok gyakorlása; a vádemelés körébe tartozó közhatalmi jogkör gyakorlása; a bírósági eljárásban a vádképviselés, illetőleg a jogorvoslati jogosultság gyakorlása. (A hatályos Be. XXII. Fejezete állapítja meg a katonai büntetőeljárás tekintetében az ügyész tevékenységére vonatkozó szabályokat.)
- [29] A büntetőeljárásban az igazságszolgáltatás egyes funkciói elkülönülnek egymástól. A funkciómegosztás elve alapján az ítélezés a bíróság feladata, amely az ügy érdeméről, a vádról szóló döntést foglalja magában, így a legmagasabb szintű alkotmányos garanciákkal – pl. a bírói függetlenség – övezett. Az ügyészség feladata a közvádról történő rendelkezés, a vádmonopólium gyakorlása, ezért az ügyész esetében ugyanezek az alkotmányos garanciák – függetlenség és pártatlanság – eltérő vonásokkal rendelkeznek. Ugyanakkor a büntető eljárásban az ügyészek kizárására (Be. 31–34. §) és a bírák kizárására (Be. 21–27. §) vonatkozó szabályoknak az indoka ugyanaz: az ügy elfogulatlan, pártatlan, tárgyilagos megítélésének a biztosítása.
- [30] Az Alaptörvény 26. cikke szerint a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatók. Ezzel szemben az Alaptörvény 29. cikke a legfőbb ügyészt és az irányítása alatt álló ügyészség egészét tekinti függetlennek, de az egyes ügyészt egy hierarchikus szervezet részeként jeleníti meg. Az Ütv. ezen alaptörvényi rendelkezést végrehajtva úgy rendelkezik, hogy „a felettes ügyész az alárendelt ügyészeket utasíthatja, tőlük bármely ügy elintézését saját hatáskörébe vonhatja, illetve az ügy elintézésére más – alárendelt – ügyészt jelölhet ki” [Ütv. 13. § (1)].
- [31] A jelenlegi ügyészi szervezethez vezető történelmi fejlődés eredményeként az Alaptörvény 29. cikke az ügyészi szervezetet egységesnek tekinti, amelyet a legfőbb ügyész vezet és irányít.

- [32] A katonai igazságszolgáltatási tevékenység beolvadása a civil ítélkezés rendszerébe több évtizedes folyamat eredménye. Az 1991. évi LVI. törvény 1992. január 1-jével szüntette meg a katonai bíróságokat. Később a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény értelmében a katonai ügyészségek 2012. január 1. napjával megszűntek, a Katonai Ügyészség pedig a Magyar Honvédség szervezeti keretéből törlésre került. A jogszabály-módosításokkal lényegében kétirányú folyamat ment végbe: egyrészt a katonai bírák integrálása a civil büntetőbíróságokba, amely a civil büntetőbíráskodásban való ítélkezést jelentette, másrészt a katonai ügyészek bevonása a civil büntető ügyészek munkájába, amely magában foglalta a nyomozás felügyeletét, a vádemelést és a vád képviseletét a civil büntetőbíróságok előtt is.
- [33] Az Alaptörvény 29. cikke – az alkotmányos garanciák szintjén – az ügyészi szervezet egységesen történő kezelése következtében nem tesz különbséget a különböző szakágban eljáró ügyészek között, bár a katonai büntetőeljárás nem az egyetlen külön eljárás, amely speciális rendelkezések alkalmazását és ismeretét igényli. A külön eljárások körébe tartozik pl. a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás is. Ezek az eljárások ugyan eltérést mutatnak a rendes büntető eljárásokhoz képest, de az alapvető feladatuk nem eltérő, vagyis ugyanaz: az igazságszolgáltatásban való közreműködés és az állam büntető igényének érvényesítése [Alaptörvény 29. cikk (1) bekezdés].
- [34] Az ügyésznek tehát mind alkotmányos, mind pedig büntető-eljárásjogi szempontból pontosan körülhatárolható jogállása és feladata van. Az Üjt. 11. § (1) bekezdése szerint ügyésszé azt a cselekvőképes magyar állampolgárt lehet kinevezni, akinek egyetemi jogi végzettsége van, és külön jogszabály szerint jogi szakvizsgával rendelkezik, továbbá nem áll fenn vele szemben a kinevezését kizáró valamely törvényi ok (pl. büntetett előélet). A katonai ügyészt az Üjt. 11. § (5) bekezdése értelmében erre a tisztségre kinevezik. A katonai ügyészi kinevezés különös feltétele, hogy a kinevezendő személy a Magyar Honvédség hivatásos állományú tisztje legyen. A Legfőbb Ügyészség 2012. január 1-jén hatályba lépő alapító okirata a foglalkoztatási jogviszony keretében rögzíti, hogy a katonai ügyészek – a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény hatálya alá tartozó – hivatásos és szerződéses katonák, s mint az Üjt., illetve a munka törvénykönyvről szóló 2012. évi I. törvény hatálya alá tartozó munkavállalók állnak ügyészségi szolgálati jogviszonyban. A katonai büntetőeljárásban a katonai ügyész látja el az ügyész feladatát. E megfogalmazással azonban a törvény kifejezésre juttatja, hogy a katonai ügyész feladatai közé tartoznak az ügyésznek az általános szabályozás keretében meghatározott feladatai is. A katonai ügyész és a „civil” ügyész feladatai alkotmányossági szempontból tehát nem térnek el egymástól, a szakági törvények pedig az Alaptörvényben meghatározott alapvető feladatokat részletezik és összegzik.
- [35] Az Alaptörvény 29. cikkének (3) bekezdése szerint az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, valamint kinevezi az ügyészeket. Az alaptörvényi rendelkezéssel összhangban lévő szakági jogszabályok megadják azt a keretet, amelyen belül a legfőbb ügyész a munkamegosztást kialakíthatja.
- [36] A Be. 475. §-ának (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a katonai ügyész illetékességét annak a bíróságnak az illetékessége határozza meg, amely mellett működik. Ennek megfelelően a Központi Nyomozó Főügyészség ügyrendje rendelkezik a szervezeti felépítésről, így – budapesti, debreceni, győri, kaposvári, szegedi – regionális osztályainak illetékességi területe a kijelölt törvényszékek katonai tanácsainak illetékességi területeivel megegyeznek. Ezek felsorolását a bíróságok elnevezéséről és illetékességi területének meghatározásáról szóló 2010. évi CLXXXIV. törvény tartalmazza.
- [37] Az általános illetékességi szabályokhoz képest a Be. 474. § (1) bekezdése szerint a katonai büntetőeljárásban az ügyész feladatát a katonai ügyész, valamint a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész (a továbbiakban együtt: katonai ügyész) látja el. Ugyanakkor a Be. 475. § (4) bekezdése a Be. 30. § (3) bekezdésében írtakhoz képest eltérésként határozza meg, hogy a legfőbb ügyész rendelkezése alapján a katonai ügyész olyan ügyben is eljárhat, amelyre illetékessége egyébként nem terjed ki. Ilyen eljárásra csak indokolt egyedi esetben kerülhet sor, így például ennek folytán nyílik a katonai ügyésznek jogi lehetősége a katonai által a Magyarország határán kívül elkövetett bűncselekmény vonatkozásában eljárni. A törvényi szabályozás keretein belül tehát a legfőbb ügyésznek az Alaptörvényből levezethető joga, hogy a szervezeten belüli munkamegosztást kialakítsa.
- [38] 2. Az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdése tekintetében az indítványozó bíró a jogállamiság elvrendszerén belül a jogbiztonság, és ezzel összefüggésben a kiszámíthatóság követelményének a megsértését kifogásolta.
- [39] Az Alkotmánybíróság a kiszámíthatósággal kapcsolatos alkotmányos követelményt több határozatában is rögzítette. „Az Alkotmánybíróság [...] állandó gyakorlata szerint [...] a jogállam legfontosabb eleme a jogbiztonság, amelynek ki kell terjednie a jog egészére és egyes részterületeire is. A jogbiztonság [...] követelményt támaszt az egyes jogintézmények irányában is, amely szerint működésüknek előre kiszámíthatónak és előreláthatónak

kell lennie. A jogállam értékrendjének egyik legfontosabb pillére a jogállami garanciák érvényre juttatása a jogintézmények működése során. Ezek hiányában sérül a jogbiztonság, a jogszabályok következményeinek kiszámíthatósága, és esetlegessé válhat az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított alapvető jogok érvényre jutása is.” [21/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [88]] „A jogbiztonság szempontjából különösen fontosak az olyan jogszabályi rendelkezések, amelyek garantálják, hogy alappal lehessen számítani a törvény előírásainak megfelelő jogalkalmazói magatartásra.” [23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [45]] „Az eljárás bírósági szakaszában a vádrendszerű és kontradiktórius eljárás lényegéből fakadó követelmény, hogy az Alkotmány szerint az igazságszolgáltatás monopóliumával rendelkező bíróság és a közvádloi hatalmat kizárólagosan birtokló ügyészség hatásköre, tevékenysége, mozgástere egyaránt átlátható, kiszámítható legyen. A funkciómegosztás elvét és [...a bíróságokra és ügyészségekre vonatkozó alkotmányos rendelkezéseket] egyaránt sérti az a megoldás, amely az eljárás bármely résztvevőjének jogi helyzetét lerontva, lehetőséget teremt az eljárás során az eljárás bármely alanyától való feladatkör elvonásra.” [14/2002. (III. 20.) AB határozat ABH 2002, 101, 113.]

- [40] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy – utalva az előző pontban kifejtett, az ügyészség alkotmányos helyzetére vonatkozó körülményekre – az alkotmányos garanciák magához az ügyészi jogálláshoz kapcsolódnak, így annak következtében, hogy a katonai terheltek elleni büntetőeljárásban a közvádat ügyész és nem más személy képviseli, a vádról történő rendelkezés az Alaptörvény által meghatározott keretek között érvényesülhet, vagyis az ügyészi tevékenység előre látható és kiszámítható.
- [41] Az Alkotmánybíróság utalni kíván továbbá arra, hogy az Alaptörvény szerint az ügyészi szervezet a legfőbb ügyész vezetése és irányítása alatt működik [29. cikk (3) bekezdés]. Kétségtelen, hogy az ügyészség olyan hierarchikusan felépített szervezet, amely igazodik a bírósági szintekhez, de az ügyészi hierarchia velejárója, hogy az eljáró ügyész hatáskörét a felettes ügyész – végső soron a legfőbb ügyész – elvonhatja, módosíthatja, hiszen a munkamegosztás megszervezése, az ügyek ésszerű időn belül történő elintézése érdekében a vádképviselő rendelkezésre állásának biztosítása ezt megkívánja. Az adott, konkrét ügyben eljáró ügyész – szemben a döntést meghozó bíróval – nem független az ügyészi szervezettől, a felettesek utasításaitól és az eljárás során bármikor helyettesíthető egy másik ügyésszel. Az ügyészi közvádloi tevékenység egésze ugyanakkor – felkészültségtől függetlenül – a büntetőeljárásban rögzített, kiszámítható törvényi keretek között mozog.
- [42] A támadott jogszabályi rendelkezés azért sem sértheti a jogbiztonságból levezethető kiszámíthatóság követelményét, mert a legfőbb ügyész kijelölési joga nem érinti sem a bíróság ítélezési monopóliumát, sem a védelem feladatkörét, valamint a terhelt büntetőeljárási jogaira sincs semmilyen hátrányos hatással.
- [43] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a leírtak következtében a Be. 474. § (1) bekezdése nem ütközik az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdésében foglalt jogbiztonság követelményébe, így az indítvány erre vonatkozó részét elutasítja.
- [44] 3. Az indítványozó bíró álláspontja szerint a hátrányos megkülönböztetés tilalmát tartalmazó XV. cikk körébe tartozik, hogy „az egyik katonai terhelt ügyét felkészített, kiképzett, katonai jogszabályokat és életviszonyokat ismerő katonai ügyész, míg a másik terhelt ügyét az erre nem felkészített, kiképzetlen, katonai és jogi normákat nem ismerő »kvázi katonai ügyész« bírálja el”.
- [45] Az Alkotmánybíróság utal arra, hogy az Alaptörvény XV. cikkének (1) bekezdésében foglalt jogegyenlőség klauzulája a közhatalmat gyakorlók számára azt az alkotmányos parancsot fogalmazza meg, hogy valamennyi személyt egyenlő méltóságúként kezeljenek, vagyis a jogegyenlőség elve nem bármifajta különbségtételt, hanem csupán az emberi méltóságot sértő, önkényes megkülönböztetéseket tilalmazza. Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése pedig tiltja az egyének alapjogai közötti hátrányos különbségtételt az ott felsorolt tulajdonságok alapján.
- [46] A Be. a katonai büntetőeljárásban alkalmazott eltérő szabályok alkalmazását a terhelt katonai jogállására tekintettel állapítja meg. Ezeket az eltérő rendelkezéseket az eljárásban résztvevő ügyész köteles alkalmazni függetlenül attól, hogy kinevezett katonai ügyész vagy a katonai büntetőeljárásra kijelölt „civil” ügyész képviseli a vádat az adott ügyben. Az indítványozó által kifogásolt jogszabályi rendelkezés nem tesz a terheltek jogai között különbséget, hanem csak a kinevezett katonai ügyész helyettesítésének módjáról rendelkezik. A támadott rendelkezés nem tartalmaz olyan körülményt, amely a terhelteknek a Be.-ben rögzített eljárási szabályok szerinti kezelésében egyenlőtlenséget hozna létre, nem tesz semmilyen különbséget a terheltek alapjogai között a XV. cikk (2) bekezdésében leírt tulajdonságok szerint, így nem okozhat az ügyészi tevékenységben, a vádmonopólium gyakorlásában semmilyen érzékelhető változást. Amennyiben a konkrét ügyben az ügyészi vádképviselővel összefüggésben mégis kifogás merülne föl, akkor azt nem az alkotmányos garanciák szintjén,

hanem a büntetőeljárás szabályainak keretei között, a rendes és a rendkívüli jogorvoslati rendszer igénybe vételével lehet korrigálni.

- [47] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a katonai ügyész és a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész eljárási jogosultságának eltérő megalapozása, vagyis a Be. 474. § (1) bekezdés első mondatának második fordulata és az Alaptörvény XV. cikkének (1) és (2) bekezdése között ennek következtében nincs alkotmányjogi szempontból értékelhető összefüggés, így az indítvány erre vonatkozó részét elutasítja.
- [48] 4.1. Az indítványozó bíró szerint a támadott rendelkezés az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésébe ütközik és ebből azt a következtetést vonja le, hogy nemcsak a törvényes bírótól, hanem a „törvényes ügyésztől” történő elvonás sem megengedett, továbbá az ügyészi szakértelem, illetve felkészültség hiánya ellentétes a tisztességes eljáráshoz fűződő alapjog tartalmával.
- [49] Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése szerint „[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat [...] törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”
- [50] Az Alkotmánybíróság a korábbi határozatában már megállapította, hogy „[a] pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítélet-mentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében.” [67/1995. (XII. 7.) AB határozat, ABH 1995, 346, 347.]
- [51] Az Alkotmánybíróság ezt a gyakorlatot erősítette meg a bírói kezdeményezésben is idézett 36/2013. (XII. 5.) AB határozatában, amely szerint a törvény által felállított bíróságra vonatkozó követelmény magában foglalja a törvényes bíróhoz való jogot, vagyis azt, hogy egy konkrét ügyben az eljárási törvényekben megállapított általános hatásköri és illetékességi szabályok szerint irányadó bírói fórum (bíró) járjon el. Ezt az alkotmányos elvet a Bszi. (a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény) az Alapelvek között úgy fogalmazza meg, hogy senki sem vonható el törvényes bírójától [8. § (1) bekezdése]. A törvény által rendelt bíró pedig az eljárási szabályok szerint a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend alapján kijelölt bíró [8. § (2) bekezdés]. Az ügyelosztási rendet az objektivitás és a személytelenség biztosítása, az önkényesség kizárása érdekében előző évben állapítja meg a bíróság elnöke, amely a tárgyévben kizárólag szolgálati érdekből vagy a bíróság működését érintő fontos okból módosítható [9. § (1) bekezdés]. Ebből következik, hogy a bíró és az ügy egymáshoz rendelése alkotmányosan csak előre meghatározott, általános szabályok alkalmazásával objektív alapokon történhet [Indokolás [32]].
- [52] Az Alaptörvény XXVIII. cikke szempontjából az ügyész büntetőeljárási pozíciója alapvetően különbözik az igazságszolgáltatás monopóliumát gyakorló bíró helyzetétől. Az Alaptörvény 26. cikkének (1) bekezdése szerint „[a] bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. [...]”
- [53] Az Alaptörvény 29. cikke a legfőbb ügyész és az ügyészség tekintetében a függetlenséget és a közvád gyakorlásának monopóliumát rögzíti. Az Alaptörvény a függetlenséget tehát a legfőbb ügyész és az ügyészség egésze tekintetében fogalmazza meg, nem pedig az egyes ügyész vonatkozásában.
- [54] A Be. 1. §-a szerint a büntetőeljárásban a vád, a védelem és az ítélezés elkülönül. A perbeli funkciók elkülönülésének elve nem formális feladat-meghatározás, hanem a bírói függetlenség és pártatlanság alapja. Az ügyben a végső döntést a bíró mondja ki, így az igazságszolgáltatás monopóliuma a bírót illeti meg. A törvényes bíróhoz való jog tartalmának lényeges elemét képezi továbbá a – törvényben előre rögzített – hatásköri és illetékességi szabályok meglétének a követelménye, valamint az, hogy az ügyek elosztása során a pártatlanság és az ügyek elosztásának kiszámíthatósága, vagyis az objektivitás és a személytelenség érvényesülhessen. Az elfogadott és nyilvánosságra hozott ügyelosztási rend megtartása a törvényes bírótól való elvonás tilalmának egyik legfontosabb biztosítója.
- [55] Az ügyész ezzel szemben az igazságszolgáltatásban történő közreműködése során nem a végső döntést mondja ki, hanem feladata – a funkciómegosztás elve alapján – a törvényes vád biztosítása és az arról történő rendelkezés, vagyis a vádmonopólium gyakorlása. Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése a pártatlanságot a bíróság eljárásában kívánja meg, de a tárgyilagosság és az elfogulatlan eljárás érdekében a kizárási szabályok megfogalmazása az ügyésznél is indokolt. Az eljárási pozíciók különbözőségéből adódóan a büntetőügyben

- ügyészként nem járhat el, aki az ügyben mint bíró járt el vagy az eljárásban résztvevő más személy, illetőleg ezek képviselője vagy hozzátartozója, aki az ügyben tanúként, szakértőként vagy szaktanácsadóként járt el, és az sem, akitől az ügy elfogulatlan megítélése egyéb okból nem várható (Lásd: a Be. 31. §-hoz fűzött indoklás).
- [56] Az ügyészi szervezet hierarchiájából következően az ügyész hatáskörét a legfőbb ügyész vagy felettes ügyész elvonhatja, így egy konkrét ügynek meghatározott ügyészhez rendelése – mint a törvényes bíró esetében – nem következik az Alaptörvény rendelkezéseiből. Ugyanakkor az Alaptörvény 29. cikkében, az Ütv.-ben és a Be.-ben foglalt rendelkezések ebben a tekintetben számos garanciát biztosítanak. Ez az eltérő alkotmányos helyzet jelenik meg például a büntetőeljárás azon szabályában is, amely szerint az eljáró bírói tanács összetételében beálló változás következtében az eljárást előlről kell kezdeni [Be. 287. § (3) bekezdés], míg ezzel szemben nincs eljárásjogi akadálya annak, hogy egy ügyben a különböző napokra kitűzött tárgyaláson az ügyészséget más-más ügyész képviselje.
- [57] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapítja, hogy a törvényes bíróhoz fűződő jog követelményei alkotmányjogi szempontból nem értelmezhetők úgy, hogy „törvényes ügyészhez fűződő jog” is létezik.
- [58] 4.2. Az ügyészséget a – szélesebb értelemben vett – igazságszolgáltatás rendszerében az Alaptörvényben meghatározott jogok illetik meg, és az ott meghatározott feladatokat köteles ellátni. Az ügyészség közzvándói funkciójából következően, a közzvádra üldözendő bűncselekmények esetén a vádemelésről, a vádmódosításról vagy a vád elejtéséről – a magánvád vagy a pótmagánvád törvényben meghatározott eseteit kivéve – kizárólag az ügyészség dönthet; más szerv nem kényszerítheti az ügyészséget a vádemeléssel vagy a vád elejtésével kapcsolatos döntésének a megváltoztatására. „Az, hogy a konkrét ügyben rendelkezésre álló tényeket, adatokat stb. az ügyész milyen módon értékeli, abból milyen következtetéseket von le, az ügyész szabad mérlegelési jogkörébe és szakmai felelősségébe tartozik.” [3/2004. (II. 17.) AB határozat, ABH 2004, 48, 58, 63.]
- [59] Az Alkotmánybíróság már egy korai határozatában kifejtette, hogy a bűnüldözésnek szigorú anyagi jogi és eljárási korlátok, és feltételek között kell folynia, és a bűnüldözés sikertelenségének kockázatát az állam viseli. [9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 59, 70.] Az ügyész közzvándói monopóliuma tehát járhat olyan hátrányos következményekkel (pl. a vádemelés elmulasztása, vagy indokolatlan vádelejtés), amelyek a sértettek érdekeit hátrányosan befolyásolhatják. Az ilyen hibák elhárításának és hiányosságok kiküszöbölésének módja a jogalkotó által létrehozott vádkorrekatívumok (pl. pótmagánvád) rendszere útján lehetséges. [14/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 101, 113.] Ezen túlmenően a jogorvoslati rendszer lehetőséget nyújt a vádlott részére, hogy a jogait érintő döntéseket felülvizsgálta.
- [60] Az ügyész „közzvándói funkciójának gyakorlása során az ügyészi szakmai felelősség követelményeit is szem előtt tartva köteles eljárni”. [34/B/1996. AB határozat, ABH 2001, 849, 853.] A váddal való rendelkezési jog gyakorlásával összefüggő szakmai kötelezettségeit az Ütv. III. fejezete a bírósági eljárásban való részvétel tekintetében külön is szabályozza. Az Üjt. 82. § (1) bekezdés a) pontja pedig – többek között az Ütv.-ben szabályozott – hivatali kötelesség vétkes megszegése esetére biztosítja az ügyésszel szemben a fegyelmi felelősségre vonás lehetőségét.
- [61] A kifejtettekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Be. 474. § (1) bekezdése nem ütközik az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésébe, ennek következtében a bírói kezdeményezést ebben a tekintetben is elutasítja.

Budapest, 2015. április 14.

Dr. Lenkovics Barnabás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévay Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/1978/2014.

• • •

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3073/2015. (IV. 23.) AB HATÁROZATA

bírói kezdeményezés elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítása iránti bírói kezdeményezés tárgyában – *dr. Juhász Imre és dr. Pokol Béla* alkotmánybírók párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Balsai István, dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Salamon László, dr. Szalay Péter és dr. Varga Zs. András* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság az egyes, tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatásról szóló 267/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés *a*) pontjának „az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról rendelkező 1989. évi XXXVI. törvény, vagy az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések orvoslásáról rendelkező 1990. évi XXVI. törvény alapján” szövegrésze alaptörvény-ellenessége megállapítására és konkrét ügyben való alkalmazási tilalmának kimondására irányuló bírói kezdeményezést – az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdése tekintetében – elutasítja.
2. Az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezést egyebekben visszautasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az alkotmánybírósági eljárást kezdeményező bíró – az eljárás felfüggesztése mellett – az egyes, tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatásról szóló 267/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. r.) 1. § (1) bekezdés *a*) pontja meghatározott szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítását, valamint a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság előtt 17.M.3268/2014. számon folyamatban lévő ügyben a kifogásolt jogszabályi rendelkezés alkalmazási tilalmának kimondását kérte az Alkotmánybíróságtól.
- [2] A bíróság előtt folyamatban lévő per tárgya az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság 2013. augusztus 21-én kelt másodfokú határozatának a bírósági felülvizsgálata, amely helybenhagyta az alperes 2013. július 24-én kelt elsőfokú határozatát. Ez utóbbi döntés elutasította a felperesnek az egyes tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatás iránti igényét.
- [3] A támadott közigazgatási határozat alapjául szolgáló tényállás szerint a felperest a Székesfehérvári Járásbíróság 1966. december 22-én kelt ítéletével sokszorosítás útján elkövetett izgatás büntette miatt elítélte. A Járásbíróság ítélete a Székesfehérvári Megyei Bíróság ítéletével 1967. március 30-án vált jogerőssé.
- [4] A Székesfehérvári Városi Bíróság a rendszerváltást követően, 1992. augusztus 5-én kelt ítéletével a Székesfehérvári Járásbíróság és a Székesfehérvári Megyei Bíróság fent utalt döntéseit semmissé nyilvánította. A döntés az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt történt elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1992. évi XI. törvény (a továbbiakban: 3. semmisségi tv.) 1. §-ára hivatkozott, amelynek

- értelmében semmissé kell nyilvánítani az ott meghatározott bűncselekmények miatt 1963. április 5. és 1989. október 15. között történt elítéléseket. Az izgatás a 3. semmisségi tv. 1. § c) pontjában szerepel.
- [5] Mindezeket követően a felperes 2013. július 11-én saját jogon járó juttatás iránti igényt terjesztett elő az alperesnél a Korm. r. alapján. Az igényt elutasító döntésben az alperes a Korm. r. 1. § (1) bekezdésének a) pontjára hivatkozott, amely szerint nem jogosultak a juttatásra azok, akik esetében a korábbi ítéletet a bíróság a 3. semmisségi tv.-re hivatkozással nyilvánította semmisnek.
- [6] Az felperes kezdeményezte, hogy a bíróság indítványozza az Alkotmánybíróságnál a Korm. r. 1. § (1) bekezdés a) pontja alkotmányossági vizsgálatát.
- [7] Az indítványozó bíró álláspontja szerint a Korm. r. 1. § (1) bekezdés a) pontjának „az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról rendelkező 1989. évi XXXVI. törvény, vagy az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések orvoslásáról rendelkező 1990. évi XXVI. törvény alapján” szövegrésze ellentétes az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdésével, valamint a IV. cikk (4) bekezdésével.
- [8] Az alaptörvény-ellenesség indokaként az indítványozó bíró kifejti, hogy a Korm. r. támadott rendelkezése ésszerű indok nélkül különbözteti meg az egyes tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedett jogalanyokat, amikor a juttatást attól teszi függővé, hogy a szabadságelvonást az érintett mikor szenvedte el. Álláspontja szerint a juttatásra való jogosultság szempontjából irreleváns az, hogy az érintett szabadságát mikor vonták el, helyette annak van jelentősége, hogy azt milyen okból kellett elszenvednie.
- [9] Utal rá, hogy az Országgyűlés a rendszerváltás után három ún. semmisségi törvényt alkotott azért, hogy a kommunista diktatúra áldozatainak elégtételt szolgáltatson. Ezek: az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról szóló 1989. évi XXXVI. törvény (a továbbiakban: 1. semmisségi törvény), az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1990. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: 2. semmisségi törvény), valamint a 3. semmisségi törvény. A három jogszabály közül a Korm. r. támadott rendelkezése csupán kettőre hivatkozik, így csak az 1. és a 2. semmisségi törvények alapján megsemmisített ítéletekkel összefüggésben teszi lehetővé juttatás folyósítását, a 3. semmisségi törvény rendelkezése alapján megsemmisített ítéletekkel érintett személyek esetében nem.
- [10] Az indítványozó bíró úgy véli, ennek a különbségtételnek nincs ésszerű indoka, hiszen az 1963. után elítéltek is a diktatúra áldozatai. Álláspontjának alátámasztására hivatkozik az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról szóló 1992. évi XXXII. törvény (a továbbiakban: Kpt.) rendelkezéseire, amelyek az 1939. március 11. és 1989. október 23. között elítélt valamennyi olyan személy számára előírnak kárpótlást, akiknek az ítéletét – a három közül bármelyik – semmisségi törvény alapján semmissé nyilvánították.
- [11] 2. Az Alkotmánybíróság az indítványozó által felvetett kérdések tisztázása érdekében megkereste a Miniszterelnökséget vezető minisztert (a továbbiakban: Miniszter). Kérte, hogy tájékoztassa arról, milyen jogalkotói szándék vezérelte a jogalkotót akkor, amikor a Korm. r.-ben megállapított juttatásra jogosult személyek körét meghatározta, illetve annak szabályozását a Korm. r. módosításai során is következetesen fenntartotta, továbbá, hogy mi indokolja az indítványozó által kifogásolt különbségtelt.
- [12] A Miniszter válaszlevelében kifejtette, hogy a Korm. r.-ben a jogalkotó nem kárpótlást kíván nyújtani a kiválasztott jogosulti kör számára, hanem *ex gratia*, szociális jellegű juttatást biztosít. „A Korm. rendelet szabályozásának a célja abban áll, hogy az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról szóló 1992. évi XXXII. törvény alapján kárpótlásra jogosultak köréből kiemelt egy adott sértetti kört, ezáltal azokat a személyeket részesítette nyugdíj-kiegészítő juttatásban, akik politikai okból zárt, táborszerű fogva tartás keretei között, szigorú fegyveres őrizet mellett szenvedtek el szabadságkorlátozást. [...] A Korm. rendelet megalkotásakor a jogalkotói szándék az volt, hogy erre a juttatásra azok az idős, az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltött személyek váljanak jogosulttá, akik hazánk függetlenségéért és szabadságáért, illetve az ország demokratikus átalakításáért vívott küzdelemben szenvedtek el rendkívül súlyos hátrányt, s mintegy a kiszabott büntetés időtartamával is igazoltan áldozatvállalásuk messze túlment az állampolgári kötelességteljesítés elvárható mértékén.” A Miniszter válasza szerint a Korm. r. preambuluma is világossá teszi, hogy a juttatással a Kormány „az emberek azon csoportjának az életkörülményein kívánt javítani, akik a legkeményebb elnyomás éveiben, az 1945 utáni közel két évtizedben szenvedtek el olyan sérelmet, amely a szenvedéseken – és ezek egészségügyi kihatásain – túl a hivatásukban, karrierjükben is visszavetette őket, ezért rendkívül alacsony nyugellátásban részesültek, ami anyagilag méltatlan életkörülményeket tett csak lehetővé számukra.”

- [13] A miniszteri válasz utal az Alkotmánybíróság 11/2003. (IV. 9.) AB határozatára, amely vizsgálatának tárgya szintén a támadott Korm. r. volt. Felhívja az alkotmánybírósági határozat több megállapítását, különösen azokat, amelyeket az Alkotmánybíróság az *ex gratia* jellegű juttatás kapcsán tett.
- [14] Hivatkozik továbbá a Miniszter az Alaptörvény U) cikk (9) bekezdésére, amelynek értelmében „[a]z 1990. május 2-át megelőzően az életüktől vagy szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak és az állam által a tulajdonukban igazságtalanul okozott károk folytán károsodottak számára pénzbeli vagy más vagyoni juttatást biztosító új kárpótlási jogcím jogszabályban nem állapítható meg.” Megjegyzi, hogy amennyiben a Korm. r. jogosulti köre az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt elítélt, később rehabilitált személyekkel kibővülne, azzal új jogosulti kör keletkezne, ami a meglévő kárpótlási jogcímekek feltételrendszerének az átalakításával, közvetve késleltetné a kárpótlási folyamat lezárását.
- [15] A Miniszter álláspontja szerint a jogosulti kör bővítése nyomán előállhatna az a helyzet, hogy nyugdíj-kiegészítő juttatásban részesülnének mindazok, akik személyi kárpótlási törvény alapján már kaptak kárpótlást, vagyis egymás mellett létezne egy törvényi szintű szabályozás és egy kormányrendelet.
- [16] Végül utal rá a Miniszter, hogy a Kormány a Korm. r.-et saját (eredeti) jogalkotói hatáskörben adta ki, azzal összefüggésben egyedül az ország gazdasági helyzetére kellett és kell figyelemmel lennie annak eldöntésekor, hogy biztosítja-e, és ha igen, mely személyi körnek, a Korm. r.-ben szabályozott juttatást.

II.

- [17] Az Alkotmánybíróság eljárása során az alábbi jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe.
- [18] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:
- „IV. cikk (4) Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénytől korróltozták, kárának megtérítésére jogosult.”
- „XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.
(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.
[...]
(4) Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.”
- [19] 2. A Korm. r. érintett rendelkezései:
- „1. § (1) Juttatásra jogosult az a magyarországi lakóhellyel rendelkező magyar állampolgár, aki a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte vagy rokkant, ha
a) elítélése az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról rendelkező 1989. évi XXXVI. törvény, vagy az 1945 és 1963 közötti törvénytől elítélések orvoslásáról rendelkező 1990. évi XXVI. törvény alapján semmis,
b) Magyarországon 1945. január 1. és 1953. december 31. között rendőrhatalósági őrizet mellett munkatáborban fogva tartott volt, vagy
c) 1944. október 1-jét követően a Szovjetunióba kényszermunkára elhurcolták és egy évet elérő, illetőleg azt meghaladó szabadságvesztést vagy szabadságkorlátozást szenvedett el.
(1a) E rendelet alkalmazása során rokkant az a személy,
a) aki legalább 67%-os munkaképesség-csökkenést szenvedett,
b) aki legalább 50%-os egészségkárosodást szenvedett, vagy
c) akinek egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján legfeljebb 50%-os mértékű.
(2) Ha a személyes szabadság megvonására, illetve korlátozására több alkalommal vagy különböző jogcímen került sor, valamennyi – az (1) és (3) bekezdésben meghatározott – időtartamot egybe kell számítani.
(3) Az időtartam számításakor az (1) bekezdés a)–c) pontjaiban meghatározott időtartamhoz hozzá kell számítani azt az időtartamot is, amely alatt a juttatásra jogosult személyt
a) az (1) bekezdés a)–c) pontjaiban meghatározott célból őrizetbe vették, akkor is, ha szabadságelvonásra nem került sor,

b) az 1956. évi 31. törvényerejű rendelet alapján közbiztonsági őrizetben tartották.

2. § (1) Az 1. § (2) bekezdésének alkalmazása során nem lehet figyelembe venni a szabadságvesztésnek, illetve szabadságkorlátozásnak az a)–c) pontok szerinti időtartamát annál a személynél, akit

a) háborús és néPELLenes bűncselekmény miatt ítélték el és a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól nem mentesült,

b) azért internáltak, mert a 3820/1945. ME rendeletben említett hitlerista (volksbundista, fasiszta, nyilas stb.) szervezetben vezető szerepet töltött be,

c) egyes köztörvényi bűncselekmények elkövetése miatt internáltak.

(2) Az (1) bekezdés c) pontjának alkalmazásánál köztörvényi bűncselekményeken a Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállításának 230., 231., 260., 302., 422., 438., 439., 440., 442., 447., 455., 459., 474. és 479. pontjában, valamint az 1950. évi 30. törvényerejű rendelet 57. §-ában, 59–60. §-ában meghatározott bűncselekményeket kell érteni.

(3) Nem jogosult juttatásra az a személy, aki

a) az államvédelmi szerveknek hivatásos állományú tagja volt,

b) karhatalmista volt,

c) az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésében való részvétel miatt kitüntetésben részesült,

d) az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésében önként vett részt.

e)

(4) Az (1)–(3) bekezdés kizáró rendelkezéseit a 4. §-ban meghatározott személyek esetében is alkalmazni kell.”

III.

- [20] A támadott szabályozás a személyes szabadság megvonása vagy korlátozása miatti juttatásról szól. Miután a Korm. r. 8. §-a a juttatás fedezetéről úgy rendelkezik, hogy azt a központi költségvetés a Nyugdíjbiztosítási Alapnak megtéríti, az Alkotmánybíróság előkérdésként vizsgálta, hogy az Alaptörvény hatáskör-korlátozási klauzulájára tekintettel rendelkezik-e az ügyben hatáskörrel.
- [21] Az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdése szerint: „(4) Mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja, az Alkotmánybíróság a 24. cikk (2) bekezdés b)–e) pontjában foglalt hatáskörében a központi költségvetésről, a központi költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemekről, az illetékekről és járulékokról, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények Alaptörvénnyel való összhangját kizárólag az élethez és az emberi méltósághoz való joggal, a személyes adatok védelméhez való joggal, a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való joggal vagy a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokkal összefüggésben vizsgálhatja felül, és ezek sérelme miatt semmisítheti meg. Az Alkotmánybíróság az e tárgykörbe tartozó törvényeket is korlátozás nélkül jogosult megsemmisíteni, ha a törvény megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények nem teljesültek.”
- [22] Az Alkotmánybíróság a 40/2012. (XII. 6.) AB határozatában foglalta össze a hatáskör-korlátozó klauzulával kapcsolatos gyakorlatát. Ebben kifejtette, hogy az Alkotmánybíróság [...] „figyelemmel volt arra, hogy a hatáskörét korlátozó szabály a tárgykörazonosság ellenére céljában eltér az Alaptörvény 8. cikk (3) bekezdés b) pontjában foglaltaktól. Az utóbbi rendelkezés a képviselő és a népszavazás viszonyát rendezi a népszuverenitás gyakorlásában. Az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdése pedig az alkotmányossági vizsgálat alól tesz kivételt és zárja ki főszabályként az adott tárgyköröket az Alkotmánybíróság által felülvizsgálható jogszabályok közül. Ezért a felsorolt határozatoknak a költségvetési törvény fogalmára vonatkozó értelmezése azzal irányadó, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányvédelmi szerepéből és funkciójából következően a hatáskörkivételt megszorítóan kell értelmezni. Erre és az említett alkotmánybírósági határozatokra tekintettel a jelen ügyben megállapítható, hogy a költségvetésről szóló törvény tartalmára mint kizáró okra utaló résznek az az értelmezése követendő, amely szerint valamely költségvetésben szereplő nem minden előirányzat módosulása vagy módosítása vonja maga után szükségszerűen magának a költségvetési törvénynek a módosítását. A költségvetés az állam gazdálkodásának éves terve, amely számos okból módosulhat (akár a Kormány, akár az Országgyűlés akaratából vagy ezektől függetlenül), vagy módosítható a költségvetést tartalmazó törvény módosítása nélkül is. [Lásd az 58/2007. (X. 1.) AB határozatot, ABH 2007, 676.] Ezért az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdése sem általában a költségvetést, hanem az Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdés c) pontjának végrehajtásaként megalkotott, a központi költségvetésről szóló törvényt védi.” {Indokolás [20]}

- [23] A jelen ügyben érkezett bírói kezdeményezés a Korm. r. szerinti juttatási forma diszkriminatív jellegét állítja, az erre vonatkozó szabályozás nem tekinthető a központi költségvetési törvény fogalma alá tartozó rendelkezésnek. A központi költségvetésről szóló törvénynek egyedül a költségvetési előirányzatokat meghatározó, és az államszervezeten belüli pénzfelhasználási felhatalmazást tartalmazó törvény tekinthető. A Korm. r. értelemszerűen nem ilyen törvény, illetve jogszabály. Az állami kiadás jogcíme itt a Korm. r. személyi hatálya alá tartozók ellátásra való jogosultsága. A központi költségvetésről szóló törvény jelen esetben az e kiadások fedezetéről szóló költségvetési előirányzat lenne. Az indítványozó azonban nem ennek a szabálynak a vizsgálatát kérte.
- [24] Az Alkotmánybíróság hatásköre tehát megállapítható, mert az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdése szerint a Korm. r. kifogásolt rendelkezései nem tartoznak az Alkotmánybíróság hatásköréből kivett tárgyak közé.

IV.

- [25] Az indítvány nem megalapozott.
- [26] 1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy a bírói kezdeményezés megfelel-e a törvényben előírt feltételeknek. Az Abtv. 25. §-a szerint a bíró – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – abban az esetben kezdeményezheti az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b*) pontja alapján az Alkotmánybíróságnál a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását, ha az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította.
- [27] Az Alkotmánybíróság a jelen ügyben megállapította, hogy a bíró olyan jogszabályi rendelkezés felülvizsgálata iránt terjesztette elő indítványát, amelyet az előtte folyamatban lévő eljárásban alkalmaznia kellene.
- [28] Ugyanakkor a bírói kezdeményezés csak részben felel meg az Abtv. 52. § (1) és (1b) bekezdéseiben előírt, a határozott kérelemmel szemben támasztott feltételeknek. Az indítványozó bíró ugyanis a támadott rendelkezés alaptörvény-ellenességét érintő álláspontját csak az Alaptörvény diszkriminációt tilalmazó rendelkezéseivel összefüggésben fejtette ki. Az indítvány ugyanakkor nem tartalmaz indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény IV. cikk (4) bekezdésével, holott ezt az Abtv. 52. § (1b) bekezdés *e*) pontja előírja.
- [29] Az Alkotmánybíróság ezért az indítványt az Alaptörvény IV. cikk (4) bekezdésének sérelmét állító részében – figyelemmel az Abtv. 64. § *d*) pontjára, az indítvány törvényi feltételeknek nem megfelelő tartalma miatt – visszautasította.
- [30] 2. Az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálata a bírói kezdeményezés azon állításán alapul, miszerint a Korm. r. támadott szabálya ellentétes az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdésével. A bíró az alaptörvény-ellenességet abban látja, hogy a kifogásolt rendelkezés a tárgybeli juttatás kifizetését csak azok számára teszi lehetővé, akiknek az ítéletét az 1. vagy a 2. semmisségi törvény alapján nyilvánította a bíróság semmisnek, és elzárja ettől azokat, akik a 3. semmisségi törvény hatálya alá esnek.
- [31] 2.1. Az Alkotmánybíróság az indítványozó kifogásával összefüggésben áttekintette a rendszerváltást követően alkotott, a semmisnek tekintendő elítéléssel érintett személyek számára kompenzációt nyújtó jogszabályi rendelkezéseket.
- [32] Az Országgyűlés a rendszerváltás után három ún. semmisségi törvényt alkotott, amelyekben rendelkezett az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések, az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések, valamint az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt történt elítélések semmissé nyilvánításáról. A sérelmek orvoslására alkotott törvények kötelezően írják elő, hogy a semmisnek tekintendő elítéléssel érintett személyek kárpótlásáról külön törvénynek kell rendelkeznie. Az Országgyűlés a Kpt.-ben ennek megfelelően – figyelemmel a nemzetgazdaság teherbíró képességére – rendelkezett a politikai okból életüktől és szabadságuktól jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról. A Kpt. 1. §-a értelmében a kárpótlás a törvényben meghatározott esetekben azokat a személyeket, illetőleg hozzátartozóikat illeti meg, akiket 1939. március 11. és 1989. október 23. között az életüktől vagy szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak. A Kormány a 93/1990. (XI. 21.) Korm. rendeletben kívánta továbbá rendezni a semmisnek tekinten-

dő elítéléssel érintett személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetét. Esetükben ezért elrendelte a nyugellátás, korhatár előtti ellátás, szolgálati járandóság, rokkantsági ellátás, rehabilitációs ellátás, baleseti nyugellátás meghatározott szempontok szerinti felemelését.

- [33] A Kpt. és a 93/1990. (XI. 21.) Korm. rendelet személyi hatálya valamennyi olyan személyre kiterjed, akiknek a korábbi ítéletét valamelyik semmisségi törvény alapján semmisnek nyilvánították. A támadott Korm. r. személyi hatályát szabályozó 1. § (1) bekezdése a) pontja a juttatásra jogosultakként az első és a második semmisségi törvény hatálya alá tartozókat nevesíti, azokat viszont nem, akiknek korábbi ítéletét a harmadik semmisségi törvény alapján semmisítették meg.
- [34] 2.2. Az Alkotmánybíróság korábban már több határozatban állást foglalt a múlt rendszerek sérelemközásaival kapcsolatos kárpótlások kérdésében. A határozatok egy része a vagyoni (tulajdoni) sérelmekért járó kárpótlással kapcsolatos problémák alkotmányosságát vizsgálta [lásd pl.: 21/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 73.; 16/1991. (IV. 20.) AB határozat, ABH 1991, 58.; 27/1991. (V. 20.) AB határozat, ABH 1991, 73.; 28/1991. (VI. 3.) AB határozat, ABH 1991, 88.; 15/1993. (III. 12.) AB határozat, ABH 1993, 112. és a 16/1993. (III. 12.) AB határozat, ABH 1993, 143.].
- [35] Elsőként az 1/1995. (II. 8.) AB határozat alkotmányossági vizsgálata irányult nem vagyoni, hanem személyi sérelmekért járó kárpótlás kérdéseinek a rendezésére. A határozat a jogosultak körének meghatározásával összefüggésben a következőket rögzíti. „[N]ehézséget jelent a különböző személyi sérelemközások között – akár a kárpótlás alapja szempontjából is – különböztetni, mert a különbségtételnek nincs jogi mércéje. A törvény [értsd: Kpt.] időbeli hatálya alá eső múlt rendszerek különböző politikai tartalmat és ideológiát képviseltek, ennek megfelelően a személyi sérelemközások is különbözőfélék voltak és különböző okokból történtek meg. [...] Mivel a személyi sérelemközásoknál az objektív szempontok megragadása alig lehetséges, a jogosulti csoportképzés alkotmányosságának a megítélése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés tesztjének alkalmazása is rendkívül összetett. [...] Tekintettel arra, hogy a kárpótlásra fordítható fedezet korlátozott, az ország gazdasági helyzete nem teszi lehetővé, hogy az állam a kárpótlásra jogosultak csoportjainak meghatározásánál minden sérelemközásra tekintettel legyen.” A határozat rendelkező részében az Alkotmánybíróság megállapította, hogy „a múlt rendszerekben az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak személyi kárpótlásánál alkotmányos követelmény, hogy a törvényhozó a kárpótlásra jogosultság megállapításánál a jogosulti, kedvezményezett körök ismerveit azonos, a csoportra különösen jellemző szempontok szerint a személyek egyenlő méltóságának tekintetbevételével, egységesen határozza meg.” (ABH 1995, 31, 42, 43.)
- [36] 46/2000. (XII. 14.) AB határozatában az Alkotmánybíróság – visszautalva az 1/1995. (II. 8.) AB határozatban és a 22/1996. (VI. 25.) AB határozatban tett megállapításaira – „hangsúlyozta, hogy szemben a tulajdoni kárpótlással az államot az elmúlt rendszerek személyi sérelemközásáért kárpótlási kötelezettség – a jogállami [A]lkotmányt megelőző kötelezettségvállalás hiányában – még részlegesen sem terhelte. [...] Az Alkotmánybíróság tehát a vizsgálat során mindig szem előtt tartotta, hogy az állam – az Alkotmány alapján – nem volt köteles az életüktől és a szabadságuktól megfosztottaknak kárpótlást adni. [...] Ha a törvényhozás viszont jogosultságokat állapít meg, a mindenkor szabályozás összefüggései alapján az alkotmányossági vizsgálat elvégezhető. [...] A fentiekből [...] következik, hogy amikor a 3.Kpt.-vel [értsd: Kpt.] kapcsolatban – akár a jogosulti kört, akár a juttatás mértékét illetően – a megkülönböztetés tilalma merül fel, akkor nem alapjogok, sőt meghatározóan nem is alanyi jogosultságok közötti megkülönböztetésről van szó, a megkülönböztetés a pozitív diszkrimináció belül marad, ezen belül vizsgálendő.” [ABH 2000, 353, 360–362.]
- [37] 2.3. A támadott Korm. r. egyes szabályait az Alkotmánybíróság a 10/2003. (IV. 3.) AB határozatában és a 11/2003. (IV. 9.) AB határozatában vizsgálta.
- [38] A 10/2003. (IV. 3.) AB határozat rögzíti, hogy a Korm. r.-ben szabályozott juttatás és a Kpt.-ben meghatározott kárpótlás két különböző jogintézmény. A két jogszabály által érintett személyek köre ugyan részben azonos, a Korm. r. nem újabb kárpótlásról rendelkezik, hanem egy *ex gratia*, szociális jellegű juttatásról. „Az R. [értsd: Korm. r.] sem preambulumban, sem céljának meghatározásakor nem utal arra, hogy a jogalkotó újabb kárpótlást kíván nyújtani. A rendelet megalkotásának oka az volt, hogy a jogalkotó észlelte: az emberek egy különösen sokat szenvedett csoportja anyagilag méltatlan körülmények között él (nyugellátása általában rendkívül alacsony, melynek egyik oka maga az elszenvedett sérelem, amely a szenvedéseken – és ezek egészségügyi kihatásain – túl a hivatásában, életpályáján is visszavetette az érintett személyt, másik oka a magas életkor stb.) és megnehezült életkörülményeiken kívánt a juttatással javítani. Nem a sérelemért nyújt kárpótlást tehát, ha-

nem olyan juttatást ad, amelynek célja, hogy az érintettek életkörülményein javítson a jogalkotó”. (ABH 2003, 130, 134.)

- [39] A 11/2003. (IV. 9.) AB határozat megerősíti, hogy a Korm. r. „*ex gratia*, alapvetően szociális jellegű juttatást biztosít a jogosultaknak a múlt rendszerben politikai okból elszenvedett szabadságelvonás miatt.” Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság ismételt megállapította, „hogy a jogalkotót széles körű mérlegelési jog illeti meg a tekintetben, hogy biztosít-e egyáltalán valamilyen *ex gratia* juttatást, és ha igen, azt az érintettek mely csoportjának, milyen mértékben és milyen formában biztosítja.” A Korm. r. szerinti juttatással összefüggésben az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy a jogalkotó „szabadon dönt arról, hogy kíván-e bizonyos csoportokat szociális jellegű juttatásban részesíteni vagy sem. Mivel jelen esetben a Kormány nem jogszabályi felhatalmazás alapján, hanem saját hatáskörében, és nem kárpótlást, hanem egyfajta szociális jellegű juttatást nyújt, sem a korábbi kárpótlási törvények, sem saját korábbi döntései nem kötik oly módon, hogy az új juttatást egy az egyben annak a személyi körnek a részére kellene biztosítania, amely korábban – más jogszabály, így pl. a 3.Kpt. [értsd: Kpt.] alapján – már részesült hasonló juttatásban. A jogalkotó bevezethet újabb kritériumokat, megfelelő, ésszerű, nem önkényes indokok alapján különbséget tehet, vagyis kiválaszthat juttatásban részesülő csoportokat. Ugyanígy bevezethet más kizáró okokat is, mint a korábbi jogszabályok. [...] A csoportképzés azonban nem lehet diszkriminatív, nem lehet önkényes, a megkülönböztetésnek – és így egyes érintetti csoportok kihagyásának – ésszerű indokai kell, hogy legyenek.” (ABH 2003, 153, 169.) A jogosulti kör meghatározásával összefüggésben az Alkotmánybíróság utalt döntésében a következőket tartotta továbbá szükségesnek rögzíteni. „A jogszabályok szükségszerűen mindig általános jelleggel szabályoznak [...]. Ez az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében megfogalmazott jogbiztonság követelményéből is következik. Az általános szabályozás következménye, hogy abban az esetben, ha a jogalkotó valamely juttatás esetében valamely határt (pl. időbeli, jövedelem nagysága stb.) jelöl meg, vannak olyanok, akik e határhoz (bármelyik irányból) közel, illetve távol esnek. Azok számára, akik közel esnek a határhoz, de mégsem részesülhetnek a juttatásban, ez a szabályozási mód – érthetően – diszkriminatívnak tűnik. Az R1.-ben [értsd: Korm. r.-ben] meghatározott juttatás szociális jellegű, *ex gratia* juttatás, melyre senkinek sincs Alkotmányból fakadó alanyi joga. Így tehát ha az általánosan meghatározott jogosulti csoport adott szempontok szerinti meghatározásának ésszerű indokai vannak, a szabályozás nem diszkriminatív, nem alkotmányellenes az, hogy az emberek egyik csoportja részesül a juttatásban, míg egy másik, körülményeiben az előzőekhez nagyon hasonló csoport nem.” (ABH 2003, 153, 172–173.)
- [40] 3. Az indítványozó bíró kifogásait az Alaptörvény XV. cikke (1) és (2) bekezdésének megsértésére alapította.
- [41] Az alaptörvény-ellenesség indokaként az indítványozó bíró kifejtette, hogy a Korm. r. támadott rendelkezése ésszerű indok nélkül különbözteti meg az egyes tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedett jogalanyokat, amikor a juttatást attól teszi függővé, hogy a szabadságelvonást az érintett mikor szenvedte el.
- [42] 3.1. Az indítványozó szerint a támadott rendelkezés elsődlegesen az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt azon tételbe ütközik, amely szerint „a törvény előtt mindenki egyenlő”.
- [43] 3.1.1. Az Alkotmánybíróság legutóbb 3206/2014. (VII. 21.) AB határozatában fejtette ki részletesen az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének értelmezésében kialakított gyakorlatát {3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [23]; lásd még 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [28]}. Az Alkotmánybíróság értelmezésében az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése tartalmazza az általános jogegyenlőségi szabályt, amely a jogrend valamennyi szabálya tekintetében azért biztosítja az egyenlő kezelés követelményét, mert az egyenlőség végső alapja az egyenlő méltóság. Valamely szabályozás abban az esetben nem felel meg az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt mércének, ha végső soron az emberi méltósághoz fűződő jogot sérti. A jogegyenlőség elve ugyanakkor nem bármifajta különbségtételt, hanem az emberi méltóságot sértő megkülönböztetéseket tilalmazza. Alaptörvény-ellenes, vagyis emberi méltóságot sértő megkülönböztetés abban az esetben állapítható meg, ha a különbségtétel önkényes. A hátránnyal járó különbségtétel az általános mérce szerint akkor minősül önkényesnek, ha nincs ésszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka.
- [44] A személyek közötti különbségtétel olyan módon is megvalósulhat, hogy a jogalkotó adott személyi kört a többiekhez képest előnyben részesít. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése értelmében Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az ilyen, pozitív diszkriminációt jelentő intézkedés alkotmányosan akkor igazolható, ha célja az esélyegyenlőség elősegítése, megvalósítása.

- [45] Adott csoport előnyben részesítése nem feltétlenül jelent pozitív diszkriminációt. Ha a vizsgált szabály szempontjából nézve az előnyben részesített és a nem részesített személyek nem alkotnak homogén csoportot, nem egyenlő kezelésük nem ellentétes az Alaptörvénnyel. Hiszen az egyenlő bánásmód követelményéből az fakad, hogy a hasonló eseteket hasonlóan, míg a különböző eseteket különbözőképpen kell kezelni. Ha viszont az előnyben részesített és az előnyben nem részesített személyek csoportja homogén, vonatkozásukban követelmény az egyenlő kezelés, a különbségtétel a pozitív diszkrimináción alapulhat. A vizsgálat során azon csoportok tekinthetők homogénnek, amelyek számára a szabályozási koncepció célja szerinti előny ténylegesen előnyt jelent.
- [46] Ez a fajta intézkedés nem gazdagítja az előnyben részesített személyek jogait, azonban elősegíti azt, hogy meglévő jogaikkal élni tudjanak. Így végső soron, az esélyek egyenlőségének biztosításával a jogegyenlőség megvalósulásához járul hozzá. A pozitív megkülönböztetés határa az esélyegyenlőség biztosítása és az alapjogok tiszteletben tartása. Ezen felül csak az követelhető meg, hogy a különbségtétel ne legyen önkényes. A pozitív diszkrimináció tehát akkor nem ellentétes az Alaptörvény rendelkezéseivel, ha a legitim célja annak garantálása, hogy egyes személyek azonos feltételek mellett, egyenlő esélyekkel élhessenek valamely alkotmányos jogokkal, és ezen személyek kijelölésének kellő súlyú alkotmányos indoka van.
- [47] 3.1.2. Az Alkotmánybíróság a fentiek alapján megállapította, hogy a Kormány az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdésében biztosított felhatalmazás alapján jogosult olyan előny biztosításáról rendelkezni az állampolgárok meghatározott körét érintően, amelynek célja az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás biztosítása. Az indítványozó nem a Kormány ezen felhatalmazását vagy az azon alapuló intézkedés – jelen esetben a juttatás – alaptörvény-ellenességét veti fel, hanem azzal összefüggésben a csoportképzés módszerét. Álláspontja szerint az alapul fekvő eljárás érintette és a hozzá hasonló helyzetben lévők az előnyben részesített személyekkel homogén csoportba tartoznak, ezért az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdéséből fakadó követelmény értelmében egyenlő elbánás alá kellene esniük, azonos előnyökben kellene részesülniük. Az Alkotmánybíróság ezért a támadott jogszabályi rendelkezést az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése és XV. cikk (4) bekezdése összefüggésében vizsgálta.
- [48] Az alkotmányossági vizsgálat során az Alkotmánybíróság nem hagyta figyelmen kívül azt a körülményt, hogy gyakorlatában az adott juttatási formát következetesen *ex gratia*, szociális jellegű juttatásnak minősíti, amelynek folyósítása az állam szuverén elhatározásán múlik. Az Alkotmánybíróság irányadónak tartja a konkrét juttatás kapcsán korábbi döntéseiben rögzített álláspontját, miszerint „a jogalkotót széles körű mérlegelési jog illeti meg a tekintetben, hogy biztosít-e egyáltalán valamilyen *ex gratia* juttatást, és ha igen, azt az érintettek mely csoportjának, milyen mértékben és milyen formában biztosítja.” (ABH 2003, 153, 169.) A jogalkotó szabadsága tehát a szempontok meghatározásában különösen nagy, ha a személyek adott körét *ex gratia* jellegű juttatás által kívánja esélyeik egyenlőségében előmozdítani. Olyan esetben, ha a jogosultak kiemelése egy szélesebb, egyéb juttatásra is jogosultak köréből történik, az egyenlő esélyek biztosítása legitim cél lehet. Az állami akarat érvényesítésének ugyanakkor a diszkrimináció tilalma szab kereteket. „A csoportképzés [...] nem lehet diszkriminatív, nem lehet önkényes, a megkülönböztetésnek – és így egyes érintetti csoportok kihagyásának – ésszerű indokai kell, hogy legyenek.” [11/2003. (IV. 9.) AB határozat, ABH 2003, 153, 169.] Abban az esetben, ha *ex gratia* juttatások odaítélésekor tesz különbséget az állam a személyek egyes csoportjai között, a megkülönböztetés alkotmányosságának igazolásához elegendő azt kimutatni, hogy a különbségtételnek ésszerű indoka van, azaz nem minősül önkényesnek.
- [49] Az Alkotmánybíróság a támadott jogszabályhely megfelelését a Korm. r. 1. § (1) bekezdése egyéb rendelkezéseivel együttesen vizsgálta, mivel azok összességükben rögzítik a személyi hatállyal kapcsolatos alapvető rendelkezéseket. Megállapította, hogy a tárgybeli juttatás az előnyben részesített és az előnyben nem részesített személyeknek egyaránt előnyt jelenthet, ezért csoportjaikat homogénnek kell tekinteni. Ebből fakadóan a juttatás az arra jogosultakat érintően pozitív diszkriminációt valósít meg. A megkülönböztetés alkotmányosságának igazolásához – mind a pozitív diszkriminációból, mind az *ex gratia* juttatás sajátosságaiból fakadó követelmények alapján – azt kellett az Alkotmánybíróságnak vizsgálnia, hogy a jogosult személyek kijelölésének van-e kellő súlyú alkotmányos indoka, az nem minősül-e önkényesnek.
- [50] Ez alapján úgy ítélte meg, hogy a személyi kör meghatározásában a konkrét juttatás vonatkozásában az érintett személyek által elszenvedett sérelem következtében kialakult hátrányos szociális helyzet olyan speciális jellemző, amely az érintetteket kiemelhetővé teszi az összes sérelmes személy köréből. A jelen esetben ilyen módon megvalósuló pozitív diszkrimináció legitim célja annak elősegítése, hogy a Kpt. alapján kárpótlásra és a 93/1990. (XI. 21.) Korm. rendelet alapján nyugellátásra vagy egyéb, ott megjelölt juttatásra jogosultak közül azok az idős,

az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltött vagy rokkant személyek részesüljenek nyugdíj-kiegészítőjuttatásban, akiknek a szociális helyzete különösen hátrányos. A jogalkotó tehát az esélyek egyenlőségét az érintett személyek életkorára és szociális helyzetére figyelemmel kívánta elősegíteni, mivel észlelte, hogy anyagilag különösen méltánytalan, megnehezült körülmények között élnek. Az Alkotmánybíróság szerint az, hogy a Kormány milyen szempontok szerint határozta meg a juttatásra jogosultak körét, nem alkotmányossági kérdés, így ezen szempontok helyességének a megítélésére nem jogosult. Vizsgálata arra irányulhat, hogy a jogosultak kiválasztására, a szempontrendszer alkalmazására az Alaptörvény követelményeivel összhangban került-e sor.

- [51] Az Alkotmánybíróság szerint a Korm. r. 1. § (1) bekezdésében a jogalkotó a jogszabály megalkotásához kapcsolódó széleskörű felhatalmazás birtokában, azonos módon alkalmazott szempontok szerinti, ésszerű különbségtételt alkalmazva határozta meg a juttatásra jogosult személyek körét. A Korm. r. 1. § (1) bekezdés a) pontja ezért nem ellentétes az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése szerinti általános jogegyenlőség követelményével.
- [52] Ugyanakkor az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy – figyelemmel az *ex gratia* juttatás odaítélésben érvényesülő döntési szabadságra – az sem ütközne az Alaptörvény XV. cikk (1) és (4) bekezdésébe, vagyis nem valósítana meg indokolatlan pozitív diszkriminációt, ha a tárgyalt juttatást a Kormány mindhárom semmisségi törvény személyi hatálya alá tartozónak biztosítaná. Egy ilyen intézkedés ugyanis a juttatást valamennyi olyan személy számára elérhetővé tenné, akiknek az intézkedés koncepciója szerinti előny ténylegesen előnyt jelenthet. Megkülönböztetésről akkor, ha a szabály célja szerinti homogén csoportra a szabály egyenlően érvényes, nem lehet beszélni.
- [53] 3.2. Az indítványozó bíró szerint a támadott rendelkezés az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdéséből fakadó követelményeknek sem felel meg, mert az elmúlt politikai rendszerek sérelmeit elszenvedett személyek körében indokolatlanul tesz különbséget a hátrány elszenvedésének időpontja – vagyis „egyéb helyzet” – alapján.
- [54] 3.2.1. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésével kapcsolatos gyakorlatát legutóbb szintén a 3206/2014. (VII. 21.) AB határozatban erősítette meg (Indokolás [27]–[29]); {lásd még 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [37]–[43]}. Ezen gyakorlat értelmében az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése az alapjogok egyenlőségét és a diszkrimináció tilalmát tartalmazza.
- [55] Az alkotmányos szabály szerint „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” A tételesen felsorolt tulajdonságok mellett az „egyéb helyzet szerinti különbségtétel” fordulat nyújt garanciát arra, hogy az előre nem látható, de a felsorolásban szereplő tulajdonságokkal döntő hasonlóságot mutató helyzetben élő személyeket, illetőleg ezek személyek csoportjait se érhesse hátrányosan sújtó különbségtétel. „Ez a fordulat ad lehetőséget az Alkotmánybíróságnak arra, hogy a társadalom aktuális változásaira időszerűen reagálva mindig maga határozhassa meg, melyek a társadalom sérülékeny csoportjai, vagyis mely csoportokhoz tartozók tekinthetők kiszolgáltatottnak, kirekesztettnek, illetve folyamatos, és indokolatlan hátránnyal sújtottaknak.” (3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [27])
- [56] Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése tehát egy nyílt felsorolást tartalmaz, amely ugyanakkor nem bővíthető korlátlanul. „Nem nyújt védelmet olyan személyeknek, akiket valamely szabály ugyan éppen hátrányosan érint, de mégsem diszkriminál. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében garantált diszkriminációtilalom ugyanis csupán olyan élethelyzeteket ölelhet át, amelyekben az emberek önazonosságát, identitását meghatározó lényegi tulajdonságuk miatt előítéllettel, vagy társadalmi kirekesztéssel néznek szembe. Vagyis a diszkriminációtilalom alkotmányos klauzulája elsődlegesen a társadalom személyben rejlő és tetszés szerint nem változtatható tulajdonság mentén elkülönülő csoportjainak védelmét szolgálja.” (3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [27])
- [57] Következtes az Alkotmánybíróság álláspontja abban is, hogy az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt diszkrimináció tilalma nem kizárólag az alapvető jogok védelmi körébe tartozó jogszabályokra, hanem a teljes jogrendszerre kiterjeszthető. „Ez abból adódik, hogy a diszkrimináció tilalma valójában az alaptörvényi szabályban megjelölt, az emberek önazonosságát, identitását megtestesítő tulajdonságok szerinti megkülönböztetést, vagyis a diszkriminációt tilalmazza. Ebből az is következik, hogy az ilyen különbségtétel érvényességét és igazolhatóságát az Alkotmánybíróságnak az alapjogok és nem alapjogok tekintetében egyaránt különleges szigorúsággal szükséges vizsgálnia {3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [28]; lásd még: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [42]–[43]}.
- [58] 3.2.2. Az indítványozó bíró kifogása szerint a Korm. r. támadott rendelkezése indokolatlanul tesz különbséget azon személyek körében, akik esetében a korábban kiszabott büntető ítéletet valamely semmisségi törvény

alapján nyilvánították semmissé. Álláspontja szerint a különbségtétel alapja az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése értelmében vett „egyéb helyzet”. Egyéb helyzet alatt pedig az indítványozó a sérelem okozás vonatkozásában azt érti, hogy az adott sérelem mikor következett be.

- [59] A támadott jogszabályi rendelkezés kapcsán az Alkotmánybíróság megállapította, hogy abban a jogalkotó valóban kijelölt egy meghatározott időintervallumot az elmúlt politikai rendszerek időszakából. A Korm. r. rendelkezéseiben ugyanakkor a jogalkotó az érintetti kör vonatkozásában egyéb szempontokat is rögzített, amelyeket összevetve megállapítható, hogy az intézkedés tekintetében lényegi és meghatározó csoportképző ismérv a sérelem következtében kialakult hátrányos szociális helyzet. Ezért az Alkotmánybíróságnak vizsgálnia kellett, hogy valamely múltban elszenvedett sérelemből fakadó hátrányos helyzet, illetőleg az azon alapuló megkülönböztetés értelmezhető-e az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése által védett „egyéb helyzet” fordulat keretében. Az értelmezési gyakorlatot a konkrét helyzetre alkalmazva az Alkotmánybíróság megállapította: a másokkal közösen elszenvedett valamilyen sérelem eredményeként jelentkező hátrányos szociális helyzet nem tekinthető olyan lényegi tulajdonságnak, amely az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése értelmében vett „egyéb helyzet” lehetne. Nem minősül ugyanis olyan eredendő és megváltoztathatatlan tulajdonságnak, amely az egyén önazonosságának elválaszthatatlan részét képezné, és aminek következtében a személyek érintett csoportjának társadalmi előítéletekkel, kirekesztéssel, más indokolatlan és folyamatos hátránnyal kellene szembe nézni. Ezért a Korm. r. támadott 1. § (1) bekezdés a) pontja nem valósít meg olyan különbségtételt, amely ellentétes az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésével.
- [60] 4. Az Alkotmánybíróság a fentiek alapján a Korm. r. 1. § (1) bekezdés a) pontjának „az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról rendelkező 1989. évi XXXVI. törvény, vagy az 1945 és 1963 közötti törvényt sértő elítélések orvoslásáról rendelkező 1990. évi XXVI. törvény alapján” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és konkrét ügyben való alkalmazási tilalmának kimondására irányuló bírói kezdeményezést ezért elutasította.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Lenkovics Barnabás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévy Miklós s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [61] Támogatom a határozat érdemi részét, de az indokolásban az Alaptörvény diszkrimináció tilalmára vonatkozó rendelkezésének parttalanáá tágítását – mint már többször kifejtettem – nem tudom elfogadni (lásd az Indokolás IV. részének 3. pontját, Indokolás [40]–[59]). Ez a rendelkezés az Alaptörvény XV. cikkének első két bekezdésében található, mely a diszkrimináció tilalmának alapjait lefekteti, és a cikk következő három bekezdése ezt részletezi azzal, hogy a (3) bekezdés kiemelten megismétli a nők és a férfiak egyenjogúságát, a (4) és az (5) bekezdés pedig néhány társadalmi csoport és intézmény számára a fokozott sérülési lehetőségük miatt külön intézkedéssel pozitív diszkrimináció lehetőségét fekteti le. A diszkrimináció tilalmának alapját azonban az első két bekezdés rögzíti, és így csak együtt lehet e tilalom értelmét pontosan feltárni.
- [62] A XV. cikk (1) bekezdése kimondja a törvény előtti egyenlőséget, amely a felvilágosodás folyamán az addigi származási, vallási, vagyoni, születési, családi jogállási, nemzeti hovatartozási szempontok szerinti egyenlőtlen-

séggel szemben jött létre. Mivel azonban az elmúlt kétszáz évben már bővültek az embernek azok az általa változtathatatlan alapvonásai és személyiségének tartós jellemzői, melyekben a különbségeket a társadalmi közvélemény elfogadja, ezért ma már nem elégséges pusztán rögzíteni a törvény előtti egyenlőséget, hanem ennek tartalmát pontosítani szükséges. Ezt teszi a cikk (2) bekezdése, és miután az (1) bekezdés deklarálta a törvény előtti egyenlőséget ez a bekezdés rögzíti, hogy ezt az egyenlőséget az alapvető jogok vonatkozásában követeli meg, és részletesen felsorolja, hogy mely szempontok szerinti megkülönböztetéseket tilt meg. Ezek fedik a felvilágosodás idején a törvény előtti egyenlőség elvével együtt létrejött megkülönböztetések tilalmát, de ezeken túl néhány más szempontot is bevesz ez a felsorolás. Így előírja, hogy az alapvető jogokat megkülönböztetés nélkül kell biztosítani fajra, színre, nemre, fogyatékosagra, nyelvre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra és vagyoni helyzetre tekintet nélkül. Ezek az ember megváltoztathatatlan tulajdonságait jelentik, vagy személyiségének és körülményeinek azokat a tartósabb jellemzőit, melyek egy szabad társadalom működése szempontjából a tolerálást és a szabad megnyilvánulást követelik meg. Am mivel ilyenekhez hasonló további jellemző is felmerülhet, az alkotmányozó követte azt a bevett szövegezési szokást, hogy egy nyitottságot hagyott a felsorolásban, és az „egyéb helyzet” szerinti megkülönböztetést is megtiltotta az alapvető jogok vonatkozásában. Az „*ejusdem generis*” értelmezési kánon szerint az „egyéb” szó természetesen nem tetszőleges nyitottságot iktatott be ide, hanem csak olyan bővítést enged ez meg, amely a felsoroláshoz hasonló szempontot hoz be. Vagyis az ember megváltoztathatatlan alaptulajdonságaira, vagy a személyiség tartós elemére vonatkozhat a kitágítás is. Ennek révén, miközben a mindenkori demokratikus kormánytöbbség törvényhozása az állampolgárok milliói szavazata alapján a politikai céljait tetszés szerint ültetheti át törvényekbe, és egy sor szempontból megkülönböztetéseket tehet embercsoportok, foglalkozási ágak, intézmények, lakóhely, stb. szerint, addig az Alaptörvényben foglalt diszkrimináció tilalma megálljt parancsol ennél, és az alapvető jogok vonatkozásában illetve a felsorolt emberi alaptulajdonságbeli különbségeknél megtiltja minden politikai erőnek, hogy a törvényhozási többséggé válva politikai céljait ezekbe ütköző megkülönböztetésekkel próbálja megvalósítani. Ennek révén egyrészt működni tud a politikai pluralizmus adta váltógazdaság számára a szabadság a más és más megkülönböztetésekre és tagolásokra épített politikák megvalósítására, és a mindenkori kormánypártváltással új megkülönböztetésekre és tagolásokra épített politikák megvalósítása, másrészt a váltógazdaságon felül álló alkotmányos keret érinthetlensége is biztosítást kap: az alapvető jogok és az ember alapvető tulajdonságai tekintetében egyetlen törvényhozási többség sem hozhat létre megkülönböztetéseket.

- [63] Ezzel az értelmezéssel szemben azonban a hazai alkotmánybíráskodás – különösen az első időszakának aktívista (alkotmánytól elszakadó) éveiben – egy sor tágítást hajtott végre a diszkrimináció tilalmán, és a legmélyebben sértve a politikai váltógazdaság demokratikus törvényhozási többségeit az alapvető jogokon túl az egész jogrendszerre kiterjesztette a megkülönböztetések ellenőrzését. Ezen túl a felvilágosodásban kialakult alapvető szempontokon túl bármely szempontból való megkülönböztetést az embercsoportok, foglalkozási ágak, intézmények, stb. között úgy fogott fel mint a diszkrimináció tilalmába ütközőt. Az utóbbi időkben ez egy olyan elnevezést kapott, hogy ez az „általános egyenlőségi jog”, és alkalmanként hozzátételre kerül az ezekre vonatkozó alkotmánybírói határozatokban – mint itt is –, hogy nem minden megkülönböztetés tilos, hanem csak azok, melyek az ember méltóságát is sértik. Azonban a méltóság-sértést úgy kitágították – az eredeti megalázás tilalma helyett –, hogy ebbe minden belefér, amit egy tetszőleges alkotmánybírói többség ennek akar felfogni. Ebben a felfogásban ugyanis az emberi méltóságot az sérti, ha egy megkülönböztetés – bármely – önkényes és nem ésszerű. Ennek eldöntésére azonban nincsenek objektív szempontok, és a mindenkori alkotmánybírói többség véletlen állása dönti el, hogy mikor tekint egy megkülönböztetést ésszerűnek, és így nem önkényesnek, vagy éppen fordítva – szemben azzal, ha az emberi méltóság sérthetlenségét a megalázás tilalmával azonosítjuk, mert erre az elterjedt társadalmi konszenzusok többé-kevésbé határozott mércéket adnak.
- [64] A diszkrimináció tilalmának ezzel a kitágításával az Alkotmánybíróság óriási módon kiterjesztette a demokratikus törvényhozás felett az ellenőrzését, és ezzel a milliók által választott törvényhozási többség helyett néha egy vagy kétfős alkotmánybírói többség tetszőleges döntése veszi át az ország sorsának meghatározását. Így ez amellet, hogy beleütközik a XV. cikk nyilvánvaló értelmébe – és így ez már nem értelmezést jelent, hanem az Alaptörvény félretételét –, még a demokratikus jogállami rendszerünk alapjait is sérti. Látni kell még, hogy az Alaptörvény rendelkezéseinek aktivista kitágításai, mint ez is, nemcsak azt hozzák magukkal, hogy az Alkotmánybíróság mértéktelen módon megnöveli ezekkel a törvényhozás ellenőrzésének a terjedelmét, hanem ezzel létrehoz a mindenkori ellenzék soraiban és mögöttes szellemi táboraikban egy olyan várakozást, amely a kormánytöbbség törvényeinek sűrű megsemmisítésére irányul. Egy olyan alkotmánybírói többség, amely döntéseiben és érveléseiben fenntartások nélkül elfogadja a hazai alkotmánybírói gyakorlatban eddig létrehozott aktivista döntési formulákat – melyekből a törvények tucatjai megsemmisítésének kellene következnie –,

ám csak a legritkábban hoz ilyen megsemmisítéseket, óhatatlanul magára vonja az elfogultság nehezen kivédhető minősítését. Ára van tehát annak, ha a többség – sokszor jórészt a régi alkotmánybírói rutin bénító hatása miatt – nem kíván szakítani a múlt aktivista döntési formuláival.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

[65] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró különvéleménye

[66] Az alábbiakban kifejtett álláspontom szerint nem értek egyet a határozat rendelkező részével és annak indoklásával (I. rész), illetőleg az Alkotmánybíróság hatáskörére vonatkozó állásfoglalása indokaival (II. rész).

I.

[67] 1. Az 1989. október 23-án alkotmánymódosítással kihirdetett új Alkotmány a többpártrendszert, a parlamenti demokráciát és a szociális piacgazdaságot megvalósító politikai átmenet elősegítése céljával fektette le ideiglenesnek szánt szabályait.

[68] A rendszerváltó erők politikai megosztottsága eredményeképpen az Alkotmány teljes egészében mellőzte a maga mögött hagyott politikai rendszer jogi minősítését, a jogállamiság hiánya folytán elkövetett politikai bűnök elítélését, illetőleg az áldozatokat az e bűnök miatt megillető erkölcsi és anyagi jóvátételt biztosító törvények meghozatalára vonatkozó felhatalmazást. Ezt az alkotmányos hiátust jól tükrözte az Alkotmánybíróság 11/1992. (III. 5.) AB határozata is, amely alkotmányellenessé minősítette az 1944. december 21. és 1990. május 2. között elkövetett és politikai okból nem üldözött súlyos bűncselekmények üldözhetőségéről szóló törvényt, hátrányosan befolyásolva ezzel a rendszerváltás utáni első Országgyűlésnek a szocializmus időszaka alatt törvénytelenül sérelmet szenvedett személyek politikai, erkölcsi és jogi elégtételben részesítésére irányuló törvényalkotási tevékenységét. Ennek, valamint a gazdasági eszközök szűkösségének betudhatóan az elítélések és egyéb törvénytelen szabadságelvonások erkölcsi és anyagi jóvátételét célzó jogalkotási folyamat töredezetté vált és szakaszokra bomlott, így három különböző időpontban az egyes feltételeket illetően is egymástól eltérő (*ex lege* automatikus, illetőleg konkrét semmisségi eljárás alapján történő mentesség és kárpótlás biztosítása) semmisségi törvények születtek.

[69] Az itt említett különbségek természetesen nem jelenthetik azt, hogy Magyarország 1963 és 1989 között bármely időpontban megfelelt volna a polgári demokráciákra és jogállamokra jellemző, egyrészt az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezménybe, másrészt az európai integráció (ekkor még Európai Közösségek) alapító szerződéseibe foglalt értékrendnek és követelményrendszernek. Tökéletesen bizonyítja ezt az 1989. évi Alkotmány preambulumból levezethető értelmezésen túlmenően a 3. semmisségi törvény preambulumban megfogalmazott jogalkotói beismerés is („1963 után is változatlanul hatályban maradtak azok az állam és közrend elleni bűncselekményeket megállapító rendelkezések, amelyek alapján olyan ítélezési gyakorlat érvényesült, mely egyrészt ellentétben állt az akkor hatályos Alkotmányban rögzített alapelvekkel, másrészt ellentétes volt az emberi jogokra vonatkozó általánosan elismert elvekkel és szabályokkal, valamint a társadalom erkölcsi értékrendjével.”)

[70] 2. Az ezredforduló idején az 1. és 2. semmisségi törvény személyi hatálya alá tartozó, valamint az 1945 és 1963 közötti időszakban szabadságuktól törvénytelenül megfosztott, kétségtelenül súlyosabb politikai üldöztetést

elszenvedő és áldozatot hozó nyugdíjas korba kerülő személyek egzisztenciális helyzete szükségessé tette számukra további anyagi juttatások szociális alapon történő nyújtását. Ennek az igénynek tett eleget a Kormány 2000-ben – az 1956-os forradalom és szabadságharc közelgő 45. évfordulójára tekintettel – akkor, amikor a 267/2000. (XII. 26.) Korm. rendelettel az érintettek részére *ex gratia* jelleggel havi kiegészítő juttatásról intézkedett. A juttatások összege egyrészt a szabadságkorlátozás időtartamához, másrészt a jutásban részesülő személy munkaképesség csökkenéséhez, illetve egészségkárosodásához igazodott.

- [71] A 3. semmisségi törvény hatálya alá tartozó személyek kizárása a juttatásokra jogosultak köréből az előző pontban vázolt jogi helyzetre tekintettel akkor nem volt alkotmányellenes, szükségességét pedig a gazdasági források hiánya indokolhatta.
- [72] 3. Az Alaptörvény hatálybalépését követően azonban az alkotmányos helyzet alapvetően megváltozott. Az Alaptörvény Nemzeti hitvallásának negyedik és hatodik nagybekezdése ugyanis pótolta a rendszerváltáskor elmaradt alkotmányos mulasztást, a kérdéses időszak, az osztatlan kommunista diktatúra totalitárius politikai rendszerének jogi minősítésével, és a rendszer által elkövetett, el nem évülő embertelen bűnök elítélésével.
- [73] Az Alaptörvény hatályba lépése után tehát nem fogadható el egyetlen jogszabály, vagy jogszabályhely vizsgálatánál sem olyan alkotmányjogi megközelítés, amely a kommunista diktatúrát súlyosabb, illetőleg enyhébb időszakokra osztja és ezáltal az emberi méltóságot sértő megkülönböztetést eredményez a diktatúra szabadság elvonással büntetett politikai áldozatai között. A jelen ügyben ez azt jelenti, hogy az Alaptörvény negyedik és hatodik nagybekezdéseinek fogva 2012. január 1-jét követően mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség áll fenn a Korm. r. (legutóbb 2013-ban módosított) 1. § (1) bekezdése tekintetében annyiban, amennyiben az továbbra is automatikusan kizárja személyi alkalmazási köréből a 3. semmisségi törvény hatálya alá tartozó áldozatokat.
- [74] A fentiek nem jelentik azt, hogy a hivatkozott jogszabályhely kibővítése a 3. semmisségi törvény potenciális személyi körével minden esetben azonos vagyoni elbánást kell hogy eredményezzen a jogosultak számára. A juttatás tényleges megadása, illetve mértéke tekintetében a jogalkotó méltányolható okból (pl. tényleges rászorultság vagy az elítélést követő huzamos magyarországi tartózkodás) differenciálhat a rendelet hatálya alá tartozó politikai áldozatok között.

II.

- [75] Az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény 37. cikke (4) bekezdése szerinti hatáskör hiányát illetően álláspontom a következő.
- [76] Elméletileg a szóban forgó hatáskör korlátozó rendelkezés alkalmazása alkotmányosan megalapozott lenne, jóllehet a gyakorlatban aligha jelenthetne számottevő költségvetési kiadást a ténylegesen a 3. semmisségi törvény alapján megsemmisített ítéletekből eredeztethető juttatások kifizetése. (A leggyakoribb politikai célú elítélések feltehetőleg tiltott határátlépések miatt születtek ebben a korszakban, így a kiszabott büntetések tényleges végrehajtásra nem kerültek. Emellett a hetvenes és nyolcvanas években elítéltek túlnyomó része leg hamarabb 5–10 év múlva éri el a nyugdíjkorhatárt.)
- [77] Másrésztől viszont utalni szükséges arra, hogy az emberi méltóság sérelme folytán az Alkotmánybíróságnak akkor is érdemben vizsgálnia kellene a hasonló tárgyú alkotmányjogi panaszokat, ha a teljes ülés – az eddigi állásfoglalásától eltérően jelen bírói kezdeményezés tárgyában – az Alaptörvény 37. cikke (4) bekezdésének fő szabálya alkalmazhatósága mellett döntött volna.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

[78] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró különvéleménye

[79] A határozat rendelkező részének 1. pontjával nem értek egyet.

[80] 1. Azt az indokolási érvelést, amely a juttatás *ex gratia* jellegét kiemelve az érintett személyi körök eltérő szociális helyzetéből adódóan megengedhetőnek fogadja el a különbségtételt, elvi szinten el tudnám fogadni. A konkrét ügyben azonban ilyen eltérést nem látok kellően igazoltnak, ezért a határozat rendelkező részének 1. pontját, és a hozzá tartozó indokolási részt megalapozatlannak tartom.

[81] 2. Az ügyvel kapcsolatos elvi alkotmányjogi kérdéseket illetően egyetértek a határozatnak az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt általános jogegyenlőségi szabály tartalmával kapcsolatban – az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatát is idézve – kifejtettekkel. Az Indokolás 3.1.1. pontjában (Indokolás [43]–[46]) megerősített értelmezés szerint a jogegyenlőség követelménye a jogrend valamennyi szabálya tekintetében azért biztosítja az egyenlő kezelés követelményét, mert az egyenlőség végső alapja az egyenlő méltóság. Amennyiben valamely hátránnyal járó különbségtételnek nincsen tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka, az ilyen megkülönböztetés alkalmas arra, hogy végső soron az emberi méltósághoz fűződő alapvető jog sérelmét okozza. Ezért az ilyen megkülönböztetés az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésébe és – mivel az általános jogegyenlőségi szabálytól álláspontom szerint a diszkrimináció *expressis verbis* tilalma nem választható el – egyben a XV. cikk (2) bekezdésébe is ütközően alaptörvény-ellenes. *Contrario*, ha a jogszabályban tett megkülönböztetés tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indokkal igazolható, a hátránnyal járó különbségtétel is alkotmányosnak minősül.

[82] Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt diszkrimináció tilalmával kapcsolatos elvi érvelés tartalmával azonban nem értek egyet.

[83] Mint arra fentebb utaltam, álláspontom szerint a jogegyenlőségi szabály és a hátrányos megkülönböztetés – az Alaptörvény említett rendelkezésében rögzített – tilalma szorosan összefüggő, egymástól teljesen elkülönülten nem vizsgálható alkotmányos előírások. A XV. cikk (2) bekezdése – a „vagy egyéb helyzet szerinti” kitételből következően – nem ad taxatív felsorolást azon tulajdonságok vonatkozásában, amelyek tekintetében különbségtétel alkotmányosan nem tehető. A felsorolás nézetem szerint kiemel ugyan bizonyos lényeges – az Alaptörvény szellemiségéből következően kiemelten védett – tulajdonságokat, jellemzőket, állapotokat, ez azonban (kétségtelen garanciális jelentőségén túl) tartalmát tekintve az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés egyik lényeges elemét kibontó, annak alkalmazását elősegítő részletszabálynak tekinthető. A külön nevesített alkotmányosan védendő jellemzők sora ugyanakkor éppen az említett „egyéb helyzet szerinti” kitétel okán nem vezethet az emberre jellemző tulajdonságok valamely közös vonás szerinti kategorizált, szűkített értelmezésére, meghatározására. Ebből (is) adódóan nem tudom támogatni annak – az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatába egyébként ez idáig szervesen be nem épült – tételnek az abszolutizálását, miszerint „[...] a diszkriminációtilalom alkotmányos klauzulája elsődlegesen a társadalom személyben rejlő és tetszés szerint nem változtatható tulajdonság mentén elkülönülő csoportjainak védelmét szolgálja.” (3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [27]). Az alkotmányos klauzula funkciójának „elsődleges” iránya ugyanis nézetem szerint nem zárhatja ki a diszkrimináció tilalmának tágabb (ha úgy tetszik „másodlagos” irányultságot is magában foglaló) értelmezését.

[84] Itt jegyzem meg, hogy ez a megközelítés az ember lényegi tulajdonságai tekintetében azért sem aggálytalan, mert a XV. cikk (2) bekezdésében nevesített tulajdonságok teljes köre sem tekinthető olyanak, amely „tetszés szerint” ne lenne megváltoztatható. Az Alaptörvény rendelkezései (és nemzetközi dokumentumok) által is védett vallásszabadság például mindenki számára biztosítja a vallás szabad megválasztásának és megváltoztatásának jogát is, amellyel élve – bár kétség kívül nem általánosnak tekinthetően, de akár történelmi példákkal is alátámasztottan nem elhanyagolható számban fordul elő, hogy – bárki korábbi vallási nézeteit megváltoztatva

egy másik vallást fogadhat el sajátjának. A felsorolásban említett politikai vagy más véleményüket az egyének a mindenkori társadalmi-politikai események hatására, vagy akár azoktól teljesen függetlenül szintén belátásuk szerint változtat(hat)ják. A vagyoni helyzet szintén nem tekinthető az egyén szempontjából változtathatatlan jellemzőnek; az akár külső tényezők, akár saját akarat-elhatározás következtében – rövid időn belül is – jelentősen megváltozhat.

- [85] Amint az e rövid kitekintésből is kitűnik, az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése rendelkezéseinek, az abban foglalt „egyéb helyzet szerinti” kitételnek a szűkítő értelmezése nem csak az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatával, de az említett rendelkezések tartalmának logikai értelmezésével, továbbá – álláspontom szerint – az Alaptörvény szellemiségével is ellentétes lenne. A diszkriminációtalalom ezen felfogásának meghonosodása az Alkotmánybíróság gyakorlatában véleményem szerint visszalépést jelentene a korábbi alkotmányos szabályozás lényegi tartalmának kibontásával elért, és az alkotmányozói akarral érinteni nem kívánt védelmi szinthez képest, amit a magam részéről nem tartok támogathatónak.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

- [86] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András alkotmánybíró különvéleménye

- [87] Nem értek egyet a határozat rendelkező részével, ezért annak indokolásával sem.
- [88] A határozat rendelkező részével mindenekelőtt azért nem értek egyet, mert az egyes, tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatásról szóló 267/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet vizsgált szabálya a költségvetési törvényben tervezett közvetlen kifizetést érint. Az indítványozó bíró nem hivatkozott az élethez és az emberi méltósághoz, a személyes adatok védelméhez, a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való jogra, illetve a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokra. Mivel a határozat indokolásában írtakból nem következik, hogy a kormányrendelet szabályának esetleges megsemmisítése miért nem hatna ki a költségvetési törvényre, így álláspontom szerint a bírói kezdeményezést tárgya és az abban hivatkozott alaptörvényi rendelkezések miatt az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdésében írt eljárási tilalom alá esőnek kell tekinteni. A kezdeményezést ezért vissza kellett volna utasítani.
- [89] Az indítvány továbbá nem hozza összefüggésbe alapjoggal a XV. cikk (1) és (2) bekezdését. A XV. cikk (1) bekezdésének általános egyenlőségi szabályként értelmezésével nem értek egyet. Ebből következően álláspontom szerint – az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdésében írt eljárási tilalomtól függetlenül is – az indítvány visszautasításának lett volna helye.
- [90] Az érdemi elbírálás akadályainak figyelmen kívül hagyása mellett sem tartom elfogadhatónak a határozat rendelkező részét. Érdemi elbírálás esetén ugyanis a kormányrendelet érintett szabályát meg kellett volna semmisíteni. Az Alaptörvény R) cikkének (3) bekezdése szerint ugyanis az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni. A Nemzeti hitvallásra tekintettel viszont semmilyen körülmények között nem fogadható el a szocializmus mint nem alkotmányos rendszer két szakaszra osztása, amely viszont a határozat indokolásából következik. A Nemzeti hitvallás szerint az 1944. március 19-én elveszített állami önrendelkezés visszaállítása, ezzel az új demokrácia és az alkotmányos rend kezdete 1990. május 2-a.

- [91] Mindaz, ami a két időszak között történt, fogalmilag nem lehet alkotmányos, még ha formailag jogszerűnek is kell tekinteni. A Nemzeti hitvallásban megjelölt két időpont közötti egyes jogszabályi rendelkezések – így az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény is – csak az Országgyűlés 1990. május 16-ai ülésnapján elfogadott, a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról szóló 1990. évi XXIX. törvényre tekintettel, utólagosan minősülnek alkotmányosnak. Az ideiglenes Alkotmányt ugyanis annak módosításával az Országgyűlés, mint alkotmányozó hatalom érvényesnek ismerte el. Ez azonban csak az ideiglenes Alkotmányra és az abban szabályozott jogintézményekre vonatkozik, nem pedig általában az 1944. március 19. és 1990. május 2. közötti időszakra.
- [92] Vitathatónak tartom ugyan a „rendszerváltozás a legalitás alapján ment végbe” [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 81] elvet, amely a nem alkotmányos és az alkotmányos állami berendezkedés közötti jogfolytonosságot elismerve bizonyos mértékben legitimálta a megelőző nem alkotmányos korszakot. Mindaddig azonban, amíg ennek ellenkezőjét az Alkotmánybíróság nem jelenti ki, az elv jogkövetkezményeire is tekintettel kell lennie. Nem tartom ezért elfogadhatónak az *ex gratia juttatásra* vonatkozó szemléletet. Ha ugyanis elfogadjuk a legális átmenet elvét, akkor az újra alkotmányos alapokon nyugvó állam nem *ex gratia* biztosít juttatásokat a korábbi, nem alkotmányos korszak áldozatainak, hanem felelőssége alapján, hiszen a jogfolytonossággal a felelősség is átszáll rá.
- [93] Végül az Alaptörvény U) cikkének (9) bekezdésével sem lenne ellentétes a kormányrendelet vizsgált szabályának megsemmisítése, mert a szocializmus két szakasza közötti megkülönböztetés alaptörvény-ellenességének kimondása folytán az Alkotmánybíróság nem új kárpótlási jogcímet kreálna, hanem csak a kormányrendelet személyi hatályát bővítené ki (megszüntetve ezzel a hátrányos megkülönböztetést).

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter alkotmánybíró különvéleménye

- [94] Nem értek egyet a határozatban foglaltakkal.
- [95] Álláspontom szerint az indítványt érdemben el kellett volna bírálni, és a kormányrendelet érintett szabályát meg kellett volna semmisíteni.
- [96] Ebben a vonatkozásban részben osztom *dr. Varga Zs. András* alkotmánybíró különvéleményét. Nézetem szerint az Alaptörvényből, ezen belül a Nemzeti hitvallásból nem vezethető le olyan értelmezés, amelynek alapján az 1944. március 19. és az 1990. május 2. közötti időszak jogi értelemben kettő, vagy több szakaszra lenne osztható. Egyetértek azzal is, hogy az Alaptörvény U) cikkének (9) bekezdésével nem lenne ellentétes a kormányrendelet vizsgált szabályának megsemmisítése, mert a szóban lévő „két szakasz” közötti megkülönböztetés alaptörvény-ellenességének kimondása folytán az Alkotmánybíróság nem új kárpótlási jogcímet kreálna, hanem csak a kormányrendelet személyi hatályát bővítené ki (megszüntetve ezzel a hátrányos megkülönböztetést).

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/1840/2014.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG TANÁCSAINAK A MAGYAR KÖZLÖNYBEN KÖZZÉ NEM TETT HATÁROZATAI ÉS VÉGZÉSEI

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3074/2015. (IV. 23.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Pfv.IV.20.502/2014/7. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az indítványozó házaspár az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján terjesztett elő alkotmányjogi panaszt, kérve a Kúria Pfv.IV.20.502/2014/7. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, továbbá azt, hogy – amennyiben az Abtv. 53. § (4) bekezdése szerinti, a végrehajtás felfüggesztésére irányuló indítványozói kérelemnek az elsőfokú bíróság nem tesz eleget –, az Alkotmánybíróság az Abtv. 61. § (1) bekezdése alapján hívja fel az elsőfokú bíróságot a jogerős végzés és a felülvizsgálati eljárásban hozott végzés végrehajtásának felfüggesztésére.
- [2] A Kúria támadott végzése szerint az indítványozók (a felperesek) kártérítés megfizetésére kérték kötelezni az alperest. Álláspontjuk szerint ugyanis a Ráckevei Városi Bíróság előtt 8.P.20.204/2006. számon folyamatban volt végrehajtási igényperben a jogi képviselőket ellátó alperes tévesen hivatkozott arra, hogy az indítványozók tulajdonjoguk alapján tartanak igényt egyes dunaharaszti ingatlanok végrehajtás alóli feloldására, és elmulasztotta a 2005. szeptember 1-jén kelt tartási szerződések alapján az indítványozók tulajdonjogát megalapozó kötelmi igényre, mint olyan jogra történő hivatkozást, amely a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (továbbiakban: Pp.) 371. § (1) bekezdése alapján a végrehajtás során történő értékesítésnek akadályá.
- [3] Az alperes arra hivatkozva kérte a kereset elutasítását, hogy az indítványozók igénye a korábban ellene indított perben jogerősen már elbírálást nyert. Az elsőfokú bíróság végzésével a pert megszüntette, a végzés indokolásában rögzítve azt, hogy a Ráckevei Városi Bíróság előtt a 8.P.20.204/2006. számon folyamatban volt végrehajtási igényperben az indítványozókat az alperes képviselte. Ebben az eljárásban a bíróság ítéletével az indítványozók keresetét elutasította, amelyet a fellebbezés folytán eljáró Pest Megyei Bíróság az 5.Pf.25.762/2006/3. számú ítéletével helybenhagyott. Ezt követően az indítványozók 2008-ban kártérítés megfizetése iránt nyújtottak be keresetlevelet a Ráckevei Városi Bírósághoz – mások mellett – az alperessel szemben, amely perben a keresetlevél áttétele folytán eljáró Monori Városi Bíróság a 4.P.21.067/2008/33. számú ítéletével (továbbiakban: előzményper) a keresetet elutasította, megállapítván azt, hogy az indítványozók jogi képviselőt ellátó alperes tájékoztatta az indítványozókat az eljárásjogi lehetőségekről és azok esetleges sikertelen kimeneteléről. Az ítélet szerint az, hogy az eljárások nem vezettek eredményre, nem az alperes magatartásának, vagy szerződésszegésének volt a következménye. Az elsőfokú ítéletet a fellebbezés folytán eljáró Pest Megyei Bíróság a 2.Pf.24.244/2010/6. számú ítéletével helybenhagyta.
- [4] Mindezek alapján az elsőfokú bíróság – arra is tekintettel, hogy az igényperben a kereset jogalapja a 2005. szeptember 1-jén létrejött két tartási szerződés volt – megállapította, hogy a kártérítés iránt korábban folyamatban volt perben eljáró bíróság már vizsgálta az alperes igényperben kifogásolt eljárását, ezért a pert a Pp. 157. § a) pontja alapján – figyelemmel a Pp. 130. § (1) bekezdés d) pontjára – megszüntette.

- [5] Az indítványozók fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság végzésével az elsőfokú bíróság végzését a per főtárgya tekintetében helyben hagyta, a perköltség vonatkozásában megváltoztatta és az indítványozók által az államnak fizetendő illeték összegét mérsékelte, valamint rendelkezett a le nem rótt fellebbezési illeték viseléséről. A másodfokú bíróság megállapítása szerint az indítványozók az alperes károkozó magatartását illetően kereseti álláspontjukat ugyanazon körülményekre és tényekre alapították mint az előzményperben, azaz nem érvényesítettek új kárigényt az alperessel szemben, ezért a másodfokú bíróság szerint helytállóan szüntette meg a pert végzésével az elsőfokú bíróság.
- [6] Az indítványozók jogszabálysértésre hivatkozással nyújtottak be felülvizsgálati kérelmet a jogerős végzés ellen, kérve annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróságnak a per érdemi folytatására történő utasítását. Indítványozói álláspont szerint a két perben az alperes eltérő jogellenes magatartására hivatkoztak, így kártérítési igényük ténybeli alapja eltérő. Az előzményperben az alperes jogellenes magatartását abban jelölték meg, hogy a végrehajtási igényperben az alperes tévesen hivatkozott arra, hogy az indítványozók tulajdonjoguk alapján tartanak igényt az érintett ingatlanok végrehajtás alóli feloldására, azaz tévesen alapította az alperes a tulajdonjogra a kereseti igényt. Indítványozói álláspont szerint ezzel szemben az alkotmányjogi panasszal támadott felülvizsgálati végzéssel kapcsolatos eljárásban a kártérítési igényt, a 2005. szeptember 1-jén kelt két tartási szerződés szerinti kötelmi igény érvényesítésének alperesi elmulasztása alapozta meg.
- [7] A Kúria végzésével a jogerős végzést hatályában fenntartotta, megállapítva, hogy a felülvizsgálati kérelem alaptalan. A Kúria szerint helytállóan állapították meg ugyanis az ügyben eljáró bíróságok, hogy az indítványozók alperessel szemben érvényesített keresete tárgyában korábban már jogerős ítéletet hoztak. A Pp. 229. § (1) bekezdése értelmében a keresettel érvényesített jog tárgyában hozott ítélet jogereje kizárja, hogy ugyanabból a tényalapról származó ugyanazon jog iránt ugyanazok a felek – ideértve azok jogutódait is – egymás ellen új keresetet indíthassanak, vagy az ítéletben már elbírált jogot egymással szemben egyébként vitássá tehessek (anyagi jogerő). Ezért a Pp. 130. § (1) bekezdés *d*) pontja értelmében, ha a felek között ugyanabból a ténybeli alapról származó ugyanazon jog tárgyában már jogerős ítéletet hoztak, a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, vagy ha a per már folyamatban van, azt a Pp. 157. § a) pontja alapján megszünteti. A Kúria álláspontja szerint nem vitatható, hogy az alperessel szemben korábban indult előzményperben a jogerős ítélet az alperes kártérítési felelősségét a végrehajtási igényperben történt jogi képviselési tevékenységre is kiterjedően vizsgálta és a keresetet jogellenes és felróható magatartás hiányában elutasította. Ehhez képest nem tekinthető új ténybeli alapnak az, ha az indítványozók az alperes képviselési tevékenységének ellátásával kapcsolatosan a vétkes felróható magatartás megállapíthatóságát a korábbi perben nem nevesített, utóbb felmerült jogi érvelés hiányára alapozzák. Mindezekre tekintettel a Kúria felülvizsgálati álláspontja szerint jogszabálysértés nélkül állapította meg a jogerős végzés, hogy a keresettel érvényesített jog ítélt dolog, így helytállóan szüntette meg a pert.
- [8] 2. Az alkotmányjogi panasz szerint a felülvizsgálati ítélet alaptörvény-ellenes, mivel sérti az indítványozóknak az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásban („Valljuk, hogy a polgárnak és az államnak közös célja a jó élet, a biztonság, a rend, az igazság, a szabadság kiteljesítése.”), a B cikk (1) bekezdésében, az R cikk (1), (2) és (3) bekezdésében és a XIII. cikk (1) bekezdésében biztosított jogait.
- [9] Az indítványozók álláspontja szerint az igazságszolgáltatás nem biztosított jogvédelmet számukra, továbbá a rendeltetésszerű joggyakorlással és a jogbiztonsággal nem egyeztethető össze a sérelmezett bírósági határozat, „[...] amely tényekkel ellentétes, valótlanossággal indokolt döntésen alapszik”.
- [10] Az pedig a B cikk (1) bekezdését, a jogállamiságot sérti, hogy a Pp. 371. § (1) bekezdésében megkülönböztetett tulajdonjog, vagy más jog szerint érvényesíthető indítványozói igénykeresetet téves jogi alapon érvényesítő alperesi ügyvédnek a magatartását az előzményperben és az alkotmányjogi panasszal érintett perben nem eltérő, hanem azonos „tényalapúnak” minősítették.
- [11] Az Alaptörvény R) cikkének sérelmét eredményezte az indítványozók szerint, hogy a Pp. 371. § (1) bekezdésének „félre tételével” hoztak határozatot ügyükben az alperesi ügyvéd jogellenes magatartásáról, és nem vették figyelembe az előzményperhez képest eltérő kereseti kérelmüket, melynek okán ítélt dologra nem lehetett volna hivatkozni, kereseti kérelmüket érdemben kellett volna elbírálni.
- [12] Végül állításuk szerint tulajdonjoguk sérelmével járt, hogy a támadott bírói döntés nem biztosította tulajdonjoguk, valamint azzal összefüggő tulajdonjogi kötelmi igényük érvényre jutását, holott „a tulajdonjog védelme nemcsak a tulajdonjog, hanem azzal összefüggő minden jog biztosítására is vonatkozik”.

- [13] 3. Az Alkotmánybíróság Főtitkára 2014. október hó 16-án kelt levelében tájékoztatta az indítványozókat arról, hogy az alkotmányjogi panasz az Abtv. 26–27. §-ai alapján csak az Alaptörvényben biztosított jogok védelmének eszköze, márpedig az indítvány által hivatkozott, a Nemzeti Hitvallás deklarációja és az R) cikk nem Alaptörvényben biztosított jogokat tartalmaznak, míg a B) cikk (1) bekezdése csak kivételes esetben lehet alkotmányjogi panasz alapja. Felhívta a Főtitkár levele az indítványozók figyelmét arra is, hogy az Alaptörvény XIII. cikkének (1) bekezdésével kapcsolatban nem terjesztettek elő alkotmányjogi érvekkel alátámasztott kellő indokolást, továbbá tájékoztatást adott arról, hogy bár az alkotmányjogi panasz eljárás során a jogi képviselő nem kötelező, de a hiánypótlás megfelelő teljesítése érdekében javasolható az ügyvédi, vagy jogvédő társadalmi szervezet általi szakmai segítség igénybevétele.
- [14] Az indítványozók a 2014. november 4-én kelt beadványukkal a panaszt kiegészítették. A panasz-kiegészítés tartalmazza a „sérelemzett bírói döntéshez vezető rövid kronológiát”, az Alaptörvény B) cikk 1) bekezdésének sérelmére vonatkozó – az alapbeadványban is szerepeltetett – indokolást, továbbá az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésére vonatkozó – ugyancsak részben a panasz által is ismertetett – érvelést. A panasz-kiegészítés az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésének sérelmével kapcsolatosan tartalmazza azt is, hogy azon tényre, miszerint a végrehajtási igényperben nem az indítványozók kötelmi igényére hivatkozó keresetlevél került előterjesztésre, az indítványozók az előzményperben nem hivatkoztak, ezért a Kúria a Pp. alapján erre vonatkozó kártérítési igényüket ítélte dolognak nem minősíthette volna. A panasz-kiegészítés ezen kívül a 64/1993. (XII. 22.) AB határozat a 17/1992. (III. 30.) AB határozat, valamint a 40/1997. (VII. 1.) AB határozat néhány megállapítását idézi az alkotmányos tulajdonvédelemről.
- [15] 4. Az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint az Alkotmánybíróságnak mindenekelőtt az alkotmányjogi panasz befogadhatóságáról szükséges döntenie. Ezért az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy az Abtv. 27. §-a alapján előterjesztett indítvány megfelel-e az alkotmányjogi panasz előterjesztésére vonatkozó, törvényben meghatározott formai és tartalmi követelményeknek.
- [16] 5. Az indítványozók perbeli jogi képviselője a Kúria támadott ítéletét 2014. július 31-én vette kézhez, az indítványozók az indítványt 2014. szeptember 22-én, az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerinti határidőn belül adták postára, így a panasz határidőben benyújtottnak tekintendő. Az indítványozók megjelölték az Alkotmánybíróság hatáskörére vonatkozó alaptörvényi, illetve törvényi rendelkezéseket, a sérelemzett bírói döntést, az Alaptörvény megsértett rendelkezéseit, továbbá az indítvány tartalmazza az Alaptörvényben biztosított jogok sérelmének lényegét és tartalmaz az alaptörvény-ellenességre vonatkozó indokolást, valamint kifejezett kérelmet a sérelemzett felülvizsgálati végzés megsemmisítésére.
- [17] Az Alkotmánybíróság a Kúria Pfv.IV.20.502/2014/7. számú végzése elleni alkotmányjogi panasz befogadhatóságának vizsgálata során megállapította, hogy az indítvány az Abtv. 51–52. §-aiban foglalt formai feltételeknek megfelel.
- [18] 6. Ezt követően az Alkotmánybíróság tanácsa az Abtv. 56. § (2) bekezdése szerint mérlegelési jogkörében vizsgálta, az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának tartalmi feltételeit, így különösen az Abtv. 26–27. §-ai szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint a 29–31. §-ban foglalt feltételeket.
- [19] Az indítványozók az alkotmányjogi panaszban támadott bírói döntés alapjául szolgáló eljárásban felperesek voltak, így érintettségük megállapítható, úgyszintén az is, hogy az indítványozók a rendelkezésükre álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítették.
- [20] Az Abtv. 29. §-a szerint az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy az ügyben felmerült alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be.
- [21] Az indítvány hivatkozása szerint a Kúria felülvizsgálati végzése az indítványozóknak az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásában („Valljuk, hogy a polgárnak és az államnak közös célja a jó élet, a biztonság, a rend, az igazság, a szabadság kiteljesítése”), B) cikkének (1) bekezdésében, és az R) cikkének (1)–(3) bekezdésében biztosított jogait sérti.
- [22] Az Alkotmánybíróság – azonosan az indítványozóknak egy korábbi alkotmányjogi panaszának kapcsán folytatott eljárásában [3065/2015. (IV. 10.) AB végzés] kifejtettekkel – ismét rögzíti, hogy a Nemzeti Hitvallás és az R) cikk (1)–(3) bekezdése nem az indítványozók Alaptörvényben biztosított jogait tartalmazza, hanem az Alaptörvény primátusára, értelmezésére és – a jogszabályokkal együtt – mindenkire kötelező voltára vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket.

- [23] Hivatkoztak az indítványozók az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelmére is, az Alkotmánybíróság azonban a követett gyakorlata alapján fenntartja azt az álláspontját, hogy a jogbiztonság sérelmére alkotmányjogi panasz – a visszaható hatályú jogalkotás és a kellő felkészülési idő hiánya esetét kivéve – nem alapítható.
- [24] Állították az indítványozók a támadott végzés kapcsán az Alaptörvény XIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított tulajdonhoz való joguk sérelmét is.
- [25] Az alkotmányjogi panaszról és annak kiegészítéséről megállapíthatóan az indítványozók szerint a Kúriának az a döntése, amely helybenhagyta a jogerős végzésnek az ítélt dologra történő hivatkozását – más törvényi rendelkezések mellett – sértette a Pp. 371. § (1) bekezdését. Ugyanakkor azonban az alkotmányjogi panasz és annak kiegészítése – az erre való felhívás ellenére – sem tartalmazott értékelhető indokolást az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét illetően.
- [26] Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint alkotmányjogilag releváns érvelésnek nem tekinthető az, ha az indítványozó felhívja ugyan az Alaptörvény valamely rendelkezését, illetve idéz az Alkotmánybíróság korábbi határozataiból egyes megállapításokat, azonban a konkrét ügyre nézve ténylegesen csak a vélt, vagy valós törvénysértést indokolja.
- [27] Az indítványozók a fentiekben kifejtettek szerint, a felülvizsgálati eljárás során hozott döntéssel kapcsolatosan nem állítottak olyan alaptörvény-ellenességet, amelyet alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésként lehetne értékelni, vagy amely felvetné a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét.
- [28] Az Alkotmánybíróság mindezeket figyelembe véve megállapította, hogy az eljárás tárgyát képező alkotmányjogi panasz nem felel meg az Abtv. 29. §-ában szabályozott befogadási feltételeknek, ezért az indítványt az Abtv. 56. § (1)–(3) bekezdései, valamint Ügyrendjének 30. § (2) bekezdése a) pontja alapján visszautasította. A visszautasításra tekintettel az Abtv. 61. § (1) bekezdése szerinti kérelem tárgyában való döntéshozatal okafoyottá vált.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Kiss László s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1714/2014.

• • •

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3075/2015. (IV. 23.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az indítványozó meghatalmazással igazolt jogi képviselője útján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] 1.1. Az indítványozó a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítélete – a Veszprémi Törvényszék 2.Pf.20.260/2013/6. számú ítéletére, valamint a Veszprémi Járásbíróság 9.P.22.118/2011/63/I. számú ítéletére is kiterjedő – alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését indítványozta. Úgy vélte, hogy a felülvizsgálati ítélet folytán sérült az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tulajdonhoz való joga.
- [3] 1.2. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló, szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt indított perben megállapított tényállás szerint az alapper egyik alperese (a továbbiakban: alperes) 2008. július 1-jén az indítványozónak ajándékozta a királyszentistváni ingatlan 1/10 tulajdoni hányadát. Az indítványozó tulajdonjoga nem került bejegyzésre az ingatlan-nyilvántartásba. Az alperes és az indítványozó kölcsönszerződésből eredően hatmillió forinttal tartozott az alapper egy másik alperesének (a továbbiakban: hitelező). Tartozásukat 2009. december 3-án elismerték, és vállalták annak megfizetését 2010. március 31. napjáig azzal, hogy ennek elmaradása esetén az ugyanekkor megkötött adásvételi szerződés alapján a hitelező jogosult a királyszentistváni ingatlanból időközben kialakításra került három, külön sorszámú helyrajzi számon nyilvántartott ingatlanokra a tulajdonjoga bejegyzését kérni, amivel a teljes tartozást kiegyenlítettnek tekintik. Az alperes az ugyanezen a napon létrejött adásvételi szerződéssel hatmillió forint vételár fejében eladta a hitelezőnek az előzőekben megjelölt három ingatlant. Az indítványozó és az alperes a tartozást nem fizették meg, ezért a hitelező bejegyeztette a tulajdonjogát az ingatlan-nyilvántartásba és tanúsítványt adott ki arról, hogy a követelése már nem áll fenn. A hitelező ezt követően, 2010. május 14-én harmadik személy részére eladott a fenti három ingatlanból két különített sorszámú helyrajzi számon nyilvántartott ingatlant.
- [4] 1.3. Az indítványozó eredeti kereseti kérelmében – többek között – az alperes és a hitelező között létrejött adásvételi szerződés érvénytelenségének megállapítását és az eredeti állapot helyreállítását kérte.
- [5] Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította. Az ítélet indokolásában az elsőfokú bíróság kifejtette, hogy a felperes nem rendelkezett az ügyben perbeli legitimációval, mert nincs anyagi jogszabályon alapuló jogi érdeke a kereset előterjesztésére. A hivatkozott ajándékozási szerződés alapján a felperes nem szerzett tulajdonjogot, mert jogosultsága az ingatlan-nyilvántartásba nem került bejegyzésre.
- [6] Az indítványozó fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A másodfokú bíróság ítélete indokolásában kiemelte, hogy az indítványozó és az alperes közötti ajándékozási szerződést érvényesnek kellett ugyan tekinteni, de annak alapján az indítványozó nem vált az ingatlanhányad tulajdonosává. Kötelmi jogi igénye keresethetőségi jogot nem eredményezhet, de ha erre lenne is lehetőség, a szerződés alapján tulajdonjogot nem szerezhethet, mert az azzal átruházott ingatlan már nem létezik, így kizárt az indítványozó tulajdonjogának a bejegyzése. Mindezek alapján tehát a szerződésből eredően a keresethetőségi joga nem áll fenn, az indítványozó csak az alperessel szemben léphetne fel igényével.
- [7] A Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítéletében az indítványozó felülvizsgálati kérelmét nem találta alaposnak. A Kúria álláspontja szerint a jogerős ítélet helyesen állapította meg, hogy az indítványozó az ingatlanra nem volt tulajdonosa, az általa hivatkozott ajándékozási szerződés alapján tulajdonjogot az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés hiányában nem szerzett. Nem rendelkezett továbbá ingatlan-nyilvántartáson kívüli tulajdonjoggal sem, az általa előadottak a tulajdonjog ilyen módon történt létrejöttét semmilyen módon nem támasztották alá. Az alperessel kötött ajándékozási szerződés alapján az indítványozó nem kérhetné tulajdonjoga bejegyzését a perrel érintett ingatlanokra, vagyis a támadott szerződés érvénytelenségének megállapítása esetén sem szerezhethetne tulajdonjogot, legfeljebb akkor, ha az alperes ismételen a javára rendelkezik. Az alperes esetleges jövőbeni szándéka azonban nem alapozhatja meg az indítványozó jelenlegi követelését, perbeli legitimációját. Az ajándékozási szerződéssel egy már nem létező ingatlan tulajdoni hányada került átruházásra, amely alapján az indítványozónak az ingatlanra vagy ingatlanokra kötelmi igénye nem állhat fenn.

- [8] 1.4. Az indítványozó álláspontja szerint az eljáró bíróságok megsértették az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésében foglalt, tulajdonhoz való jogát azáltal, hogy a tulajdonjog védelmébe ütköző módon korlátozták a jogi érdek fogalmát, amelynek következtében perbeli legitimációjának hiányát állapították meg.
- [9] 1.5. Az indítványozó szerint tehát a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítélete, a Veszprémi Törvényszék 2.Pf.20.260/2013/6. számú ítélete, valamint a Veszprémi Járásbíróság 9.P.22.118/2011/63/I. számú ítélete sérti az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésében biztosított jogait. Emiatt az Abtv. 27. §-a alapján kérte a támadott bírósági határozatok megsemmisítését.
- [10] 2. Az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint az Alkotmánybíróságnak elsődlegesen az alkotmányjogi panasz befogadhatóságáról szükséges döntenie. Ezért az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy az Abtv. 27. §-a alapján benyújtott indítvány megfelel-e az alkotmányjogi panasz előterjesztésére vonatkozó, az Abtv.-ben foglalt formai és tartalmi követelményeknek.
- [11] 2.1. Az Abtv. 27. §-a alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.
- [12] Az indítványozó a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítéletének a Veszprémi Törvényszék 2.Pf.20.260/2013/6. számú ítéletére, valamint a Veszprémi Járásbíróság 9.P.22.118/2011/63/I. számú ítéletére is kiterjedő alaptörvény-ellenessége megállapítását és megsemmisítését indítványozta. Azaz az indítványozó elsősorban a Kúria ítéletét támadta, és csak az abban foglalt, az egyéb eljáró bíróságokkal megegyező tényállásra és jogi érvelésre tekintettel kérte a Veszprémi Járásbíróság és a Veszprémi Törvényszék ítéletei alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését is. Ennek következtében az Alkotmánybíróság csak a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítélete elleni alkotmányjogi panasz befogadhatóságát vizsgálta.
- [13] A Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítéletét 2014. szeptember 8-án kézbesítették az indítványozó részére. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerint a sérelmezett bírósági határozat kézhezvételétől számított hatvan napon belül terjeszthető elő alkotmányjogi panasz. Az indítványozó alkotmányjogi panaszát 2014. november 6-án, a kézbesítéstől számított ötvenkilencedik napon, személyesen nyújtotta be a Veszprémi Járásbírósághoz. A fentiek alapján az indítványozónak a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítéletével kapcsolatos alkotmányjogi panasz indítványa határidőben benyújtottnak minősül.
- [14] 2.2. Az Alkotmánybíróság ezt követően a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítéletével kapcsolatos alkotmányjogi panasz indítvány kapcsán az Abtv. 52. § (1) bekezdésében foglalt törvényi feltételek (határozott kérelem) meglétét vizsgálta meg. Ennek során megállapította, hogy az indítványozó megjelölte az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó, illetve azt a törvényi rendelkezést, amely jogosultságát megalapozza [Abtv. 52. § (1b) bekezdés a) pont], az Abtv. 27. §-ában foglalt alkotmányjogi panasz hatáskörben kérte az Alkotmánybíróság eljárását. Az indítványozó megjelölte továbbá az Alaptörvény megsértett rendelkezéseit, illetve az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének lényegét is, az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésével kapcsolatban [Abtv. 52. § (1b) bekezdés d) és b) pontok]. Az indítványozó megjelölte az Alkotmánybíróság által vizsgálandó bírói döntést, a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítéletét [Abtv. 52. § (1b) bekezdés c) pont]. Az indítványozó kifejtette azt is, hogy a sérelmezett bírói döntés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével [Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pont]. Az indítványozó végül kifejezett kérelmet fogalmazott meg a bírói döntés megsemmisítésére, illetve az Alkotmánybíróság döntésének tartalmára [Abtv. 52. § (1b) bekezdés f) pont]. Összegzésként megállapítható, hogy az alkotmányjogi panasz indítvány megfelel a befogadhatóság formai követelményeinek.
- [15] 2.3. Az Alkotmánybíróság a következőkben a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítéletével kapcsolatos alkotmányjogi panasz indítványt az Abtv. 56. § (2) bekezdésében kifejtett tartalmi feltételekkel összefüggésben vizsgálta. Ennek során megállapította, hogy az indítványozó a Kúria előtt a Pfv.VI.21.707/2013. számon folyt felülvizsgálati eljárásban félként vett részt, így Abtv. 27. §-a szerinti érintettsége megállapítható. A rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek kimerítésével kapcsolatban az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az indítványozó a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette.

- [16] 2.4. Az Alkotmánybíróság ezt követően – mérlegelési jogkörben – azt vizsgálta meg, hogy az Abtv. előírásainak megfelelően előterjesztett panasz megfelel-e az Abtv. 29. §-a szerinti feltételeknek, azaz valószínűsít-e bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet, vagy felvet-e alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítvány az alábbiak miatt nem felel meg ezeknek a követelményeknek.
- [17] Az indítványozó az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét abban látja, hogy a Kúria nem állapította meg jogi érdekének meglétét arra hivatkozással, hogy fennálló kötelmi jogosultsága egy már nem létező ingatlanra vonatkozott, és ennek következtében perbeli legitimációja hiányát állapította meg, így tulajdoni igényét nem tudta érvényesíteni. Ez, a perbeli legitimáció hiányán alapuló vélt alaptörvény-ellenesség a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet nem valósított meg. Ennek oka, hogy a Kúria döntése egy egyszerű, az indítványozó által sem vitatott tényen alapult, nevezetesen, hogy az érvénytelenség megállapítása iránti per megindításakor az ajándékozási szerződés tárgyát képező ingatlan már nem létezett. Ennek következtében az indítványozó a szerződés érvénytelenségének megállapítása esetén sem tarthatna igényt a (nem létező) ingatlanra. Azaz az indítványozó tulajdonjogát, illetve pontosabban tulajdonjog megszerzése iránti kötelmi jogosultságát a Kúria döntése nem befolyásolta és logikailag nem is befolyásolhatta, hiszen a Kúria egy esetleges, az indítványozó kérelmének helyt adó döntése esetén sem kerülhetne sor az indítványozó tulajdonszerzésére az ingatlan megszűnése következtében. A Kúria ítélete a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet nem valósíthatott meg, hiszen az indítványozó sérelme az ítélet tartalmától független ténykörűmény eredményeképpen következett be.
- [18] Másrészt a támadott bírósági döntés tartalma és az alkotmányosan védett tulajdonhoz való alapjog tartalma között – az indítványozó érvei alapján – nincs alkotmányosan értékelhető kapcsolat. Az indítványozó az ajándékozási szerződés alapján nem szerzett és – további jogügylet hiányában – már nem is szerezhet polgári jogi értelemben tulajdonjogot, ezért az eljáró bíróságok keresetőségi jogát sem állapították meg. A Kúria kifogásolt döntése is a keresetőségi jog hiányára alapítottan utasította el az indítványozó keresetét. A keresetőségi jog nem az alkotmányos tulajdonvédelem körébe tartozó kérdés. A fentiekből következően az indítványozó alkotmányjogi panaszát alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést sem vet fel.
- [19] 3. A fentiek alapján az Alkotmánybíróság, a rendelkező részben foglaltak szerint, a Kúria Pfv.VI.21.707/2013/7. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt – a Veszprémi Törvényszék 2.Pf.20.260/2013/6. számú ítéletére, valamint a Veszprémi Járásbíróság 9.P.22.118/2011/63/I. számú ítéletére is kiterjedően – az Ügyrend 30. § (2) bekezdés a) pontja alapján visszautasította.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Kiss László s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
előadó alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1951/2014.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3076/2015. (IV. 23.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panaszok tárgyában – *dr. Czine Ágnes* és *dr. Stumpf István* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság az egyes gazdasági és pénzügyi tárgyú törvények megalkotásáról, illetve módosításáról szóló 2010. évi XC. törvény 12/D. § (7) bekezdése első mondata alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló alkotmányjogi panaszokat visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az ügyvéd által képviselt indítványozók azonos tartalmú alkotmányjogi panaszt terjesztettek elő az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (2) bekezdése alapján az egyes gazdasági és pénzügyi tárgyú törvények megalkotásáról, illetve módosításáról szóló 2010. évi XC. törvény (a továbbiakban: Törvény) 12/D. § (7) bekezdése első mondata alaptörvény-ellenességének megállapítása iránt.
- [2] A Törvény 12/D. § (7) bekezdése első mondata a lényeges tartalma szerint a végkielégítési különadó 98%-os mértékének a 2010–2013-as adóévekre vonatkozó, visszaható hatályú csökkentéséből eredő törléshez és ennek révén az adó-visszatérítéshez kapcsolódik; ebben a körben kimondja, hogy a magánszemély „késedelmi kamatra” nem jogosult.
- [3] Az alkotmányjogi panaszok az emberi méltóság védelméhez való jog (Alaptörvény II. cikk), a tulajdonhoz való jog (XIII. cikk) és az alapvető jogok megkülönböztetés nélkül való biztosítását előíró szabály [XV. cikk (2) bekezdése] sérelmére hivatkoznak.
- [4] 1.1. Az Alkotmánybíróság az indítványokat – az Alkotmánybíróság Ügyrendje 34. § (1) bekezdése alapján – egyesítette és egy eljárásban, tartalmuk szerint bírálta el.
- [5] 1.2. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz törvényben előírt, tartalmi feltételeit, különösen a 26–27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint a 29–31. §-ok szerinti feltételeket.
- [6] Két indítványozó a különadó elszámolásához kiadott munkáltatói igazolás másolata, a többi indítványozó az adó-visszatérítési kérelme becsatolásával igazolta érintettségét.
- [7] A panasz benyújtásának feltétele a jogorvoslat kimerítése, illetőleg benyújtható közvetlenül akkor is, ha nincs a „jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás” [Abtv. 26. § (2) bekezdés *b*) pont]. A Törvény támadott szabálya kogens előírás, nincs mérlegelési lehetőség, az általányszemély-kötelezettség teljesítésére vagy a visszaigénylésre irányuló eljárás ebben a részében formális. Ezért az adó-visszatérítési kérelemre indított, a panaszokkal érintett eljárásokban a fellebbezés és a bírósági felülvizsgálat kimerítése a jelen esetben nem kötelező.
- [8] 2. A kifogásolt jogszabályt illetően megállapítható, hogy a Törvény II. fejezete „A magánszemély egyes jövedelmeinek különadója” címet viseli. Ezért vizsgálni kellett, hogy az Alkotmánybíróság egyes hatásköreinek gyakorlását korlátozó szabály [Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdés] kell-e alkalmazni a jelen esetben.
- [9] 2.1. A Törvény II. fejezete „A magánszemély egyes jövedelmeinek különadója” címet viseli. A különadót a 8–12/D. §-ok szabályozzák.
- [10] A Törvény többször módosult. A Törvényt módosította az egyes törvényeknek agrár- és környezetügyi tárgyban történő módosításáról szóló 2013. évi CCL. törvény 22. pontja. A 2013. évi CCL. törvény 137. §-a a Törvény 12/C. §-sal egészítette ki. Eszerint „az egyes törvényeknek agrár- és környezetügyi tárgyban történő módosításáról szóló 2013. évi CCL. törvénnyel megállapított 10. §-t a 2014. január 1-jén vagy azt követően megszerzett

bevételekre kell alkalmazni.”A 2013. évi CCL. törvény 138. § (2) bekezdése kimondta, hogy a Törvény 10. §-ában a „98” szövegrész helyébe a „75” szöveg lép.

- [11] A Törvény 12/D. §-át az egyes törvényeknek a költségvetési tervezéssel, valamint a pénzüpiaci és a közüzemi szolgáltatások hatékonyabb nyújtásával összefüggő módosításáról szóló 2014. évi XXXIX. törvény 37. §-a 2014. szeptember 30. napjától iktatta a Törvénybe. A módosítást az indokolta, hogy a magánszemélyek egyes jövedelmeinek különadójával (az ún. 98%-os különadóval) kapcsolatban több ügyben hozott döntést az Emberi Jogok Európai Bírósága, továbbá az Alkotmánybíróság is vizsgálta a szabályozást és hozott döntést. A módosítás célja, hogy a bizonytalan és összetett jogi helyzetet az adóalanyok számára méltányos és megnyugtató módon rendezze. Ez a módosítás a 2010., 2011., 2012. és 2013. adóévre visszaható hatállyal egyrészt törli a 98%-os adómértékkel korábban előírt kötelezettséget, másrészt az egyes adóévekre eltérő mértékű átalánykötet vezet be.
- [12] 2.2. Az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdése szerint mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja, az Alkotmánybíróság a 24. cikk (2) bekezdés *b)–e)* pontjában foglalt hatáskörében a központi költségvetésről, a központi költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemokről, az illetékekről és járulékokról, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények Alaptörvénnyel való összhangját kizárólag az élethez és az emberi méltósághoz való joggal, a személyes adatok védelméhez való joggal, a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való joggal vagy a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokkal összefüggésben vizsgálhatja felül, és ezek sérelme miatt semmisítheti meg. Az Alkotmánybíróság az e tárgykörbe tartozó törvényeket is korlátozás nélkül jogosult megsemmisíteni, ha a törvény megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények nem teljesültek.
- [13] A jelen esetben az indítványokat az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján nyújtották be. Az ilyen alkotmányjogi panasz az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *c)* pontján alapul. Ebben a hatáskörben felülvizsgálatra és megsemmisítésre korlátozottan van lehetőség.
- [14] A Törvény a különadóra vonatkozó részében (8–12/D. §-ok) központi adónemről szól. A panasz a tartalma szerint az egyik adótényállási elem, a Törvény alapján eredetileg 98%-os adómérték törléséhez, a 98%-os végkielégítési különadó helyett kisebb átalánykötet bevezetéséhez szorosan kapcsolódó szabályt kifogásol. Ilyen törvény csak akkor vizsgálható felül az Alaptörvény alapján, ha az erre irányuló indítvány az alkotmányellenesség okaként kizárólag az élethez és emberi méltósághoz való jog, a személyes adatok védelméhez való jog, a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadsága, vagy a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogok sérelmét jelöli meg.
- [15] A jelen esetben a panaszok Alaptörvény II. cikke, XIII. cikke és XV. cikk (2) bekezdése szabályait hívják fel. A Törvény mint központi adónemről szóló törvény ilyen panasz alapján nem vizsgálható felül az Alaptörvény XIII. cikke (tulajdonhoz való jog) és a XV. cikk (2) bekezdése (az alapvető jogok megkülönböztetés nélkül való biztosítását előíró szabály) sérelmét illetően.
- [16] Ezért az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszokat a fenti okból, az Ügyrend 30. § (2) bekezdés *h)* pontja alapján utasította vissza.
- [17] 3. Az alkotmányjogi panaszok hivatkoznak az emberi méltóság védelméhez való jog (Alaptörvény II. cikk) sérelmére is. Az Abtv. 29. §-a szerint az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. A jelen esetben a panaszok nem bírói döntés ellen irányulnak. Ezért azt kell vizsgálni, hogy megállapítható-e a panaszok alapján alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés fennállása.
- [18] A jelen esetben a panaszok az emberi méltóság védelméhez való jog sérelmére hivatkozó részükben ennek a feltételnek nem felelnek meg.
- [19] 3.1. A végkielégítések különadója néven ismertté vált jogszabályról az Alkotmánybíróság első alkalommal 2010. október 26-án döntött [184/2010. (X. 28.) AB határozat, ABH 2010, 900.], másodszor a 37/2011. (V. 10.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh1.) ABH 2011, 225), harmadszor a 3353/2012. (XII. 5.) AB határozatban (ABH 2012, 750.), negyedszer a 6/2014. (II. 26.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh2).
- [20] Az Alkotmánybíróság az Abh1-ben nem állapította meg, hogy önmagában a különadó mértéke alaptörvényellenes.

- [21] Az Abh1. indokolása a III.4.1.2. pontban megállapította, hogy nem sérti az emberi méltósághoz való jogot az, hogy a különadó az állami forrásból eredő jövedelmet más jövedelmektől a Törvényben meghatározott feltételek mellett eltérően kezeli. A 4.1.4. pontban szerepel az is, hogy „a különadó meghatároz a különadó hatálya alá nem tartozó jövedelmi sávokat. A 98%-os adókulcs a kétmillió, illetve 3,5 millió forint feletti egyszeri kifizetésekre, jövedelmekre vonatkozik. Egy jövőre szóló ilyen adóról nem állapítható meg, hogy az az emberi méltóság védelméhez való jogot sértené, vagyis az egyén autonómiájába való illetéktelen állami beavatkozást jelentene. A különadóról – figyelemmel alapjára, az alapjába nem tartozó jövedelmekre és ezek mértékére – nem állapítható meg az adóalanyt ellehetetlenítő volta sem.” A 4.2.2. pont értelmében az emberi méltóság védelméhez való jog önmagában nem nyújt védelmet a visszaható hatályú jogalkotás ellen.
- [22] Az Abh2., jóllehet kimondta, hogy a 98%-os adómérték nemzetközi egyezménynek a tulajdont védő szabályába ütközik, a Törvény 2013. december 30. napjáig hatályban volt 10. §-át – tekintettel arra, hogy azt az elbírálás alatt módosították, ezzel annak megsemmisítése és ezáltal hatályvesztése meghaladottá vált – nem semmisítette meg.
- [23] 3.2. Az alkotmányjogi panaszok alapján, a hatáskör-korlátozásra tekintettel, az Alkotmánybíróságnak arról kellett döntenie, hogy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést jelent-e az emberi méltóság védelme szempontjából az, hogy a bizonytalan és összetett jogi helyzetet rendező szabály késedelmi kamat fizetését kizárja. Nem alaptörvény-ellenes, de nemzetközi egyezménynek a tulajdont védő szabályába ütköző adómérték egyes következményeinek mikénti meghatározása a törvényhozóra tartozó kérdés és – a jelen ügy ismertett előzményeire is tekintettel – a konkrét esetben a késedelmi kamatról szóló rendelkezés nem vet fel alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést az emberi méltóság védelméhez való joggal kapcsolatban.
- [24] Az Alkotmánybíróság ezért az alkotmányjogi panaszokat – az Abtv. 56. § (2)–(3) bekezdése és az Ügyrend 30. § (2) bekezdés a) pontja alapján – az emberi méltóság védelméhez való jog sérelme tekintetében is visszautasította.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Stumpf István s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Stumpf István alkotmánybíró különvéleménye

- [25] Nem értek egyet az Alkotmánybíróság hatáskörét, az alkotmányos felülvizsgálat terjedelmét korlátozó szabály – az Alaptörvény 37. § (4) bekezdése – parttalan értelmezésével, s ezúton alkotmányjogi panaszok indokolatlan visszautasításával.
- [26] Az Alaptörvény 37. § (4) bekezdése egy kivétel szabály. A kivétel-szabályokat nem lehet kiterjesztően értelmezni. Azt tehát, hogy ténylegesen milyen törvényi rendelkezés tartozik e hatáskör-korlátozás alá, minden egyes esetben alaposan meg kell vizsgálni, az illető szabály funkciója alapján.
- [27] A jelen ügyben az indítványozók az egyes gazdasági és pénzügyi tárgyú törvények megalkotásáról, illetve módosításáról szóló 2010. évi XC. törvény (a továbbiakban: Törvény) 12/D. § (7) bekezdésének első mondatát kérték felülvizsgálni. A Törvény vizsgált rendelkezése szerint: „A magánszemély a módosuló kötelezettségével kapcsolatban külön késedelmi kamatra nem jogosult.” Az eredetileg salátatörvény – mely adótörvények mellett számos más, pl. a Magyar Tudományos Akadémiáról, az egészségügyről, a felsőoktatásról, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvényt is módosít – e vitatott mondata egyáltalán nem minősül központi adónemről szóló rendelkezésnek. Ez pusztán a magánszemély késedelmi kamatra való jogosultságát szabályozza. E rendelkezésre a hatáskör-korlátozó szabályt nem lehet alkalmazni. Különösen nem azt állítva, hogy az egész „Törvény mint központi adónemről szóló törvény” az Alaptörvény 37. § (4) bekezdése hatálya alá tartozik.

- [28] Álláspontom szerint, melyet a 3155/2014. (V. 23.) AB végzés kapcsán is képviseltem: „Központi adó szerepelhet adótörvényben, de más törvényben is. Az adókról szóló törvényeknek pedig lehetnek eljárási és egyéb, nem az adónemre vonatkozó rendelkezéseik is. Egy adót (központi adónemet és helyi adók központi feltételeit) az adótényállás kötelező elemei (adóalap, adótárgy, adóalap, adómérték) jellemeznek elsősorban, de idetartozhatnak az adókedvezményekről és adómentességekről szóló szabályok is.” {Indokolás [15]} Azonban úgy, ahogy valamely adó áthárításának a kérdése, az erről szóló szabály – álláspontom szerint – nem minősült adótényállási elemnek, a magánszemély késedelmi kamatra való jogosultsága sem tekinthető annak.
- [29] A jelen esetben ezért az Alkotmánybíróságnak érdemben vizsgálnia kellett volna a magánszemélyek késedelmi kamatra való jogosultságát kizáró rendelkezést az Alaptörvény XIII. cikke (tulajdonhoz való jog) és XV. cikk (2) bekezdése (alapvető jogok megkülönböztetés nélküli biztosítása) alapján.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

- [30] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/2398/2014.

• • •

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3077/2015. (IV. 23.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Pokol Béla* alkotmánybíró párhuzamos indokolásával – meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Székesfehérvári Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 9.Kpk.50.109/2013/2. számú végzése, valamint a Győr-Moson Sopron Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztálya GYD-03/266-6/2014. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Rácalmás Város Jegyzője jogi képviselője útján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panaszt terjesztett elő a Székesfehérvári Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 9.Kpk.50.109/2013/2. számú végzése, valamint a Győr-Moson Sopron Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztálya GYD-03/266-6/2014. számú végzése ellen.

- [2] Az indítványozó a közigazgatási határozat, valamint a bírói döntés alaptörvény-ellenességét állította és azok megsemmisítését kezdeményezte arra hivatkozással, hogy azok sértik az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében foglalt jogorvoslathoz való jogot.
- [3] Az ügynek a bíróság végzésében megállapított előzményét képezi, hogy a Közép-dunántúli Regionális Államigazgatási Hivatal 2009. június 5-én kelt 03/139-16/2009. számú jogerős határozatával – részben megváltoztatva a Rácalmás Nagyközség Jegyzőjének 278-6/2009. számú határozatát – építésügyi bírság megfizetésére kötelezte az építetőt, amely a bírság összegét megfizette, de egyúttal a határozat bírósági felülvizsgálatát kezdeményezte. A Székesfehérvári Törvényszék 21.K.21.730/2009/8. számú ítéletével a kérelmező keresetét elutasította. A Kúria mint felülvizsgálati bíróság a 2011. január 26-án kelt, Kfv.II.37.220/2010/11. számú ítéletével az építésügyi bírságot kiszabó határozatokat a bírság tekintetében hatályon kívül helyezte és az elsőfokú hatóságot új eljárásra kötelezte. A hatályon kívül helyezés folytán újra indult eljárásban Rácalmás Város Jegyzője a 2011. december 6-án kelt, 867-10/2011. számú határozatával újabb építésügyi bírság megfizetésére kötelezte a kérelmezőt. A határozat 2011. december 30-án jogerőre emelkedett, a hatóságok azonban nem intézkedtek a korábban jóval magasabb összegben megfizetett bírság visszautalásáról. Az elsőfokú építésügyi hatóság 2012. május 11-én kelt, 46-6/2012. számú végzésével az építésügyi bírság visszatérítésére irányuló kérelmet érdemi vizsgálat nélkül elutasította, amelyet a másodfokon eljáró Fejér Megyei Kormányhivatal a 2012. július 9-én kelt, VII-B-003/504-7/2012. számú végzése helyben hagyott. A Székesfehérvári Törvényszék a 21.Kpk.21.543/2012/3. számú végzésével a másodfokú hatóság döntését az elsőfokú végzésre kiterjedő hatállyal hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú hatóságot új eljárásra utasította.
- [4] Az alkotmányjogi panasz alapját jelentő új eljárás során az építésügyi hatóság jogszabályváltozás folytán elsőfokú hatóságként eljáró Dunaújvárosi Járási Hivatal Járási Építésügyi Hivatala a FE-02D/ÉPÍT/38-2/2013. számú határozatával elrendelte, hogy a számlakezelő államigazgatási szerv utaljon át meghatározott összeget az építető részére. A másodfokon kijelölés folytán eljáró Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal a kifogásolt végzéssel megváltoztatta az elsőfokú határozatot és úgy rendelkezett, hogy a korábban befizetett bírság meghatározott részét és kamatait Rácalmás Város Jegyzőjének kell visszafizetnie az építető számára. A másodfokú hatóság végzésével szemben az indítványozó (kérelmező) felülvizsgálati kérelmet nyújtott be. A Székesfehérvári Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság az alkotmányjogi panaszban támadott végzésében megállapította, hogy a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatának a Pp. 332/A. §-ában megjelölt perelőfeltétele hiányzik, mivel a bírság visszatérítéséről rendelkező „technikai” döntés a Ket. 98. § (3) bekezdés értelmében önálló fellebbezéssel nem támadható, ezért a Ket. 109. §-a alapján a közigazgatási döntés bírósági felülvizsgálatának sincs helye.
- [5] Az indítványozó szerint az elsőfokú határozatot megváltoztató másodfokú végzés elsőfokú döntésnek tekinthető, mivel az a bírság visszafizetésére kötelezett személyét megváltoztatta. Az indítványozó álláspontja szerint a bíróságnak a kifogásolt végzést érdemben el kellett volna bírálnia. A jogorvoslathoz való jog sérelmét abban látja, hogy a bíróság „nem járt el megfelelően” a felülvizsgálati kérelem elbírálása során.
- [6] 2. Az Abtv. 56. § értelmében az Alkotmánybíróság az ügyrendjében meghatározottak szerinti tanácsban eljárva dönt az alkotmányjogi panasz befogadásáról. A tanács mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen a 26–27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint a 29–31. § szerinti feltételeket. A befogadás visszautasítása esetén a tanács rövidített indokolással ellátott végzést hoz, amelyben megjelöli a visszautasítás indokát.
- [7] Az Abtv. 27. §-a szerint az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és a jogorvoslati lehetőségeit kimerítette. Jelen esetben az alkotmányjogi panaszt Rácalmás Város Jegyzője, vagyis állami és önkormányzati feladatot ellátó szerv nyújtotta be, ezért az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy megállapítható-e az indítványozó érintettsége vagy fennáll-e az indítványozónak az indítványozói jogosultsága.
- [8] Az indítványozói jogosultság feltétele, hogy az egyedi ügyben, a bírósági eljárás során a bíróság megsértse az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát. Az Abtv. 27. § szerinti érintettség tehát nem csupán az alkotmánybírósági eljárás alapjául szolgáló ügyben (jelen esetben: közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata) való érintettséget jelenti, hanem feltételezi az összefüggést az alapügy és az alkotmányjogi panasz eljárás között. Az alapügyben való érintettség az alkotmányjogi panasz eljárás szükséges, de nem elégséges feltétele. Az alkotmányjogi panasz funkciója a jogorvoslat, amely az Alaptörvényben biztosított jogok sérelmét feltételezi.

- [9] Az indítványozót, Rácalmás jegyzőjét a kifogásolt hatósági döntés mint elsőfokú építésügyi hatóságot vagyis államigazgatási hatáskör gyakorlóját kötelezte a befizetett bírság visszatérítésére. Az indítványozó ebbéli minőségében kérelmezte a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát és az alkotmányjogi panasz eljárást is. Az indítványozó állami szervként, különösen állami szervek egymás közötti jogvitájában azonban nem hivatkozhat az Alaptörvényben foglalt jogok sérelmére.
- [10] Az Alkotmánybíróság már a 65/1992. (XII. 17.) AB határozatában kifejtette: „[az] alkotmányjogi panasz az Alkotmányban szabályozott alapvető jogok védelmének egyik eszköze, amely alapvető jogok rendeltetése az, hogy az államhatalommal szemben alkotmányos garanciákat teremtsenek az állampolgár, az egyén vagy egy közösség jogainak védelmére, cselekvési autonómiájának biztosítására.” (ABH 1992, 289, 291.)
- [11] A fenti megállapításra utalva a 23/2009. (III. 6.) AB határozatban az Alkotmánybíróság kimondta, hogy „[a] fentiekből következően közhatalmi jogosítvánnyal felruházott állami szervnek nincs az államhatalommal szemben garanciákat jelentő olyan alkotmányos alapjoga, amely feljogosítaná alkotmányjogi panasz előterjesztésére.” (ABH 2009, 174, 188.)
- [12] A 240/D/2009. AB végzésben pedig azt hangsúlyozta az Alkotmánybíróság, hogy „[a]lkotmányjogi panasz benyújtására tehát az a személyi kör jogosult, akinek az Alkotmány a közhatalommal szembeni védelemképpen jogokat állapít meg.” (ABH 2010, 2947, 2948.)
- [13] Az Alkotmánybíróság a 3317/2012. (XI. 12.) AB végzésben – megerősítve a korábbi gyakorlatát {Indokolás [5]–[7]} – a konkrét ügyben kimondta, hogy a helyi választási iroda vezetője az aláírásgyűjtő ív hitelesítésére vagy annak megtagadására vonatkozó döntése meghozatalakor közhatalmi jogosítványt gyakorol, ezért alapjogi sérelme nem merülhet fel {Indokolás [8]}.
- [14] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapította, hogy az indítványozónak államigazgatási hatáskör gyakorlójaként nincs joga alkotmányjogi panasz benyújtására, ezért azt az Ügyrend 30. § (2) bekezdése c) pontja alapján visszautasította.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Stumpf István s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [15] Támogatom a rendelkező részi visszautasítást, de más indokolással. A határozat indokolása ugyanis azon nyugszik, hogy az alkotmányjogi panaszra vonatkozó, korábbi Alkotmányra szabott alkotmánybírói gyakorlatra alapozva kizárja az önkormányzatokat –, ahogy más államhatalmi szerveket is – az alkotmányjogi panasszal élés lehetőségéből, és így a jelen esetben sem lehet befogadni ezt az indítványt: „az alkotmányjogi panasz az Alkotmányban szabályozott alapvető jogok védelmének egyik eszköze, amely alapvető jogok rendeltetése az, hogy az államhatalommal szemben alkotmányos garanciákat teremtsenek az állampolgár, az egyén vagy egy közösség jogainak védelmére, cselekvési autonómiájának biztosítására. (ABH 1992, 289, 292).” (Indokolás [10]).
- [16] A régi alkotmánybírói gyakorlat átvétele a jelen esetben azonban több problémát vet fel. Az egyik ezek közül az, hogy az Alaptörvény ma már a lényegét illetően másképpen rendezte az alkotmányjogi panasz funkcióját és formáit, mint azt a régi Alkotmány tette, és bevezette a bírói döntés elleni alkotmányjogi panasz lehetőségét, melyről a jelen ügyben is szó van. Másik lényeges eltérés a régi Alkotmány szabályozásától, hogy az Alaptörvény felhatalmazása alapján kiadott alkotmánybírói törvény (Abtv.) az alkotmányjogi panaszt nem pusztán az alapvető jogok védelmére irányozta elő, hanem tágabban „a „Alaptörvényben biztosított jogok” védelmére (lásd az Abtv. 26–27. §-ait). Az önkormányzatokban megszerveződött állampolgári közösségek számára az Alaptörvény egy sor jogot és önkormányzati szervezeteik számára hatáskört biztosít, és mivel – szem-

ben a többi államhatalmi ággal – számukra nem lehetséges az Alkotmánybírósághoz fordulás az előzetes- vagy utólagos normakontrollal, vagy akár bírói eljárás közben, így egyetlen lehetőségük az alkotmányjogi panasszal élés lehetősége marad, ha más hatalmi ág vagy a bírói hatalom döntése sérti az Alaptörvényben biztosított jogait, hatásköreiket.

- [17] Megítélésem szerint így ezen okok miatt nem áll összhangban az Alaptörvény értékeivel és rendeltetésével, ha a régi alkotmánybírói gyakorlatot követve továbbra is kirekesztjük az önkormányzatokat az alkotmányjogi panasz lehetőségéből. Jelen esetben így a visszautasítást inkább arra kellett volna alapozni, hogy bár a másodfokon döntő bíróság felülmérlegeléssel hozta meg a döntését, de mivel erre jogszabályi lehetősége volt, a jogerős döntés ellen már nem támaszthat alaptörvényi igényt az indítványozó további jogorvoslatra. Ezzel az indokolással megalapozottan vissza lehetett volna utasítani az indítványt, miközben el lehetett volna kerülni a ma már alaptörvény-ellenes, régi alkotmánybírói döntési formula megismétlését az önkormányzatok alkotmányjogi panaszából való kirekesztésére.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírói ügyszám: IV/425/2015.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3078/2015. (IV. 23.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 83. § (1) bekezdése alaptörvényellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

Indokolás

- [1] 1. Az indítványozó jogi képviselője útján 2014. július 7-én kelt beadványában alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panaszt terjesztett az Alkotmánybíróság elé.
- [3] Az alkotmányjogi panaszban az indítványozó kérte, hogy az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 83. § (1) bekezdését az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésébe ütközés miatt visszamenőleges hatállyal semmisítse meg, valamint e törvényi rendelkezés mint alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának „tényét” az alapul szolgáló bírói eljárás tekintetében mondja ki, és ezáltal a kérelmezőnek az Alaptörvény XXVIII. cikkében foglalt tisztességes eljáráshoz való joga sérelmét állapítsa meg. Kérte továbbá, hogy az Alkotmánybíróság az Abtv. 45. § (6) bekezdése alapján (az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása folytán) a jogerős ítélettel befejezett büntetőeljárás felülvizsgálatát rendelje el.
- [4] Az indítványozó előadta, hogy a Budapesti VI–VII. Kerületi Ügyészség 2012. június 29-én kelt B.VI-VII.K.5292/2011/8-I. számú vádiratában – a közvetítői eljárásra utalásra irányuló kérelem elutasítása után – egy rendbeli, a Btk. 187. § (1) bekezdésébe ütköző és eszerint minősülő közúti baleset gondatlan okozásának vétségé miatt emelt vádat, melyet végindítványában egy rendbeli, a Btk. 187. §-ának (1) bekezdésébe ütköző és eszerint minősülő, közúti baleset gondatlan okozásának vétségére és egy rendbeli, a Btk. 187. § (1) bekezdésébe

ütköző és a (2) bekezdés a) pontja szerint minősülő, maradandó fogyatékoságot okozó közúti baleset gondatlan okozásának vétségére módosított. A Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 2013. február 28-án hozott, 10.B.917/2012/7. számú ítéletében az indítványozót egy rendbeli maradandó fogyatékoságot okozó közúti baleset gondatlan okozásának vétségében bűnösnek mondta ki, de a másik vádpont alól felmentette. A bíróság a vádlottat 375 000 Ft pénzbüntetésre és egy év időtartamú, a „B” kategória hatálya alá tartozó közúti járművezetéstől eltiltásra ítélte. A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 2014. január 22-én jogerőre emelkedett, 29.Bf.7997/2013/8. számú ítéletével az első fokú ítéletet úgy változtatta meg, hogy a felmentő rendelkezést mellőzte. A Kúria 2014. május 14-én tanácsülésen hozott Bfv.II.528/2014/2. számú végzésében a terhelt védője által benyújtott felülvizsgálati indítványt elutasította.

- [5] Az indítványozó a vádemelés előtt kérelmezte az ügy közvetítői eljárásra utalását, de az ügyészség megállapította, hogy annak törvényi feltételei nem állnak fenn, mivel a bűncselekmény elkövetési magatartását képező, a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet (a továbbiakban: KRESZ) szerinti szabályszegések alapvető jellegű közlekedési normákat érintenek, ezért a bírósági eljárás lefolytatása nem mellőzhető.
- [6] Az indítványozó szerint a bíróság a törvény teljes szigorát alkalmazta vele szemben, annak ellenére, hogy tettét megbánta, a sértettek megbocsátottak neki, az okozott kárt maradéktalanul megtérítette, a sértettek vele szemben további követeléssel nem éltek. A kiszabott büntetés ennek következtében nem felel meg a Btk. 83. § (1) bekezdésében foglalt követelményeknek, mivel nem igazodik az elkövetett bűncselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességéhez, a bűnösség fokához és legfőképpen az enyhítő körülményekhez, amelyek közül a legjelentősebb a sértettek teljes mértékű kompenzációja volt. Álláspontja szerint a büntetés célja járművezetéstől eltiltás nélkül is megvalósult volna.
- [7] Az indítványozó szerint a Btk. 83. § (1) bekezdése ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével, mivel a büntető anyagi jogszabályhely nem juttatja érvényre a bűncselekmény elkövetője által okozott kár kompenzációjának megfelelő értékelését a büntetés kiszabása során.
- [8] 2. Az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint az Alkotmánybíróságnak elsődlegesen az alkotmányjogi panasz befogadhatóságáról szükséges döntenie. Ezért az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján benyújtott indítvány megfelel-e az alkotmányjogi panasz előterjesztésére vonatkozó, az Abtv.-ben foglalt követelményeknek.
- [9] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében az alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül kell benyújtani az ügyben első fokon eljáró bírósághoz címezve. Az indítványozó a Kúria végzését 2014. június 16-án vette át, az alkotmányjogi panaszt pedig 2014. július 30-án adta postára, ezért a beadvány az Abtv. 30. § (1) bekezdésének megfelelően határidőben beérkezettnek tekinthető.
- [10] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a panasz csak részben felel meg az Abtv. 52. §-ának (1b) bekezdésében foglalt, az indítványokkal szemben támasztott követelményeknek.
- [11] Az indítványozó megjelölte az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést [az Abtv. 26. § (1) bekezdését], az alaptörvény-ellenesnek tartott jogszabályi rendelkezést [Btk. 83. § (1) bekezdését], valamint az Alaptörvény megsértett rendelkezését [XXVIII. cikk (1) bekezdését].
- [12] Az indítványozó kérelme – annak ellenére, hogy alapvetően a büntetőeljárásban hozott bírói döntések felülvizsgálatát kívánja elérni, amely az Abtv. 27. §-a körébe tartozó kérdés – az alkalmazott jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására irányul. Az Alkotmánybíróság ennek következtében az Abtv. 26. § (1) bekezdése körében folytatta tovább a vizsgálatát.
- [13] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az indítvány azért nem felel meg az alkotmányjogi panasszal szemben támasztott törvényi követelményeknek, mert nem tartalmaz alkotmányossági szempontból értékelhető indokolást.
- [14] Az indítványozó szerint a Btk. támadott rendelkezése azért ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésével, mert nem juttatja érvényre a bűncselekmény elkövetője által okozott kár kompenzációjának megfelelő értékelését a büntetés kiszabása során. Álláspontja szerint az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás követelménye nem valósulhat meg anélkül, hogy a sértett kárának az elkövető általi jóvátétele, megtérítése ne kerüljön szükségképpen értékelésre. Az érvelés a továbbiakban ugyanezen okra alapozva még a kiszabott büntetés mértékét is kifogásolja.
- [15] Az Alkotmánybíróság szerint az indítvány indokolása teljes mértékben a büntetékiszabással kapcsolatos szakjogi dogmatika körében marad, és nem mutatja be azt, hogy álláspontja szerint a támadott jogszabályi rendel-

kezés az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében megfogalmazott elvrendszer melyik elemével (pl. a bírói függetlenséggel, a pártatlansággal, az ésszerű időn belüli eljárással) összevetve tekinthető aggályosnak, illetve milyen egyéb alkotmányos körülmények következtében ütközik az Alaptörvénybe.

- [16] A kifejtettek alapján az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt az Abtv. 56. § (2) és (3) bekezdésére tekintettel, az Alkotmánybíróság Ügyrendjének 30. § (2) bekezdés *h*) pontja alapján visszautasította.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Stumpf István s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1427/2014.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3079/2015. (IV. 23.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Mfv.III.10.011/2014/6. számú ítélete, valamint a Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 11.M.227/2013/6. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az indítványozó egyesület képviselőjében eljáró ügyvéd az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d*) pontja alapján, az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] Alkotmányjogi panaszában a Kúria Mfv.III.10.011/2014/6. számú ítélete – a Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 11.M.227/2013/6. számú ítéletére kiterjedő hatályú – megsemmisítését kérte, mert ellentétesnek tartja az Alaptörvény több rendelkezésével, így a B) cikk (1) bekezdésével, az R) cikk (2) bekezdésével, a XII. cikk (1) bekezdésével, a XV. cikk (5) bekezdésével, a XVI. cikk (1) bekezdésével, a XIX. cikk (1)–(2) bekezdésével, a XXIV. cikk (1) bekezdésével, valamint a XXVIII. cikk (1) bekezdésével.
- [3] 1.1. Alkotmányjogi panaszában előadja, hogy az indítványozónál 2011. október 28. napjától határozatlan időtartamú munkaviszony keretében foglalkoztatott munkavállaló (a továbbiakban: biztosított) által előterjesztett táppénz, és ezzel összefüggésben terhességi-gyermekágyi segély iránti kérelem, továbbá biztosítási jogviszonyának létrejötte és annak időtartama ellenőrzése tárgyában hatósági eljárás indult a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Egészségbiztosítási Pénztár Szakigazgatási Szervénél (a továbbiakban: elsőfokú hatóság).
- [4] Az elsőfokú hatóság a IX-K-26695-10-7213/15/2012. számú határozatával 2011. október 28. napjától a biztosított biztosítási jogviszonyát törölte a hatósági nyilvántartásból.

- [5] Az indítványozó egyesület képviselője az elsőfokú határozattal szemben fellebbezett, az ennek folytán eljáró Országos Egészségbiztosítási Pénztár Pénzbeli Ellátási és Ellenőrzési Főosztálya 5011/75-2/2013. számú határozatával az elsőfokú határozatot helybenhagyta.
- [6] A másodfokú határozat hatályon kívül helyezése iránt az indítványozó keresetet nyújtott be a Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságon. Előadta, hogy a hatóságok hatáskörükön túlterjeszkedve jártak el, határozatuk sérti a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Tbj.) 2. § (5) bekezdését.
- [7] 1.2. A Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 11.M.227/2013/6. számú ítéletével az indítványozó (ez esetben felperes) keresetét elutasította.
- [8] Indokolásában kifejtette, hogy az indítványozó és a biztosított között létrejött munkaszerződés színlelt szerződésnek minősül, ezért semmis, így ennek alapján érvényes munkaszerződés, ezen keresztül társadalombiztosítási jogviszony nem jött létre.
- [9] A bíróság egyetértett az elsőfokú hatóság álláspontjával abban, hogy a biztosítási jogviszony nem jött létre, azt a munkaszerződés megkötése, a foglalkoztatási viszonytal kapcsolatos okirati könyvelés szabályszerűsége, a járulékfizetési kötelezettség teljesítése önmagában nem alapozza meg. Az indítványozó továbbá nem tudta hitelt érdemlően bizonyítani, hogy a biztosított a munkaviszonya létrejöttének, és egyben a keresőképtelenség bekövetkezésének napján munkatevékenységet kifejtett-e.
- [10] A bíróság megállapította, hogy a foglalkoztatási jogviszony rendkívül rövid ideje (néhány óra), valamint a hatóság által feltárt egyéb körülmények alapján, a biztosított veszélyeztetett terhelességére tekintettel a munkaszerződés színlelt szerződésnek minősül, ezért semmis, a 2011. október 28-án létesített munkaviszony biztosítási jogviszonyként való bejelentésének a valódi célja az volt, hogy a biztosított tényleges munkavégzés nélkül egészségbiztosítási pénzbeli ellátás folyósítására szerezzen jogosultságot. Ezt támasztotta alá az is, hogy a biztosított részére a Munkaügyi Központtól kapott álláskereső támogatás folyósítása 2011. október 27-én, a munkaviszony létesítését megelőző napon járt le. Összességében a bíróság a Tbj. 54. § (2) bekezdés a) pontjára tekintettel megállapította, hogy az első- és másodfokon eljáró hatóság rendelkezett hatáskörrel a biztosítási jogviszony törlése tárgyában, így határozata nem sért jogszabályt, és az indítványozó keresetét elutasította.
- [11] A jogerős ítélet ellen az indítványozó felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, ebben sérelmezte, hogy a bíróság a kereseti kérelmen túlterjeszkedve hozta meg ítéletét, továbbá mind az alperes, mind a bíróság hatáskörét túllépve járt el. A Kúria a felülvizsgálati kérelmet nem találta megalapozottnak. Ítéletében rámutatott arra, hogy a felülvizsgálati eljárásban azt kellett vizsgálnia, hogy a munkaügyi bíróság eljárása során a vonatkozó jogszabályok betartásával hozta-e meg döntését, továbbá az eljárás tárgya nem az volt, hogy a biztosított részére terhelességi gyermekágyi segély vagy gyermekgondozási díj folyósítható-e, hanem hogy munkaszerződése biztosítási jogviszonyt keletkeztet-e. Ítéletében megállapította, hogy a munkaszerződés érvénytelenségének megállapítása körében az alperes vizsgálhatja a munkaviszony létesítésének körülményeit, illetve azokat a biztosítási jogviszony utólagos törlése esetén mérlegelheti. Kimondta továbbá azt is, hogy a jogerős ítélet indokolásában megállapított tényállás és az értékelt bizonyítékok alapján megállapítható volt, hogy a felperes és a biztosított szándéka nem munkaviszony létesítése, hanem kedvezőbb társadalombiztosítási helyzet előidézésére irányult, így a biztosítási jogviszonyt keletkeztetni szándékozó szerződés a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 200. § (2) bekezdésébe ütközik és semmis, ugyanakkor mellőzte a jogerős ítélet színlelt szerződésre vonatkozó megállapításait. Megállapította azt is, hogy felülvizsgálati kérelemben megjelölt jogszabályokat nem sértette meg, ezért Mfv.III.10.011/2014/6. számú ítéletével a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.
- [12] 2. Az indítványozó ezt követően fordult az Alkotmánybírósághoz a Kúria ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt, mert szerinte a támadott ítéletek sértik az Alaptörvény több rendelkezését, az alábbiak szerint.
- [13] 2.1. Az indítványozó szerint a támadott ítéletek sértik az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság elvét, ennek indoklásául a 9/1992. (I. 30.) AB határozatra, valamint a 72/1995. (XII. 15.) AB határozatra hivatkozik.

- [14] 2.2. Sérülni véli továbbá a tisztességes hatósági [XXIV. cikk (1) bekezdés] és bírósági eljáráshoz való jogokat [XXVIII. cikk (1) bekezdés], mert az alapügyben eljáró közigazgatási szervek olyan indokok alapján rendelkeztek a biztosítási jogviszony törléséről, melyre hatáskörük nem terjed ki, jogszabályi lehetőségük nincs.
- [15] A Kúria ítélete azért sérti a XXVIII. cikk (1) bekezdését, mert figyelmen kívül hagyta, hogy a jogerős döntést hozó bíróság kereseti kérelem nélkül állapította meg a biztosítási jogviszony alapjául szolgáló szerződés színleltetését, valamint kimondta – a színlelt szerződésre vonatkozó megállapítások mellőzésével – a munkaszerződés semmisségét.
- [16] A tisztességes eljáráshoz való jog sérelmére vonatkozóan kérelme alátámasztásául számos alkotmánybírósági határozatra hivatkozik. Álláspontja szerint valóban lehetőség van a Tbj. 54. § (1) bekezdése alapján a biztosítási jogviszony törlésére, azonban kizárólag a Tbj. 46. § (1)–(2) bekezdése által meghatározott körben, a jelen esetben azonban erre nem e rendelkezések alapján került sor. Szerinte tehát az eljáró közigazgatási szervek túllépték a hatáskörüket, mert a munkaviszony tartalmának vizsgálata a munkaügyi hatóság hatáskörébe tartozik. Erre tekintettel a Kúria eljárása azért sérti a XXIV. cikk (1) bekezdését és a XXVIII. cikk (1) bekezdését, mert a „hatáskör hiányában született közigazgatási döntéseket helybenhagyó” bírósági ítéletet nem helyezte hatályon kívül, és az elsőfokú közigazgatási szervet nem utasította új eljárás lefolytatására. Értelmezése szerint – az alkotmánybírósági gyakorlatot figyelembe véve – a tisztességes eljáráshoz való jog olyan elvárások összessége, amelyeknek teljesülniük kell ahhoz, hogy az alapvető jogoknak megfelelő eljárások eredményeként alkotmányos ítéletek szülessenek.
- [17] 2.3. Az Alaptörvény XIX. cikkével kapcsolatban előadja, hogy az Alkotmányhoz képest visszalépést jelent, hiszen csak államcél fogalmaz meg, nem jelent alapjogot. Ezt támasztja alá szerinte az Alkotmánybíróság 3217/2014. (IX. 22.) AB határozata is. Az indítványozó azonban úgy véli, hogy munkavállalója – anyaságára tekintettel – már beletartozik abba a körbe, amelyre nézve az államnak ellátási kötelezettsége van. A másik oldalról pedig a munkavállalónak alanyi joga van a törvényben meghatározott ellátás igénybe vételére.
- [18] 2.4. Az indítványozó szerint az Alaptörvény XII. cikkét is sérti a jogerős bírósági ítélet és az azt jóváhagyó Kúriai döntés. Álláspontja szerint a jelen ügyben eljáró bíróságok által elfogadott értelmezés azt jelenti, hogy az a munkavállaló, aki veszélyeztetett terhes, nem állhat munkaviszonyban, illetve ilyen állapot fennállására tekintettel akarata reálisan nem irányulhat munkaviszony létrehozására. Ehhez képest az indítványozó szerint a munkaviszony létesítése olyan objektív feltétel, amely megalapozza a biztosítási jogviszony fennállását. Erre tekintettel a közigazgatási szerv még mérlegelési jogkörben sem hozhat olyan határozatot, amelyben az ellátásra való jogosultsághoz – a törvényben meghatározottakon túl – többlet-feltételeket támaszt.
- [19] 2.5. Az Alaptörvény XVI. cikkével, XV. cikk (5) bekezdésével, valamint L cikkével összefüggésben arra hivatkozik az indítványozó, hogy e rendelkezések együtt az állam tevőleges magatartását követelik meg, azaz az államnak a gyermekek védelemhez való jogát aktív, támogató magatartással kell érvényre juttatnia. A bíróságoknak az ítéletek meghozatala során figyelemmel kellett volna lenniük az Alaptörvényben foglaltakra, azonban azáltal, hogy az indítványozó munkavállalójának a biztosítási jogviszonyát törölték, megsértették az anya és a gyermek szociális biztonsághoz való jogát.
- [20] 3. Az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság az ügyrendjében meghatározottak szerinti tanácsban eljárva dönt az alkotmányjogi panasz befogadásáról. A (2) bekezdés alapján a tanács mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, ezek között a 26–27. § szerinti érintettséget, az Alaptörvényben biztosított jogok sérelmét, valamint a 29–31. § szerinti feltételeket. A (3) bekezdés úgy rendelkezik, hogy a befogadás visszautasítása esetén a tanács rövidített indokolással ellátott végzést hoz, amelyben megjelöli a visszautasítás indokát.
- [21] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a határidőben érkezett alkotmányjogi panasz nem fogadható be az alábbiak szerint.
- [22] 3.1. Az Abtv. 52. § (1) bekezdése alapján az indítványnak határozott kérelmet kell tartalmaznia, az 52. § (1b) bekezdése pedig meghatározza, mikor tekinthető a kérelem határozottnak. Az alkotmányjogi panasz a határozott kérelemmel szemben támasztott követelményeknek megfelel: tartalmazza az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d*) pontja szerinti, illetve az Abtv. 27. §-a szerinti hatáskörére vonatkozó

hivatkozást; az indítványozó megjelöli az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit; megindokolja, hogy az Alaptörvényben biztosított jogait miként és mennyiben látja sérülni; megjelöli az alaptörvény-ellenesnek tartott bírói döntéseket; továbbá kifejezett kérelmet terjeszt elő ezek alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére.

- [23] 3.2. Az Alkotmánybíróság a befogadhatóság feltételeinek vizsgálata során megállapította, hogy az indítványban szereplő, megsértettnek állított jogok egy része nem minősül az Alaptörvényben biztosított és védett alapjognak. Ebbe a körbe tartozik az indítványozó által felsorolt alaptörvényi rendelkezések közül különösen az R) cikk (2) bekezdése, erre vonatkozóan egyébként semmilyen indokolást nem tartalmaz a panasz, így a határozott kérelemmel szemben támasztott követelményeknek nem felel meg. Az Alaptörvény B) cikkében megfogalmazott jogállamiság és jogbiztonság alkotmányos követelményére hivatkozásnak az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint csak kivételes esetekben – a visszaható hatályú jogalkotásra és a felkészülési idő hiányára alapított indítványok esetében – van helye {3062/2012. (VII. 26.) AB határozat, Indokolás [171]}; az Abtv. 27. §-ára alapított alkotmányjogi panasz esetében azonban ezek sérelme még elvi szinten sem merülhet fel, mivel ez a két kivételes esetkör a jogalkotás számára fogalmaz meg alkotmányos követelményeket {3033/2013. (II. 12.) AB végzés, Indokolás [7]–[8]}. Jelen alkotmányjogi panasz esetében – amelyet az Abtv. 27. §-ára alapított az indítványozó – az Alaptörvény B) cikkére mindezek alapján nem lehet alappal hivatkozni. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt az Ügyrend 30. § (2) bekezdés h) pontja alapján ezen alaptörvényi rendelkezések tekintetében visszautasította.
- [24] 3.3. Az Abtv. 27. § értelmében az alaptörvény-ellenesnek tartott bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.
- [25] Az Alkotmánybíróság a befogadhatóság tartalmi követelményeinek vizsgálata során az indítványozó érintettségével összefüggésben a következőket állapította meg. Az indítványozó az Alaptörvény több rendelkezésének sérelmét állította panaszában, így többek között megjelölte a – munka és foglalkozás szabad megválasztásához való jogot rögzítő – XII. cikk (1) bekezdését, a – pozitív diszkriminációs tartalmú – XV. cikk (5) bekezdését, a – gyermeki jogokat megállapító – XVI. cikk (1) bekezdését, valamint a – szociális biztonságot államcélként megfogalmazó – XIX. cikk (1)–(2) bekezdését is.
- [26] Ezen Alaptörvényben biztosított jogok azonban nem közvetlenül az indítványozó társadalmi szervezet számára jelentenek jogosultságot, hanem az indítványozóval munkaszerződést kötött (természetes személy) munkavállaló számára, ezen Alaptörvényben biztosított jogok tekintetében érintettségét kizárólag ő állíthatná megalapozottan. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában maga is rámutat, hogy a panasz alapjául szolgáló eljárás tárgya az, hogy a biztosítottal kötött munkaszerződés biztosítási jogviszonyt keletkeztet vagy sem, nem pedig az, hogy a biztosítottnak jár-e a terhességi gyermekágyi segély vagy gyermekgondozási díj. Ugyanakkor szerinte nem hagyható figyelmen kívül az ítélet „joghatása”, ami már a biztosítottat is érinti, azaz, hogy nem lesz jogosult a fenti ellátások igénybe vételére. Ez azonban az indítványozó személyes és közvetlen érintettségét nem alapozza meg, az indítványozó egyesület érintettsége csak akkor lenne megállapítható, ha a támadott bírói döntések közvetlenül az egyesület tevékenységével kapcsolatos jogaira vonatkoznának, jelen ügyben azonban az indítványozó egyedi érintettsége ezen Alaptörvényben biztosított jogok tekintetében nem állapítható meg {hasonlóan: 3238/2012. (IX. 28.) AB végzés, Indokolás [3]–[4], 3133/2013. (VII. 2.) AB végzés, Indokolás [9]}. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az Ügyrend 30. § (2) bekezdés c) pontja alapján az alkotmányjogi panaszt visszautasította.
- [27] 3.4. A tisztességes hatósági, illetve bírósági eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés és XXVIII. cikk (1) bekezdés] tekintetében azonban az indítványozó érintettsége megállapítható, ezen indítványi kérelemre tekintettel az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy az indítvány befogadásának további tartalmi feltételei fennállnak-e.

- [28] 4. Az Abtv. 29. §-a a befogadhatóság tartalmi feltételeként határozza meg, hogy az alkotmányjogi panasz a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet tartalmazzon vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így az egyik fennállása önmagában is megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását {lásd: 3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30]; illetve 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]}.
- [29] Az Alkotmánybíróság jelen ügyben is hangsúlyozza: „Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikkének (1) bekezdése alapján az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. A (2) bekezdés d) pontja fogalmazza meg, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját. A bírói döntéseknek kizárólag az alkotmányossági szempontú vizsgálata tartozik a testület hatáskörébe. Ezért fogalmaz úgy az Abtv. 27. §-a, hogy alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. A jogalkotó ezzel a 2012. január 1-jétől hatályos rendelkezéssel teremtette meg a bírói jogalkalmazás és jogértelmezés alkotmányossága vizsgálatának korábban nem ismert lehetőségét. A bírói döntés elleni alkotmányjogi panasz azonban nem tekinthető a bírósági szervezeten belül jogorvoslattal (már) nem támadható bírói határozatok által okozott valamennyi jogsérelem orvoslása eszközének. Miként az Alaptörvény és az Abtv. fent idézett rendelkezéseiből is kitűnik, az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszon keresztül is az Alaptörvényt, az abban biztosított jogokat védi. Önmagukban azonban a rendes bíróságok által elkövetett vélt vagy valós jogszabálysértések nem adhatnak alapot alkotmányjogi panasznak. Egyébként az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna. [...] A jogszabályokat a bíróságok értelmezik, az Alkotmánybíróság csak az értelmezési tartomány alkotmányos kereteit jelölheti ki. Ez a jogkör azonban nem teremthet alapot arra, hogy minden olyan esetben beavatkozzon a bíróságok tevékenységébe, amikor olyan (állítólagos) jogszabálysértő jogalkalmazásra került sor, mely egyéb jogorvoslati eszközzel már nem orvosolható. Sem a jogállamiság elvont elve, sem a tisztességes eljárás alapjoga [...] nem teremthet alapot arra, hogy az Alkotmánybíróság a bírósági szervezet feletti szuperbíróság szerepébe lépjen, és hagyományos jogorvoslati fórumként járjon el.” {3325/2012. (XI. 12.) AB végzés; Indokolás [13], [14]}.
- [30] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése, valamint a XXVIII. cikk (1) bekezdése tekintetében a támadott bírósági határozatokkal, az azokban foglalt mérlegelési és jogértelmezési kérdésekkel kapcsolatosan nem állított olyan pontosan körülírt, releváns alkotmányjogi érvekkel alátámasztott alaptörvény-ellenességet, amelyet alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésként lehetne értékelni, vagy amely a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet vetne fel. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt az Ügyrend 30. § (2) bekezdés a) pontja alapján is visszautasította.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Stumpf István s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
előadó alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/607/2015.

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3080/2015. (IV. 23.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz eljárás megszüntetéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Debreceni Törvényszék 1.Pf.21.238/2013/10. számú közbenső ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panasz eljárást megszünteti.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az indítványozó házaspár képviseletében eljáró ügyvéd az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d*) pontja alapján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-ára hivatkozással terjesztett elő alkotmányjogi panaszt, kérve a Debreceni Törvényszék kisajátítási ügygel összefüggő használati díj megfizetése tárgyában hozott 1.Pf.21.238/2013/10. számú közbenső ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.
- [2] 2. A Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.I.20.621/2014/4. számú ítéletével a Debreceni Törvényszék használati díj megfizetése tárgyában hozott 1.Pf.21.238/2013/10. számú jogerős közbenső ítéletét hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- [3] 3. Tekintettel arra, hogy Kúria mint felülvizsgálati bíróság a Debreceni Törvényszék 1.Pf.21.238/2013/10. számú jogerős közbenső ítéletét hatályon kívül helyezte, az ügy nyilvánvalóan okafogyottá vált. Az Alkotmánybíróság ezért az Abtv. 59. §-a, valamint az Alkotmánybíróság Ügyrendje 67. § (1) bekezdése és (2) bekezdésének *d*) pontja alapján az előtte folyamatban lévő eljárást megszüntette.

Budapest, 2015. április 20.

Dr. Kiss László s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/586/2014.

Az Alkotmánybíróság Határozatait az Alkotmánybíróság hivatalos lapja, mely elektronikus formában, időszakosan jelenik meg. A kiadvány az Alkotmánybíróság döntéseinek gondozott, szükség esetén anonimizált változatú szövegét tartalmazza. Az Alkotmánybíróság Határozatainak egyes számai bárki számára, személyazonosítás nélkül, korlátozástól mentesen, díjmentesen hozzáférhetőek az Alkotmánybíróság honlapján: www.alkotmanybirosag.hu

A szerkesztésért felel: dr. Bitskey Botond, az Alkotmánybíróság főtítkára
layout: www.estercom.hu
Kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., www.mhk.hu
Felelős kiadó: Köves Béla ügyvezető
HU ISSN 2062-9273